

Horváth Dezső
Ezredes úr, hadra vágva

© Horváth Dezső 1998

Szerkesztette: Tóth Károly

ISBN 963 9144 10 X

Bába és Társai
Szeged, 1998

TARTALOM

A kentaur farkaalja
Elindult az úthenger
Ha az ellenség tudná...!
Apróságok és nagyságok
Éleslövészet
Háztömbkörüli hazugság
Anyám, az álmok...
A fejvadász
Anonymus itt van?
A főkatonák szava
A régiek
Majdnem halál
Bátrak vagyunk!
Hugó, a víziló
Célra tartott szakértő
A poklok égi mása
Bocsánat, uraim?
Mindenki bűnös

A kentaur farkaalja

Nekem ebből a könyvből fél mondatot se lenne szabad megírnom. Mit ugrálok tartalékos tizedesi múlttal, akkor is törvénytelen katonaként, mint a bakkecske, ott, ahol ezredesek táncolnak? Ahol ezredeset táncoltatnak!? Hogyan mozdíthatom egyáltalán tollamat, amikor itt főtisztek beszélnek? Nem megy még magának az előljáráshoz való odamenés, intett Nagy őrnagy annakidején a Zalka laktanyában. Pedig csak azt kellett volna mondanom, hogy kérek engedélyt kérni. Azt hiszem, most se megy még, tehát nem is kérek. A sors hozta rám az alulnézetet is, sors tálalja elém a fölsőbb régiókat is. Körömpiszkálós előkelőséggel kibújhatnék a földat alól, de hitvány embernek érezném magamat.

*

Egészen hazai történetet akarok elbeszélni, de hazai fantáziával ezt senki se győzi. Ezer embert ha csomóba terelnék, és tüskés-csalános bájjitallal hajtanám agyukat, ők se tudnának kitalálni ehhez foghatót.

Mondjuk, Verecke és Fiume között összeül a hadbíróóság. Mondhatnám a Békás-szoros és Dévény közötti két végletet is, ugyanoda jutnánk. (Ne tessék se irredenta, se hazafias nagyozásnak venni, hogy a Kárpát-medence tájait emlegetem, de begyűrűzik ide még az ukrán maffia is, meglátják.) Rejtjelezhetnék úgy is, hogy Rókadombon vagyunk, de írva van, sok lika vagyon erdőn az ravasznak. Sokan magukra ismernének. Mondjuk inkább, hogy a Balaton kellős közepén, horgászoknak való lápon. Valamikor nyár végén kezdődik el a századvégi tárgyalás. Ennyi erővel akár ezredvégit is mondhatnék. Tovább sifírozunk: négy szép sellő tartja kecses karjaival az úszó alkalmatosságot, hogy a vízi mitológia is képviselve legyen. Kentaurokat is írhatnék, de azok durvább jószágok, elvágtnának vele. Elfér a szellőjárta sellős lápon a tisztelt bíróság három bírāja, a magasságos ügyész először két, később három számkukac szakértővel felszerelve, a legalább tizenkét vádlott minden ügyvédje, és hogy értelme is legyen a pörnek, ott van a tizenkét vádlott is. A hadra vágottak, katonák és civilek, vegyesen. A közönségnek fönntartott egyetlen hosszú horgászpaddon egyedül ülök csak, bár egyszer-egyszer ügyvédbojtár is mellém telepszik, botját a vízbe lógatva. Hallótávolságon kívül, fiókpulpituson várakoznak a tanúk. Zászlólengetéssel hozzák tudtukra mindig, jöhet a következő, lelkét kiönteni.

Erős dalladzással érkezik ladikján mindennap a tisztelt bíróság, háromhónaljnyi számlanyalábbal. Hozzájuk képest magyartanárunk könyvszállítmánya a víz alá bújhatna. (Dalladzani annyi, mint nagy lapáttal evezni. Érteni kell a fifikáját.) Mi lesz itt, ha télre fordul az ősz, és karácsony havában már megfagynak a sellők is, meg a bírák is? Istenem, áldozatok nélkül a mese se mese, és a katona ne legyen kényes. Nem a Don-kanyarban vagyunk, öltözzön melegen.

Elfogult vagyok minden bírósággal szemben, ezzel a legjobban. Ha szolgálati szabályzat kormányozná a betűvetést is, jól meg lennék löve. Megértenem is elég lenne a világot, és nem azon ügyködnöm, hogy a magam hasonlatosságára megváltoztassam, ahogy konok civil következetességgel mindig is akartam, de akárhányszor bevonultam, minden évben megmegcsapott a hadravágás szele. Éppen annyiszor, ahányszor szerencsésen leszerelhettem. A *hadbíróóság* említése cukros limonádé lett volna csak ahhoz a vad indulathoz képest, amellyel bele akartak verni bennünket a sárga földbe, a *hadravágás* az igazi. Az a legnagyobb cölöpverő.

Mégsem forog a fejemben, hogy törlesztenem kellene. Az ábécét nem arra találta ki az emberiség, hogy agyonsértődött sebeit nyalogassa. Nyugodjon békében az a korosztály, amelyik minket akart megnyuvasztani, és nyugodjék az is, amelyik az utánunk jövőket. Mit is árthatna a mákszemnyi hangya a vastagbőrű elefántnak? Addig futkároz rajta legföljebb, hegyre föl, völgybe le, amíg az valami pocsolyába bele nem fekszik. Vagy a pondróevő madárka le nem eszi róla.

Először mindig az az eset ugrik be agyam ragya rekeszébe, amikor foltosnadrágos tábournokok látogattak hozzánk, bár egy évvel korábban, egészen másért már hadra akartak vágni. Hivatalos biztatásra azt mondtam évfolyamtársaimnak, „spontánul”, szemináriumot „invitálva”, kánikulai árnyékban, hogy akkor lesz majd jó világ, ha ebből a laktanyából is iskola lesz, vagy kórház. A hivatalos fölszólítás csak arra vonatkozott, hogy először szólaló legyek, mondani-valóm fordulatait egyesharcosként magam találtam ki akkor, amikor fertőző gondolatnak még a szele se csaphatta meg a katonát. Elszaladt velem fantáziám szilaj csikaja, azt is látom már, a kórház, elkülöníthető pavilonokkal, a lehető legbotorabb álom volt. Inkább megszüntetik mostanában a meglévőket is, nemhogy újakat telepítenének, de az iskola itt-ott bejött, ámbár egyre többet ért el közülük is az elbukás réme. Évekkel ezelőtt már elmehettem riportot írni abba a laktanyába, amelynek flasztera még csizmám katonás kopogását is őrizte, de már főiskolás diákok rajzoltak benne.

Azt, persze, így se mondhatom, hogy eljött volna a jó világ.

Ezer átkoson át is itt maradt saját tapasztalásom. Inkvizíciónak mondtam a hadbírószágot. Minden vészbírószágot legfőbb jellemzője, jobban örültek az ítések, ha magasabb rangút küldhettek máglyájára. A kis kapcabetyárokat is elkapták az ántivilágban is, szerencsétlen páriákat, védtelen vénasszonyokat, bábákat, kuruzslókat, templom szegényeit. Boszorkányos bűnösségüket praktikás próba bizonyította, de a világraszóló tudós mindig kapósabb volt. Mert az mindig a főördöggel cimborált. Mostanában kezdi rehabilitálni az elmáglyázott nagy koponyák - nagy lelkek - emlékét a római pápa, kimondatlanul is kimondván, hogy a mindenkor tévedhetetlen pápaság is tévedett. Azt hiszem, azért tartják majd szépemlékűnek kétszáz év múlva is, mert bele mert túrni a százados szennyesbe, és friss levegőt mert beengedni a bolthajtások alá.

Az állítólagosan utolsó szegedi boszorkánypörben az egykori szegedi főbíró, Rózsa Dániel is másként adhatta el az esőt a töröknek, mint Szanda Kata bábaasszony, Hisen Borbála, Koncz Sára vagy Emre Örzse - hogy az inkvizíció szálát el ne ejtsük olyan hamar. Nagyobb ördög lakott benne. Pusztulnia kellett a boszorkánykapitány mellett feleségének, Széll Zsuzsannának is, mert ő meg pohárnok volt a poklok gyülekezetében. Kocsisának is velük együtt, aki hadnagyi szolgálatra volt beosztva. Ki nem mondott, de kitapintható bűnük: legtöbbjük *gyüíttmönt*. Szegedet akkoriba elárasztották az idegenek, úgy védekezett, hogy alkalmanként sütögetett belőlük.

Tehát Rózsa Dániel rangjánál fogva lett kapós. Egyik kései boszorkánypörben a belügy-miniszter volt a legjobb, mert ügye legjobban kiabálta ki, hogy az osztályharc már a sáncokon belül folyik, legyetek éberek, elvtársak. Kilógott a sorból már az elején a szerencsétlen: Spanyolországba ment harcolni, amíg a többiek Moszkvában keresték a másik világhóhér árnyas kegyeit. Tehát már Nyugaton beszervezték! Kiirtandó!

A fényes vállapú ezredesek is a legjobbnak bizonyultak az olajcsábászok között. Annyira nem nagyok, hogy a ragályos métely a fölöttük lévőkre is átragadjon, sőt a föntiek rúghattak rajtuk, jelezvén, mennyire rútságosnak tartják cselekedeteiket - amiből mi megint kimaradtunk, egyen

meg a fene benneteket -, de elrettentő példának, főleg a köznép előtt, a legjobban megfelelték. Ki kell vágni a rákos daganatot a sereg élő szervezetéből!

Boszorkánypör készülődik most is. Az eső esete a törökkel, ez jut eszembe. Annakidején tizenhét vádlott volt a boszorkánylistán, most csak tizenegyen vannak. És előre készen az ítélet, legalább a vetélytársak fejében: máglyára velük! A főkolompossal, a dokival mindenképpen. Akármennyire akart is asszimilálódni, más maradt mégis. Testidegen a katonák kasztjában.

Három ezredes adja a bíróságot, mert ezredes a vádlott is. A fehérkesztyűs, díszszemleli etika megköveteli, hogy rangban alacsonyabb nem ítélt el senkit. És föl se menthet, ha ez egyáltalán megfordul a *hadravágók* fejében. A katonai független szerint paragrafust se vágthasson bele akárki, bár az ügyész, ha jól látom, még csak alezredes.

Minden alezredes ezredes akar lenni.

A rangokat talán az is érti, aki katona soha nem volt, az ide citált kentaurt azonban kevesebben. A fejében összehegesztődött a kettő. Azelőtt magam is annyit tudtam róla, hogy nem hadi parancsnoki mén helyére vonultatták be, és eddig csak az ógörög mitológiának sikerült keresztéznie az embert a lóval. Olyan csodalény a kentaur, amelyik fölül ember, alul ló.

Vagy olyan torzszülemény?

A magasságos genetika még csak évtizedek múlva juthatna el erre a fokra, a mitológia már tobzódott a félig állatokban, félig emberekben, és félistenekben.

A félistenekben ma is tobzódunk. Ne felejtjük el, a katonaság is Magyarország: hús a húsunkból, vér a vérünkben, és odacsap, ahova köll.

Bele is gondoltam mindjárt, amikor eszembe jutott a hasonlat. Bajban lehetett az ókori lódoktor, amikor beállított hozzá hasfájással a lóember. Kúrálta mindenféle füvek főzetével, talán még lósóska levéllel is, hogy nagyokat durrogva távozzon belőle a gonosz, de kénytelen volt széttárni a karját: csak félig volt ló. Mit csináljon a fölsejével? Ha emberorvoshoz ment volna - ha lett volna akkor már emberorvos is -, az is terjegette volna szét a karjait: mit csináljon az alsajával?

Nagy szerencsére a mitológia nem tudott a ló és az ember eredendő genetikai összeférhetetlenségéről. Voltak, és kész. Gyógyítani való beteg kentaurosokról se tudott. A gyógykovácshoz is patkoltatás céljából szoktak csak eljárni. Arról azonban elég sokat lehet olvasni, hogy erejük teljében félistenek verték agyon őket, meglehetősen kegyetlenséggel. Ahogy félelmetesen kegyetlenek voltak maguk is.

Ha megint előjöttek a félistenek, erre azért jó lesz odafigyelnünk. Ha beleszántottunk a mitológia mezejébe, maradjunk még itt egy kicsit. Emberfölsejű lovokról tehát olvashatunk lépten-nyomon, de hogy az aljuk csődör volt-e vagy kanca, csak következtetni lehet. Ha a fölsejük férfi, akkor a kancaság kromoszóma-komplikációkat okozott volna. Hamvas szüzeket szoktak megerősölni, ebből is csődörségükre következtethetünk. Akik föstményekből vagy szobrokból tanulják az ikonográfiát, könnyebb a dolguk, a képen és szobron minden alkatrész jól látszik. Legföljebb a hamvas szüzek iránti szánalom lesz nagyobb a képnézőben. Ha egy méretes csődör akar reászállni a filigrán leányra, mint az árnyék, Zeusz is, Héra is, de az egész Olimposz irgalmazzon annak.

Könnyen beszélek, de van itt is kivétel. Mondhatnám, elugrottam időközben Párizsba, kentaurügyi tanulmányi kirándulásra, de nem mondom, mert nagyzolásnak venné, aki olvassa. Mindenesetre megtaláltam a Louvre termeiben a lóemberkét, hátán az aprócska Ámorral, és a

Tuileriák kertjében a nagyobb, megtermett talapzaton, szintúgy tüneményes szép márványból. A nő a legtüneményesebb ezen a másodikon, ahogy a lóember karjába kapja, márpedig - sejtem csak, nem tudom - borzalmakat ritkán szoktak fehér márványból kifaragni. Ha a szobrász is magát faragja bele a szoborba, akkor talán tulajdon szerelmi élményei vagy álmái is benne vannak. A kicsin is, a nagyon is javakorabéli a férfiú, a kapuzárásos pánikkorból, az alja pedig majdnem-majdnem csataló már. A kicsi Ámor a játékos gyermekkor, a gyönyörű leány pedig a kicsattanó fiatalság lelket megolvasztó bájával van fölruházva. Centaure chevanché par l'Amour az elsőnek a címe - magyarra fordítva talán ez lehetne: Kentauron lovagló Ámor -, a másodikét nem is kerestem. Szemlátomást teljes mindkettőn a lelki összhang a lóember és párja között, génilleszkedési gondoknak nyoma se látszik.

Másként ketyegett tehát a szobrász esze, mint az enyém most, és ezt meg is lehet érteni. Odakint jutott eszembe, talán az egész mitológia azért találódott ki, hogy bőven legyen témája festőnek és szobrásznak, néha íróknak és költőnek is - lásd Arany Jánosunkat -, de ha már van, járjunk a végére. Ameddig gyatra gyaurságom megengedi. Az eddigi kettőt se említettem volna mint a közvetlen tapasztalás eredményét, ha nem találtam volna egy harmadikat is, a Rodin múzeumban. Ló az alja, de nem férfi, hanem nő a fölseje! Kedveskedve, gyönyörét lelve benne gyúrta és faragta a nagy szobrász lelkünket bizsergető aktjait, bizonyítván, hogy az örökös háborúságok kegyetlen mézártságainál van lélekmelegítőbb emberi természet is a szerelmek városában. Ahogy a kamionnak is kint találtam becéző párját kamionetta változatban, ennek a címe is ez: La Centauresse. A szobor nem mondta meg, a franciában hogyan illik ezt kiejteni, de nem is kérdeztem. Körülbelül olyan névadás lehet, mint a Gáborból Gabriella, a Pálból Paula, a Péterből Petronella, a Károlyból Karolina, az Andrásból Andrea, a Marcellból Marcella, az Apollóból Apollónia lett, és a többi, és a többi, vég nélkül. Jól jön ez a változatosság akkor, amikor férfit operálnak át nővé. A nevét is átoperálhatja. Akár elmehetnék műnyelvészkedőnek is már, kalendáriummal a hónom alatt, és kutathatnám, hogyan lehet szoknyába bújtatni a férfiakat, vagy nadrágba a lányokat, bár ez az utóbbi legföljebb Sybilla korában lehetett kérdés. A magyar mitológiában se kentaurók, se kentaurkák, kentauricák - kentaur-lányok - nem léteztek, nyelvünk nem is áldozott rájuk még csak szótagot se.

Elméláztam egy pillanatra. Minden filozófiának nagy kérdése, miből lesz a cserebogár. És a kölökkentaur miből lesz? Ha lehetett egyáltalán gyerekkora a lóembernek? Na, miből? Női kentaur és férfi kentaur szerelméből talán? Jobban kellene ismernem a mitológia biológiáját, hogy felelni tudjak, de ha ők csak egymás között párosodtak volna, akkor a hamvas szüzek talán ki is maradhattak volna a légyottból. Ha pedig kimaradtak volna, megint szegényebb lenne az emberiség a csatalovak bárdolatlanságának és a szüzi gyöngeségnek örök összecsapásával. Vagy örök játékával.

Finomszövetű a mitológia meséje, meg kell hagyni. Bikaemberről is hallani, kecskeemberről is, halemberről is - a női sellő már ismerős, de van férfiús tritón is -, ezekről azonban keveset tudtam előhalászni könyveimből. A bírósági helymeghatározó sifírozásnál is azért maradtam a sellőknél.

Kár volt nekem ebbe belelépnem, nem tudom abbahagyni. És a Nesszosz? Latinosan: a Nessus? Arany János is említi gyönyörű Epilógusában:

*S pályám bére
Égető, mint Nessus vére.*

Ezzel véste bele a modern kor emlékezetébe a régi regét. Olyan a mese, legbőszebb krimi-íróink se tudnának veszedelmesebbet kitalálni. Tudja, aki tudja, Héraklész félisten felesége volt az a szépséges szép Déianeira, akit ez a bizonyos lóember meg akart gyalázni. Hites ura

meglátta a folyó másik partjáról a nekikészülő szörnyet, átküldte nyilát, meglőtte, és ez bele is halt. Félembervoltára tekintettel nem beledöglött, hanem behalt. A legnagyobb lókéj küszöbén, förtelmes halál. Két ágra szakad azonban a mese, van egy szalonképesebb, és egy ógörögibb változata.

A haldokló szörnyeteg utolsó tanáccsal látja el a szép hölgyet: vérével áztatott ingét vegye le róla, alkalomadtán adja majd rá Héraklészre, és elbitangoló szerelmét vissza tudja fordítani. Az elterjedtebb változat szerint tehát inge is van a lóembernek, ruházatának többi darabjáról, se gatyájáról, se nadrágjáról szó nem is esik. (A kevésbé ismert formulában nem az ingéről, csak ruhájáról szólnak. Arany János az Ártatlan dac című versében keserű gúnnal Déjanírapalástról beszél, szintén magára vonatkoztatva, jó tizenkét évvel korábban. Föltehetően ugyanazt érti rajta.) A másik, a vadabb változat keveréket ajánl: fogja föl földre lövellt ondóját és vérét, akkor is, ha sárrá lett tőle a por, keverje össze olívaolajjal, és ezzel végezze el majd a szerelmi varázsolást.

A mitológia minden csöppje mitológia, nem is lehet azt másként értelmezni, de kicsit elidőzve belegondolni azért nem árt. Az ember vére akár öt liter is lehet. Hát a lóemberé? A férfiú ondóját gyűszűvel méri, aki akarja. Hát a csödörét? A kettő együtt három vödörbe se férne el. Ha szikrányi realitás is lenne a mitológiában, itt azonnal kérdeznék: a három vödör mikor áll készenlétben ógörög szerelmi ligetekben? Mitológiai kabaréban lenne csak helye az ilyen pontosságnak, de legtöbbször a kabaré hiányzik a mitológiából.

Hacsak a mostani tárgyalást nem annak találták ki.

Sajnos, nem is vigalom, kemény tragédia az, ahol kikötöttünk.

Szegyük be azonban előbb a mitológia meséjét. Szegény Déianeira, akármennyire szép is volt egykoron, az idő vasfoga vásítani kezdte, és ezt hites ura avval adta tudtára, hogy más hölgyekkel is elhencsergett. Szerelmi mellőzöttségben nyúl a nességhez, és akár az inget adja félisteni férjére, akár a korsóban lepecsételve őrzött lekváros keverékből vesz ki, Héraklészre borzalmak borzalma vár: fölbuzog a habzó vér, és lángos kínok kínjával pusztítja el, beváltván a mitológiai jóslatot: az öli meg, aki már nem él. (Kicsi eltérés itt is van. Megölése egyben az istenek karába való fölemelkedését is hozza, és ez, félistennél a legtermészetesebb kárpótlás.)

A mostani pörben is az lövelli a borzalmakat, ami már nincsen, ráadásul arra, ami szintén nincsen már. Csak a hozzájuk rendelt emberek maradtak meg mindkét páston. Ki följebb, ki lejjebb.

Biztos, ami biztos, Itáliába is elzarándokoltam. Múzeummérgezést kaptam itt is, annyit jártam régi idők nagy művei között. Szikrázott már a szemem a mindenféle kentauroktól, annyit láttam. Madárembert is láttam egyik templom szobrai között. Ott jutottam el a legnagyobb csúcsra: nem jó a mitológiába belekeveredni. Hamar kiderülhet, a félisten ideát ugyan nem kentaurokat ver agyon, de minden félistenből isten akar lenni.

*

Ja, és itt van még a farkaalja kifejezés. Van, akinek ordenaré, pedig nem az. A Lófarát is annak tartották némelyek, amikor még helyet jelölt közönséges kocsmá előtt, és nem fényes bank volt, de a kényesebbek kedvéért szinkronizáljuk finomabbra, és mondjunk helyette hátteret. Vagy hátországot.

A kentaurság hátországa.

Magyar katonáéknál nincsen rendszeresítve a görög mitológia, a szolgálati szabályzat nem ismer lóembert. Talán a tisztképezdekben se tanítják, én idézem meg, meglehetősen felelőtlen-séggel. Előjön bennem a kisebbségi tudat is: a tárgyaláson való részvételem maga a borzalom. Nekem itt nem osztottak lapot. Ha valaki kíváncsi lenne erre a pörre, vegye elő majd a jegyzőkönyvet, ami legalább hat tucat magnetofonszalag egyedül hiteles leírása, és abból rajzolja föl a valóságot magának! (Bízom benne, nem nyilvánítják nyolcvan évre titokká.)

Felelőtlenül mondtam az előbb, hogy holta után ölt Nesszosz vére, de igaz ide is. A Nessus-ing is készenlétben van, noha nyílt szerelmi kalandokról nem szól a vádirat.

Ne kerteljünk tovább, vágjunk bele.

Ha egyszerűen akarnám föltárni a bonyolultat, azt mondanám, a vádirat szerint több milliót rakott zsebre a másodrendű, de mivel a főnök mindenért felel, őt húzzák deresre először, kettős váddal. Hűtlen kezelésért és nagy összegű sikkasztásért. Mert a gazdasági alhadnagy, állítása szerint, mindent parancsra cselekedett. Talán tulajdon házát is parancsra építette.

Az összes háborús bűnös is parancsra cselekszik, az ógörögök óta.

Túlságosan egyszerű ez így, és nem is igaz. A pör nem így indult. Névtelen följelentés érkezett az igazgató ezredes ellen, az alhadnagyot csak megemlítik benne. Végre egy pont széles e demokráciában, ahol a főnök valóban felelne is azért, amit beosztottja követett el? Ezzel se siessünk annyira.

Mondom, három ezredes alkotja a magasságos hadbírószéket. Középen ül a hivatásos jogász-bíró, tőle jobbra a rakétás ezredes, balra pedig a műszaki ezredes, de ő már nyugdíjas. (Első napon civilben jött a nyugdíjas, de nyilván intették, vegye csak elő hadi ruciját.) Tehát egy jogászra két csapatot juttatnak. Ha engem vágtak volna hadra annakidején, mennyivel könnyebben állt volna össze az ítélőszék. Ezredesből kevesebb van, mint őrzőből vagy tizedesből.

Szálasi statáriumuk kicsit kivétel volt. Akkor közkatonának is lennie kellett minden hadbírószékben. Meg kell adni a módját mindennek.

Föl is húzták őket későbbi rendre, népbírószéki döntésre.

Előkerítették most tehát két megyéből két ezredet a hadbíró mellé. A lényeg, hogy a közreműködő kettő is parancsnok, és parancsnok volt a vádlott is, amíg igazgatóvá át nem keresztelte a rendszerváltás, humanizálva a konok katonaságot. (Gengszter-váltásnak kezdik mondani sokan a rendszerváltást, de ebbe se menjünk most bele.) Némelyik parancsnok mind egyforma, párhuzamot vonnak az első napon maguk és pörbe fogott társuk között, kimondván, a parancsnoknak gazdálkodnia is kell. Tudnia kell, mennyi pénzt költhet el, és ezt túllépnie nem szabad.

Istenem, ha soha nem lépné túl senki, éhen halna az ítélkező hadi testület.

Ha azonban itt van két ezredes a hétköznapi életből, akkor még valamit észre kell vennem. Sokszor elsütöttem már, itt se hallgathatom el: az a legnagyobb hiba, hogy a személyes névmások is az ÉN-nel kezdődnek. És némelyikünkbe akkora fészkelte be magát, kilóg belőlünk a lába. Ha ÉN, mint EZREDES, így tudom, akkor az így is van! Ha ÉN, mint EZREDES így csinálom, akkor neked is így kell, ezredeském! A kicsi ember is hozzám mérve kisebb, és a melánagy is nálam melánagyabb. Aki a világot kormányzó szempontok között ezt nem veszi észre, a legkisebb tehénpalacsintán is elcsúszik.

Nem árt az a pörnek, ha induláskor mindjárt van koncepciója a bíróságnak. A vádirat képviseli a koncepciót, amíg bírói szóval is meg nem erősítik. A világ minden kincséért se akarom ezzel azt mondani, még sugallni se, hogy koncepció lenne a pör. Az előző rendszerek átkos gyakorlatát árnyként se szeretném visszalebbenteni.

De kizárni se tudom.

Hatalmas bölcsességet érzek a csapattisztek gondolatai mögött. Amikor harminc évvel ezelőtt utoljára szereltünk le, egyik társunkat - azóta egyetemi professzor már - őrmesteri szóra visszafogták *zárkai továbbképzésre*. Mi már kezdtük elfelejteni a megélt hülyeségeket is, ő még mindig benn aszalódott. Visszajött valahonnan a zászlóaljparancsnok őrnagy. Jó volt számolásban, meglátta a hadtápos jelentésben az egy hete húzódó egy fő fölösleget, azonnal elrendelte *civilre vágását*, és a költségeket azzal fizetette meg, aki becsukatta. Rendnek muszáj lenni.

Mi legalább így hallottuk. Az az őrnagy tehát gazdálkodott.

Csakhogy éppen úgy jártak az igazgató ezredessel, mint a hasfájós kentaurral járt volna az ókori lódoctor vagy emberorvos. Mert ő ugyan parancsnoka volt a neves orvosi intézetnek, de kinevezésekor mindjárt intézkedtek, hogy gazdálkodnia ne kelljen. Amit pedig nem kell, azt nem is szabad, katonáéknál ilyen egyszerű a formula. Parancsba is adták. Ettől lett kentaur!

Azt választották parancsnokul, aki az orvosok között a legalkalmasabb volt. Nem keresztezték semmiféle számkukaccal, mert genetikai bukfenc lett volna a keresztezés. Az anyagellátó tiszt viszont a honvédkórház pénzét költhette - egyrészt vele volt közös gazdálkodásra ítélve a Röpke -, másrészt a még magasabban székelő Főgazdáét. Amíg azt is el nem vitte a gengszter-váltó rendszerváltás.

Nem akarok előreszaladni a történetben, de szemlátomást nem értette a három ezredes, hogy kentaurral van dolga. Ahogy nem értették már a szakértők se, akik három év alatt kegyetlen munkával kazlakat hordtak össze számlákból, és keresték a szalmakazalban a tüt, de nekik érdekük fűződött a meg nem értéshez. Lépten-nyomon szabálytalanságba ütköztek, föl is írták azonnal az anyagellátó tiszt listájára, de előtte odaírták, vastagabb betűkkel, a parancsnokéra is.

Az emberség van kizárva a kentaurból.

Aranyos bökkenő is van a dologban. Ugyanazok a nagyhatalmú revizorok ülnek most szakértőként a katonai ügyész jobbján, akik éveken keresztül elnagyoltak minden vizsgálatot. Akár talponállva is mehetett volna föl a mennyekbe az alhadnagy, annyira nem győzték dicsérni. Sorra kiállították a bizonyítványt: mindent a legnagyobb rendben találtak. Volt olyan eset, hogy tizenöt revizor összecsengő állítása volt ez. Ki is tüntették érte néhányszor.

Paál ezredes merte volna kétségbe vonni a tizenötök állítását? Amikor egyáltalán nem rá tartozott az egész? Milyen joron avatkozott volna bele mások dolgába? Követett volna el függelemsértést?

Mondtam az előbb, rendnek muszáj lenni. Hogy mekkora volt a rend? Hónapokig nem látszott ki belőle a tisztelt hadbíró. Ehhez képest a civil káosz maga a tökéletesség.

Ki felelne érte, ha nem az ezredes?

Az elsőrendű vádlott azonnal védekezni próbált: törvénytelenység történik. Törvény van rá, akinek kötelessége a rendszeres vizsgálatoknál nem mulasztani, mégis mulaszt, az nem szólhat se mellette, se ellene. A bíróság, úgy látszik, eleresztette a füle mellett az ilyen védekezést.

Ebből megint következtethetnénk bizonyos eleve elrendelésekre, de ahogy nem lóverseny a tárgyalás, ne futtassunk rajta kentaurokat se.

Van még valami, amit könnyen dobhatunk a hamis vélekedések szemétdombjára, de előtte azért érdemes kézbe vennünk. Gyöngye eszem szerint fegyvernemek között csak azóta van vetélkedés, amióta fegyvernemek vannak. A gyalogos, a bokorugró volt a sor legalján, körülbelül olyan rangtalanságban, mint a pásztorhierarchiában a kanász. A következő lépcső, a műszaki katona - régivágású névvel az utász - hozzá képest már mérnöki tudományok művelője. A tüzér orrát szaros piszkafával se lehet fölérni, mert ott már ballisztikával dolgoznak, a rakétás pedig „légfűrös”, és olyan gangosan jár, mint zöld erdőben, zöld mezőben a gerlicemadár. És a repülő, a pilóta? Aki már nem is a földön lépeget, de a fellegekben röpköd, hangnál is sebesebben? Tessék csak belegondolni az utász agytekervényeivel!

És itt van, ezen a mellékvágányon, a doki. Aki nem volt, és nem is lesz bokorugró gyalogos, nem műszaki utász, nem tüzér, nem taknyos tankos, nem légfűrös, de nem is pilóta, hanem emberi sóhajtásból is dolgozni tudó orvos! Ráadásul a föllegekben járó röpülősök főorvosa. Aki, társaival összefogva, ürrepülőinket is fölkészítette a nagy útra, és a visszatérés után elvégezte az összes ellenőrző vizsgálatot. Aki képes mindenféle szimpóziumokra is eljárni, és ott tudományos előadásokat tartani, miközben rangbéli ítélő társai itthon hidat építenek esőben és sárban, vagy rakétákat számolgatnak az anyaggazdálkodás jegyében. Netán szidolozzák a rakéták hegyét, hogy a rozsda ki ne rágja azokat.

Természetesen a mi különbejáratú hibánk, ha támad olyan kóbor érzés bennünk, hogy a két ezredesbe bele van táplálva: csak egyszer kaphassunk körmünk közé, doki!

Most végre kaphatják.

Mondom, kóbor érzés ez, egészen piti rúgóra jár. Egykori katonamese, hogy leveleket osztott az őrmester. Olvasta az azóta híres népzene kutató nevét a borítékról. Torkán akadt a dr. Elüvöltötte magát: vegye tudomásul, a hadseregben nincsen doktor! Hogyan is nézne ki Ominger őrmester előtt a doktor? Illegette még magát, mórrikált egy kicsikét, próbálgatta, hogyan állna neki, mint a legkülönb embernek, a legfőbb őrmesternek. Huzigálta gimnasztyorkája alját, háromszor is végigfuttatta két hüvelykujját a derékszík alatt, hogy a ráncok is kisimuljanak, és feszelt illendően. Ködvágó sapkáját hol előre vágta, hogy a szemébe is belelógott, hol meg hátra csúsztatta, egészen a tarkójáig, és motyogta magában: dr. Ominger, őrmester!

Időközben sorozatban léptek elő a kanász-doktorok a civil életben, és lehet, hogy időközben az őrmesterből is ezredes lett katonáéknál. És még mindig nem lett belőle doktor?

Mi csak egyetemisták voltunk annakidején, amikor látatlanban ellenünk hergelődött már az egész hadsereg. Mindenki velünk akarta megismertetni a magyarok istenét. Sokat változott azóta a világ, de ami a génekbe évezredek óta beleivódott, az megmaradt. A természetes ellenszenv azokkal szemben, akiknek más barázdákban szánt az eszük.

A magasságos hadbíróság is a magyarok istenére utazik a balatoni lápon.

Amikor még szent és sérthetetlen volt a néphadsereg, akkor is megesett, hogy valaki mégis eleresztette hamis vélekedését, és fegyvernemi sovinizmusról mert beszélni.

Régen erre azt mondták: bonyolult ez, eltársok. Az elvtárs kikopott, de a „bonyolult” megmaradt.

Az egész pör nagyon bonyolult. Ráadásul a kentaur alsaja kiköpött katonai ló.

Ne fussunk bele a csóbe, vegyük sorra az előzményeket.

Elindult az úthenger

Névtelen följelentés érkezett tehát a katonai ügyészségre. Ősi magyar gyakorlat szerint névtelen levélnek szemétkosárban a helye, de azért ne gondolja senki, hogy a katonai ügyészség szemétkosár lenne. Itt komolyan vesznek mindent, mert soha nem lehet tudni, miből lesz - lett! - a cserebogár. És köteles erre mozdulni a hadbírótság is.

A bíróság rá is duplázgat még. Egyedüli hely, ahol ki lehet mondani valamire, hogy nem emlékszem rá. Utcán elpirulna az illető, mert szemébe vágná akárki, ugyan komám, ne játszd meg a majmot, nem vagy te annyira hülye, de a bíróság komoly hely, itt úgy nem beszélnek. Beleveszik a jegyzőkönyvbe, hogy Tóth Pista emlékezőtehetsége gyatra. Hadd maradjon fenn az utókornak is, tanulságul. És a bolond Tóth Pista még csak nem is tiltakozik fejben való gyöngesége ellen. (Emlékszem rá a civil életből, egyszer valaki hetekig járt a megyei pártbizottság nyakára, hogy nyilvánítsák gyöngelméjünek a fiát. Megkéselt valakit Vándorfalván, még el is ítélték volna, ha apja nem járta volna ki neki a fejben szalajtós jelzöt.)

Mezítlábos eszemet a kíváncsiság kergeti. A névtelen levelet is megírta valaki. Ha a bíróság nem is firtatja - erős a gyanúm, úgyis tudja -, nekem lényeg. Önzetlenül ritkán ficamodik ki az emberi elme. Kinek lenne érdeke, hogy csukják be az igazgatót? Mintha-mintha az első változatot kézírással láttam volna, esetleg fogalmazvány formájában, a mostani viszont primitívesített gépirat. A kézírás a lélek tükre, vallja a grafológia, de mit lehet kezdeni a gépirással?

Van stíluskritika is a világon, ne felejtsek el. Gimnazista koromban dolgozatot írtunk. Cédula érkezett, kérdéssel. Aki kérdezett, nem Czigány György volt - akkoriban, gondolom, ugyanúgy dolgozatot írt, mint mi, és nem kérdezett még a rádióban, inkább őt kérdezték -, hanem a Kislány, de ő a másik témát dolgozta ki. Egyetlen mondat volt a feleletem, ráírtam, cédula ment, és az változtatás nélkül beleíródott a dolgozatába. Ötöst kapott, én is a magaméra, de az övében skandalum történt. Pirossal húzta alá a tanár úr azt az egy mondatot, és kiírta a margóra: Ezt a Dezső írta! Se holt, se eleven nem volt az osztály. Velem a világ is háromszor fordult meg. Látni nem láthatta a postázást, annyi gyakorlatunk már volt ebben a fegyvernemben, és az én dolgozatomban elő se fordult az a mondat, még töredékeiben se.

Barátibb volt közöttünk a kapcsolat, mint tanár és diák között egyáltalán lehet, megkérdeztem tehát. Majd megtudod te is, meglátod. Amikor már tanítottam, és házi dolgozatot javítottam, a fél osztály gondolatait vezettem vissza a legalább tíz évvel korábban végzett ember bedolgozó tevékenységére. Én is okoztam akkora meglepetést vele, amekkorát az a rövid mondat annakidején. Vessük be tehát ezt a módszert.

Az olajezredesek pörétől volt hangos akkoriban az egész magyar sajtó, ezzel indít a följelentés is. Nem zseniális kezdés, mert eleve megelégszik az utánfutósággal, bár lélektani hatása elvitathatatlan. Az újságban megjelenik valami akármilyen disznóságról, százan szólnak utána, hogy ilyet ők is tudnak. Aki ezt nem veszi komolyan, amazt is gyalázza. „Olajezredes” olaj nélkül is lehet. Csak meg kell piszkálni egy kicsit a vakolatot, és leomlik a fal.

Minden romló rendszerek szent tulajdonsága.

Majdnem minden mondat új bekezdés. Jó katona esetleg lehetett, aki írta, de jó stilisztika semmiképpen. *Az elmúlt időben erkölcsileg is megaláztak bennünket, foly matos (sic!) rágal-mak érik az embert.* (Az „embert”-nél a *b* helyett először *v*-t ütött a gép, de észrevette, akinek a tíz ujjából kilencet fölöslegesen adott a teremtő, mert csak eggyel pötyögtette. Visszaváltott,

és átütötte. Nem szokott a géphez, mert máskor diktálta a szöveget? Akit ráadásul erkölcsileg megaláztak!) *Nem szeretnék sokat irni, de ennyit le kell. A folyamatos munkához nem biztosítják amire egy egészségügyi intézetben szükség van.*

Első gondolat: irtózatosan nagy szemétségek történhettek ebben az intézetben, ha ennek tizede is igaz. Aki itt vétkezik, azt parázs fölött forgatva kellene sütögetni. Ennyire lapátra való ez az ezredes? A második: akkora sróf ez már, franciakulcs se kell hozzá. Kézzel csavarható. Kiket is küldtek el az intézetből? Esetleg éppen alkalmatlanság miatt? Könnyű előszedni, nem lehetnek sokan. Alá nem írja jámbor szegénykém, de a második mondatba már beleteszi magát, névtelenül?

Az anyagi tiszt csak azután jön szóba, miután az igazgató urat kemény kérdőjellel megvádolta, milyen pénzből vette Mercedes autóját. Ez az autó alá van aknázva, ezredes úr, távirányítással akarják fölrobbantani. Amikor vagyonadóról harsog az ország egyik fele, és nem azért nem vezetik be, mert a másik tiltakozik ellene, hanem azért, mert a törvényhozók esnének bele leghamarabb, erre a törvény minden kutyája fogát csattogatva ráugrik? Soha nem veszek Mercedest, de a biciklimről is leszedem orvul kirakott márkajelét. A robbantásoknál összetéveszthetnék. Csupán negyedik vádpont, hogy *az anyagi tiszt öt éve dolgozik az intézetben, csóróként jött, most meglehet nézni anyagilag hogy áll.* Álljunk meg, mert van itt még fogható. *Az intézetünk legnagyobb ...kavarója elmondása szerint már nincs semmire pénz, de az ő irodája és az alkoholista pénzügyes irodája elsőosztályuan van berendezve. Ha nincs pénz miből telt erre.* A három pont, kimondva, igen egyszerű fordulat: *szarkavaró*, de mi, elvtársak vagy urak, ugye, hivatalos iratban így nem beszélünk. Ismerős viszont ez a szófordulat nekem is. Sokat jártam az intézetben, személyhez is tudom kötni. A legsürgőbb asszonyka szójárása volt. Írtam is róla valamikor, városképi jelentőségű főnövének neveztem. Ha a város legnagyobb terén csak keresztnevét kiáltanánk el, akkor is útbaigazítanának bennünket, annyira ismeri mindenki. Ő vezetgetett minket is ajtóról-ajtóra, amikor szűrővizsgálatokon voltunk. Csak el ne felejtsem megkérdezni, amikor tanúként lesz jelen. Aranykulcs lehet megint a zárban.

Név szerint is említődik egy másik asszony, akinek *...38.000 Ft-os szakmai munkához szükséges számláját minden értekezleten felhánytorgatja az igazgató úr...* Melyik osztályon is dolgozik ez az asszony? Csak nem az ő egykori főnöke a nagy Anonymus? Aki egy ujjal pötyögötte a följelentést? Most végre megvédheti egykori beosztottját?

Nevükkel említődnek a Főgazda főemberei is. Dörgölődünk? Dörgölődünk? Pardon! Lehet kulcs ez is! Elkocoghatott a névvel említett asszony kirúgott névtelen főnöke az igazgató úr főnökeihez - vagy akármelyik boros pincében beszélgethetett velük? -, és nekik sírta el panaszát először. Minden szolgálati út arra való, hogy legyen mit megkerülni, és legjobb kerülő a pohár melléke. Lehet, hogy ők ajánlották, tegye meg följelentését névtelenül. Megírta először kézzel - ha jól emlékszem egyáltalán a kéziratot változatra -, aztán szóltak neki, mégis hivatalosabb a gépirat. És névtelenebb is. Ha ez igaz, az ügyészség is tudhatta, ki a Névtelen.

Bolond malom mondja bennem mindezt, ne tessék komolyan venni. Lehet, hogy nem is volt kézzel írott följelentés, de tény, hogy a Főgazda, mint főistenség említődik benne, három személyben.

Két nagy szaktekintéjű emberét elüldözte a háztól, ... dr. rájött a pénzügyi manipulációra ezért lett feketebárány. (A kipontozás tőlem, a följelentésben név szerint benne van.) Két nagy szaktekintéjű embert még könnyebb lesz megtalálnom az elüldözöttek között. Az egyik akár a följelentő is lehet. Uramisten! Csak nem az, akit kipontoztam?!

... dr hallgat valamiért nagyokat. Jelen pillanatban 8 általánost végzett embereket futtat, akik örülnek, hogy van munkahelyük, a diplomások sehol sincsenek, de ezekről Ők tudnának mit mesélni. (A kipontozás most is tőlem, létező név áll mögötte, de már másra vonatkozik.)

A pontokkal helyettesített doktor első látásra föltűnt mindenkinek, aki vizsgálaton megfordult. Rokonszenves ember, és nagyon érti a szív visszhangjait. Ultrahanggal vizsgálja a ketyegőket. Sajnos, ő ment el talán leghamarabb, amikor érezni lehetett bizonyos jelekből, hogy föld-indulás lesz itt nemsokára. Első nagy vesztesége a seregnék. Látom, ő is tanú, figyelem majd.

Hogy kik lehetnek a gyöngén képzett futtatottak? Azt hiszem, most ez nem annyira fontos, a hangsúly a két nagy szaktekintéjü emberre tolódik át. Nem azért meri megnevezni őket, mert előre tudatta velük, hogy mire készül? Hadd lássák, hogy ő aztán kívülről köpi, mi a katonai becsület? Mindenesetre hatalmas a fordulat is: az első átkosban az egyszerű és megingathatatlan népet jelentette a *nyolc általánost* vagy még azt se *végzettek* tábora. Maksa őrnagy két elemivel őrnagy lehetett. De micsoda őrnagy! Most már a *szaktekintéjek* miatt siránkozunk? Meg kell néznem, mennyire szaktekintély az, aki ennyire annak vallja magát.

Lenne még egy lehetőségem a Nagy Névtelen gyors megtalálására, de nem áll rá a kezem. Első ránézésre észreveszem, Optíma írógéppel írták a följelentést. Legalább tizenöt évig ilyet vertem reggel, délben, este, de éjnek évadján is, könnyű ráismernem. Meg is kérdeztem: volt ilyen gép az intézetben? Volt is, van is. Régen begyűrűzött ugyan már a számítógép, de megmaradtak az írógépek is. Kartonokat vezetni, diagnózisokat leírni egyszerűbb így, betenni, kivenni lehet a papirost. Ha csak egy lenne, könnyebb lenne az azonosítás, de nem megoldhatatlan így se. Írásmintát kellene csak kérnem minden írógépről, és megjátszva az írásszakértőt, egybevetethetném, melyik betű milyen kunkorai vágnak össze a följelentés farkincáival. Ha a kézirat a lélek tükre, ahogy már említettem, a gépirat a gép lelkének a tüköre. Azért gyűjtetett be annakidején Ceaușescu is minden gépről mintát, hogy tálalva legyen a készlet akármilyen kóbor röpcédula szárnyra eresztésekor is.

Jó, de mire mennék vele, ha megtudnám, melyik gépen íródott? Keverjem gyanúba a gépen dolgozó összes becsületes embert is? Hagyjuk, nem az én asztalom. Soha nem leszek én már Ceaușescu se.

Nem akarom földadni a nyomozást, de már most ki kell jelentenem, átkozott foglalkozás ez. Hány embert kell legalább gondolatban meggyanúsítanom? Olyanokat is sorozatban, akiktől soha nem lesz alkalom bocsánatot kérnem. Nem tehetek mást, most követem meg mindazokat, akiket akár fél másodpercig is tarkának találtam.

A Főgazda még székben lévő embere - tábornok már - ha rémületében gondolt rá, hogy eddig csak jót rögzítettek a soros vizsgálati jegyzőkönyvek, most a maga menekülésére is hozzátehetette: aki mellékalapált a szeg fejének, az egyenesítse ki. Kiadta tehát ugyanazoknak a revizoroknak vizsgálatra, most már ügyészségi pöcséttel megerősítve. Azt nem tudni, a kiskutyák orrát akarta-e beleverni saját piszkukba, vagy csak arra gondolt, ők tudhatják legjobban, mit kell elővenniük és mit eltüntetniük, hogy egyenesen álljon a vád a lábán. Amit annakidején eltüntettek, csak azokat kell most előszedniük. Lehetetlen, hogy ne saját presztízsiüket féltették volna revizor uramék, belevetették magukat olyan vehemenciával, kő kövön nem maradt. Azt se tudni, ki rendelte el a telefonok lehallgatását, de az biztos, hogy lehallgatták. A legordenárébb cselekedet a technika korában. Csak az nem vette észre, akinek füle nem volt.

Rendkívüli esetekben villámgyorsan tér vissza a múlt.

Szédületes eset is történt, amikor már megfagyott a világ Paál ezredes körül. Hónapok óta tájára se ment senki, egyszer vadul szólt a csöngő, a lelegehetlenebb időben. Ki ez a szerencsétlen vadállat? Ismerős, nyugdíjas, jámbor főtiszt állt az ajtóban, teljes díszben. Hosszú út volt mögötte, messziről jött. Egy szót se szólt, csak széttárta kabátját, ahogy a magamutogató, kifícamodott lelkületű pucérkodó emberek szokták. Nagy papiros függött a nyakában: *Vigyázzon, a telefonját lehallgatják!* Összehúzta kabátját, meghajolt, és szó nélkül elment.

Ebből gyanítani lehetett, gondos hadműveletek következtében poloskák is laknak már ott, nem vérszívói minőségben.

Agyafürt is tud lenni a katonai szolidaritás.

Az más lapra tartozik, hogy eddig is ketten hallgattak. Paál ezredesnek se nagyon volt beszélni valója, konspirálni pedig főleg nem akart, nem is nagyon lett volna kivel, ő tehát hallgatott. Aztán hallgatott a lehallgató is. Hivatalból hallgatott, ami még erősebb hallgatást jelent. Kiguvadt füllel figyelte, mennyire hallgat a másik. De a szolidaritás így is jólesett.

A lakásba telepített poloskák azonban óvatosságra intettek. Meg nem kukulhatott a család, de igyekezett házi használatú ellenszerrel védekezni. Szerencsére bőséges a választék ebből is, bár mind kényelmetlenséggel jár. Ideje megszokni, hogy a katonaság kényelmetlenség.

Úgy van az ember megalkotva, gyanúi támadnak, ha ráér. Ne tessék ezt se komolyan venni, de el se hallgathatom, mi minden megfordul balga fejemben. A Főgazda főembere kézen-közön a *független magyar bíróság katonai tagozatának* is főnöke. Jól oda kell majd figyelnem, mer-e a három ezredes olyan kérdéseket föltenni neki, amelyekre egyedül ő adhatna feleletet, amikor tanúként kihallgatja. Kimondom magyarul: benne van-e a Főgazda szivarzsebében a nyugdíjas ezredes, a rakétás ezredes, meg a hadbíró ezredes? Kettő közel van annyira a nyugdíjhoz, akármikor érheti baleset, a harmadik meg azért függ tőle, mert a magamfajta nyugdíjas akkor a legopportunistább, amikor már semmi veszteni valója nincsen.

Az igazgatót kapásból fölfüggesztették állásából, útlevelét elvették. Éppen hivatalos lett volna a soron következő nemzetközi tudóskonferenciára, kérte is vissza, és méltányosságból vissza is kapta. A konferencia bezárása után két nappal! Akár a kicsike Térdszéli Katicát is eljátszhatták volna: adták is, meg nem is. Gondolom, minden határátkelőn leadták a drótot teljes személyleírással, hátha mégis meg akarna lépni. Nagy élmény lett volna ott is, ha ezredest foghat a határőr kiskatona. Hány nap jutalomszabadság ütötte volna a markát? Aztán szépen vissza is vonták. Kinyitom a malmot, becsukom a malmot. Egy babszemét mindig leveszek idegrendszeri rugalmából. Először munkahelyi fegyelmivel nyomorgatták, ugyancsak ezredek közreműködésével, és mivel ők nem tekerték ki a nyakát, ahogy mi szoktuk szétszedni a cserebogarat, most dupláz rá a hadbírószág.

Sajtókampány is indult ellene. Verébféj nagyságú betűkkel szedett címek alatt mindig névvel szerepelt számolatlanul a hirtelen támadt bulvárlapban, a jólétesültség precíz látszatával. Nem nyilvánították szigorúan titkossá az ügyet, tehát pörközelből kapták az értesítéseket. Amikor már a rajtakapott rablógyilkost is monogrammal merik csak említeni az újságok, vagy úgy se, kellett a névvel nevezett csemege. Paál ezredes, az igazgató, helyreigazítást akart kérni. Az Isten áldjon meg, csak azt ne! Azonnal leírják még egyszer, kéjjel és névvel, mit említettek meg ők az igazság bajnokaiként, és mi ellen tiltakozol te.

- Sajtóhitványság ellen nincs orvosság?

- Amikor már fölmentett a bíróság, külön kérheted. Akár pörben is. Vedd észre, botrányra van kalibrálva a magyar sajtó. Minél inkább nem igaz valami, annál jobban fogy az újság.

Pusztán szolidaritásból át-átvette egyik-másik székesfővárosi silánylap is a jólétesült „tudósításokat”, és elkezdte szemlézni őket a rádió is. Védve érezte mind magát. Amit mond, nem ő mondja, csak ismerteti. Amikor egyik legfurmányosabb pártvezérünk pört indított a legfőbb tájékoztató hivatal ellen is, pedig „csak” átvett valamit, és ezt az egyet meg is nyerte, akkor kezdett csillapodni az étvágy.

Amit az újság csinálni tud, ahhoz képest a rusnya ítélet is megváltás lehet.

Írták volna inkább, hogy aktív életének javát, minden tudását, idegrendszerét, egészségét arra áldozta, hogy a hazai légvédelemnek, a hazai ürrepülésnek biztos hátországa legyen? Nem dicsőségtáblára fogalmaznak most, nem is kitüntetésre terjesztették föl, hanem sárbaverésre. Vagy vették volna eleve védelmükbe, kimondván, hogy minden begyűrűzött ide is, ami előbb-utóbb minden zárt intézetben még a szemöldökfát is kirágja? Régen nem ködösítésre való a magyar sajtó. Belevág az elevenbe bármikor.

Elindult tehát az úthenger, és robog árkon-bokron át, amíg eleven célt lát Józsi, a masiniszta. Idétlen és morbid vicc jut eszembe róla, akkor se hagyhatom ki, ha sokan lesznek, akik meg-
rónak érte. A hadi igazságszolgáltatás emberei mindenképpen. Elüt valakit az a bizonyos úthenger, arasonkint végigmegy a lábán, összeroppantja medencéjét, mellkasának csontkosarát, már a nyakát laposítja, csak két szem guvad szembe vele. Majdnem kiugrik a helyéből, mint a puskagolyó. Rákiált a Józsi:

- Mit nézöl? Nem láttál még úthengert?

Mondom, gusztustalanul morbid, de ha valaki aktualizálni akarná, az úthengeres Józsiiban két főrevizort is látna. Az egyik alezredes, a másik nyugdíjas őrnagy. Körülbelül így ropogtatta össze a vizsgálat az elsőrendű vádlottat. És a másodrendűt? A gazdasági tisztet? Állítólag nyolc hónapra lakat alá tették, de onnan is kivették. Talán azért, hogy szabadlábbon intézkedhessen némely bizonyítékok eltüntetésén.

Ha az ellenség tudná...!

Meg-megbicsaklik bennem a szándék, ha jobban belegondolok. Hogyan jövök én ahhoz, hogy ősidőktől - negyvenvalahány éve - őrzött katonakorom ellenérzéseivel a mostani hadbírószéket lötytyintsem nyakon? Azt hiszem talán, most is azok ülnek itt, akik a kiskőrösi laktanya éttermének színpadán könyörtelenül elmuzsikálták a szerencsétlen Ásott-halmi János sorsát? Példát kellett statuálniuk akkor, mondták, tehát nagyot durrantottak a karikás ostorral. Nehogy eszébe jusson akárkinek is nem visszatérni időre akár az egynapos szabadságról is.

Aztán eszembe jut mindjárt, ez a pör is arra a rugóra jár, hogy elrettentsenek. Hogy példát statuáljanak. Ha volt olajezredesek pöre, akkor lennie kell doktorezredes pörének is, hogy a társadalom minden rétege megtudja, szorosan fogják a gyepőt. A séma adva van, csak elő kell venni a kaptafát, és ráhúzni a cipőt. Az már más lapra tartozik, hogy a hatalmas hadjárattal beharangozott olajos pörben is elenyésző ítéletek születtek csak, és az se biztos, hogy mind megállja a helyét.

Motyogom magamban tovább kétségeimet. Honnan van bátorságom, hogy teljes jogi járatlanságomban elkezdjek másként értelmezni bizonyos dolgokat? Ott a bíró, akit talán már csecsemő korában paragrafusokba pólyáltak, cumija is a törvény volt, és pelenkája is alpontokkal volt tele. Többet akarok tudni, mint ő? Ott van a két ezredes, aki testközelségtől tapasztalta a hadsereg minden nyűgét. Milyen jogon vonom kétségbe tisztességüket? Velük szemben akarok más nótát fűjni? Amikor annyira se futotta képességeimből annakidején, hogy a katonasapkámat szabályosan tudtam volna levenni? Idióta hetvenkedés lehet csak, amit most csinálok.

Arra is gondolok, a jogászokkal már akkor nem árultunk egy gyékényen, amikor egyetemisták voltunk. Miért kellene a hadbíró jártasságát többre becsülnöm, mint az orvosét? Azt, persze, szívesen elismerem, ha magamat is belekeverem, a paragrafusok dzsungelében kettőt se tudnék lépni hasra esés nélkül, ahogy ő is megbotolhatna a laringális expozícióval, vagy a hehezetes mormolt zöngé tárgyalásakor, amit pedig a tanoncnyelvészek első óráin illik már tudni, sőt a szüpercegést kiejteni is, de nézhetem ugyanazt a dolgot az emberség oldaláról is. Föl is fordulna a világ, ha csak paragrafusok forgatnák!

Aztán itt vannak a számvevők. Könnyű kimondanom, hogy magukat tartják minden tudományok leghozzáértőbb emberének, hiszen pénz és nő körül kering minden, és erre is találok eddig való életemben kismillió példát, de attól még lehetnek tisztességes emberek ők is. Itt is van negyvenéves ellenszenv bennem, hiszen olyan embernek voltam naponta kiszolgáltatva, akinek szellemességéből legfőljebb az „irigálás” telt ki: na, ezt akkor ide irigáljuk! Nekik az a dolguk, hogy előássanak minden hitványságot, és tálcán tegyék a Tisztelt Hadbírószék asztalára. Biztosan oda is betonoztatnám magam melléjük, és eget-földet megrázó rángások se tudnának elmozdítani tőlük, ha nem úgy indult volna a dolog, hogy évek során ugyanők magasztalták a gazdálkodás rendjét. Ha olyan szorosan fogták volna a gazdasági tiszt kántárszárát, ahogy a mindenkori tisztesség megkívánja. Lehet ugyanabból a szájból egyszer meleget, egyszer hideget fűjni? Úgy, hogy mindig nekik legyen igazuk?

Mondanám azt is, kár nekem a földbe veregetnem a magasabb sarzsiban lévő főnököket is a Főgazdánál, mert akárki kiolvassa, hogy a kisebbségi érzés beszél belőlem. Ha én csak a tizedességig jutottam, nyilván az irigység forgatja bennem a vitorlákat. Még azt se mondom, hogy Isten látja lelkemet, irigy éppen velük szemben nem voltam soha, mert ezt se hiszi el senki. Jó, jó, megfogadtam annakidején, hogy főnök soha nem lesz belőlem, és vénségemre

kijelenthetem, ezt az egyet sikerült is teljesítenem. Lehet ez indok arra, hogy senki főnökségét el ne ismerjem?

Nem szabad előreszaladnom, de azt mégis ki kell mondanom, az én szótáramban léteznek érdemekkel alátámasztott főnökök is. Olyanok is, akik soha semerre nem hajoltak el, gerincük egyenes, mint a szálfá. Lehetni lehet, de nézzél végig, egykomám, a történelmünkön, motyogom tovább. Az maradt meg, aki hajolni tudott.

Sándor is ezt mondta, amikor az egyenes-derekúakról írtam az újságban. Minden lében kanál fölsőbbrendűségével kioktatott, hogy a magyarok azért tudtak megmaradni a Kárpát-medencében, mert mindig megérezték, honnan fúj a szél. Szerinte már a tatárdúlást is azért éltük túl, mert akkor is voltak, akik azonnal behódoltak. Aztán jöttek a további nagy fordulatok, de a génjeink tovább őrizték benyaliságunkat. Szendeséggel szóltam vissza neki, valahogy így: aki minden meleg segget képes kinyalni, ne csodálkozzon, ha szaros marad a szája. Le se lehet törülni. A tatárdúlásról pedig vegye elő a történelemkönyvet. Arra se volt idejük az akkoriaknak, hogy behódoljanak. Jött a horda, mint a fürgeteg, és elment, mint a szélvész.

Egy azonban biztos: aki nem hajolt meg eddig való életünkben, gyakran eltörött. Vagy nem lett belőle senki. Ritkán lett ezredes. Vagy ha lett is, perifériára rostálódott. Most is erre az ütemre billeg éppen a rosta? Hogy a mindenféle dudvák nagyobbra nőjenek?

Prekoncepció ez is, ne tessék komolyan venni. Csak azért hozom elő, hogy mindenki láthassa, nem úgy ülök itt mindennap, mint a fadarab. És ha az egyenes derekat meg a tisztességet emlegettem, akkor vegyem magamra kötelezőnek, hogy minden mondatra odafigyeljek.

Töredelmesen be kell vallanom, az akarat volt csak meg bennem, az erő néha hiányzott hozzá. Az is megesett, hogy elszundítottam, noha külön képzés nélkül is tudtam, a hadbírószót nem aluszékonyosságra találták ki, ahogy első katonaságom idején az ágy se arra volt rendszeresítve, hogy csajkát rakjunk rá. Erről megint eszembe jut, hatalmas országos elvtárs jött egyszer hozzánk, és előadást tartott. Nekem kellett tudósítanom róla. Ebéd után voltunk, és ebéd után már akkor is szeretett kikapcsolni bennem az ébresztőóra. Bizony mondom, amit közben mondott, kimaradt az utókorból, mert le nem írhattam. Biztosan hangzottak el itt is fontos tudnivalók, de amikor az urasági szérűskert minden kazlának minden szalmaszálát huzigálták elő hetvenhetedszer, és megcímkézték újra meg újra, akkor megint megszakadt bennem az éberség. Sajnáltam a tisztelt bíróságot is, amikor látván láttam, minden pillanatban el tudna szenderedni ő is, de nem tehetette. Ügyészt is láttam már aludni tárgyalás közben, ügyvédet is, az egyszemélyes műkedvelő pótbírósnak is lekoppanhat a szeme. Küzdöttem ellene, - volt, amikor egy délelőtt öt kávét magamba öntöttem - csak az vessen meg, aki meg akar vetni. (A sok kávénak annyi hatása azért lett, hogy éjszakánként viszont hadbírószót játszottam alvás helyett. A következő nap még több kávét kívánt. Akibe a féreg beleesik, nehéz azt kihajtani belőle. Ha el nem felejtem, majd szólok néhány szót erről is még.)

Elő kellene most vennem a vádiratot, és részletesen leírnom, hogyan üti föl benne a fejét a paragrafus, de nem erőltetem. Egyrészt semmi kötelezettséget nem érzek rá, hogy a jogi bükkfanyelvet ilyen-olyan irodalmi munkába honosítsam, másrészt minnek „irigálnám” azt, amivel rábeszélésre se értek egyet. Inkább el nem ítéhető agyafürtséggel azt figyeltem, egyikük milyen csókos kapcsolatokat ápolhatott a pohárral. És azt figyeltem, hogy szemüveg nélkül olvas. Abban a korban lenne, hogy a távolbalátó szemüveg közeli olvasásra már fölösleges? Netán bevágta volna az egésztest, és kívülről fújja? Azonnal föltette viszont pápaszemét, amikor leült, és mindig fönn tartotta. Akkor is, amikor megjegyzéseket körmölt papirosára.

Furcsa egy pasas, az biztos.

Bevallom, túl nagy eredetiség a szemüvegre való figyelésben sincsen. A Tizenkét dühös ember egyik nagyjelenetében is akkor derült ki, hogy szemüveg nélkül semmit nem láthatott az öregasszony, amikor hiteles szemtanúként akart szerepelni. Mondhatnám úgy is, közönséges közhely már a szemüveg.

Figyeltem a számadókat is. Szélsébesen fölírtak mindent, amikor „konkrétum” hangzott el. Például egy rendeletszám. Belegondoltam mindjárt: ha nyelve megbotolván azt olvasná egyszer az ügyész, hogy a 925/993 számú végcépapirost is elhasználták, ugyanolyan veszett sebességgel írják föl azt is? Elnézegettem, hogyan fogja a fejét a bíró. Teljes tenyerét a homlokára borítja, és meg-megáll a toll is a kezében. Fáradtnak látszik? Vagy tudja, micsoda nagy munka kezdődik itt? Kicsit később: vakarja a tarkóját akkor is, amikor szóba jön, hogy parancsnoki átadás-átvétel nem volt, és nem is lehetett. Talán eleve zavarta, hogy gellert kapott a golyó, és nem ott csapódott be, ahová célozták? De ha én ezt most leírom, esetleg körbeharmatoztatom rokonszenvemmel, nem éppen neki ártok legtöbbet?

Azt ajánlom magamnak, várjuk ki a végét. Nyugtával dicsérjük a napot, hiszen a nyugták pöre ez mindenestül, hogy ezt a primitív szójátékot ugyanúgy ki ne hagyjam, mint az irigálást. Láttam én már nyálasságig nyájas bírót, aki a végén olyan keményen szórta az ítéletet, mint partizán a géppuskatüzet.

Paál ezredest nem figyelhetem, mert előttem ül. Az ügyvédet inkább. Bele is gondoltam megavasodott katonaeszemmel: ha fél szóval védi Paál ezredest, azonnal vádolja a honvédséget. Szabad ezt ma, Magyarországon? Civil ügyvéd nekihajthat a hadi szervezetnek?

Pardon! Fontos szempont. Katonai ügyész létezik, de katonai ügyvéd, tudtommal, nincsen. Ha a perrendtartás előírja, hogy ügyvédnek lenni muszáj, akkor az csak civil lehet. Faramuci helyzet, az biztos. Legbelsőbb katonai dolgok is kiszivárognak így, nincsen, aki útjukat állná. Az ügyvédet még csak arra se kötelezi senki, hogy tartsa a száját a nagykapun kívül. Neki kötelessége akár szakértőkkel is megbeszélnie, ami számára nem egészen érthető. Mennyivel egyszerűbb volt a világ, amikor még az is titkos volt, hányas csizmát hordok én. Jaj lett volna szegény hazánknak, ha az ellenség is megtudja.

És akkoriban biztosan nem ülhetett volna be kóbor civil a katonák véres játékára. Bár kísértenek a kísértetek, fölvetődött most is, zárt tárgyalást rendeljen el a bíróság. Nem nagy munka lett volna, csak engem kellett volna akármilyen hivataloszóval kisöprözniök. A bíróság mindenestre nem rendelte el.

Hálásnak kell érte lennem. Egyetlen lépésével abortuszbizottsággá válhatott volna: elkaparhatta volna írásomat a fogantatás pillanatában. De akkor is jól meg vagyok löve, ha hálára kötelezve érzem magam. Tétlenségre, a féligazságok pártfogására, az egész igazságok elferdítésére mégse, így se kárhoztathatja senki fejemet és tollamat.

Tisztelt Hadbíró! Kérem, ne vegye tőlem rossz néven, ha a magam esze szerint rágom meg azt is, amit másként kellene rágnom. Úgy van az ember megteremtve, szereti a maga útját járni.

Bajnak baj, katonailag nézve, hogy menthetetlenül átértelmeződnek a dolgok, de se róla, se ellene nem tehet senki semmit. Még a készültséget se lehet kivezényelni. Arra azért ügyelek, az ellenség ne tudjon meg többet, mint amennyit megtudhat. Kizárólag a magam lelkiismerete szerint dolgozom.

A becsület a legnagyobb zsandár ezen a világon.

Még azzal se menthetem magamat, hogy a törvény így meg így rendelkezett. Nem nagyolás, inkább kimondhatatlanul nagy felelősség: itt most egyesegyedül az én törvényem érvényes. Amikor már vastag por lepi a törvényszék aktáit, haló poraimban is számon kérhetik rajtam, amit papirosra irigálok. Ha hőzöngős lennék, azt is mondhatnám, az utókor ablakát készülök rányitni napjainkra.

Apróságok és nagyságok

Föltett kemény szándékom, a gazdasági tiszt dolgaival nem foglalkozom. Amikor a betűvetésre beszéltem, elhatároztam, nem készítek ki senkit, nem rántom le a leplet semmi disznóságról, nekem az is elég egy életre, hogy a tisztességet simogatom csak. Nincs egy hete, hogy köztöködött velem valaki, mondván, igen főúri gesztus az ilyen. Minden újságírónak igenis kötelessége szóvá tenni a disznóságot is. Mondtam neki, valahogy így:

- Kedves asszonyom! Főúri gesztus, kódis-szegény embertől? Nem szolgálhatok vele. Amikor elhatároztam, hogy a tisztességet pártolom, még tele volt az utca lócitrommal. Ön tehát előírta volna, hogy nekem kutya kötelességem mindbe belelépni? Sajnos, megesett, hogy ki nem kerülhettem néhányat akkor se, ha tánclépésekben cifráztam a járásomat, de ne kényszerítsen rá, hogy magam keressem a közepit. Nyugodjon meg azonban, nem marad luk senki életrajzán, vannak bőséggel, akik a hitványságra szakosodnak. Vegye elő az újságokat! Alig talál bennük mást.

A gazdasági tiszt első látásra árulkodott előttem. Agyafürtséggel, állandó készenléttel kifürkészte, hogy a katonaság rétje mindig zöldebb, mint amit mezőgazdászként egyáltalán láthatna, bezupált tehát, és hatalmas étvággal a legjavát lelegette? Aki őt fölvette, aki rangban rendszeresen előbbre léptette, aki minden hivatalos vizsgálaton dicsőséget zengett róla, mindnek vele együtt kellene megülnie a vádlottak padját. Megfordulnak itt mindnyájan, az igaz, és vádolják már hol keményen, hol enyhén, de magukat most se érzik felelősnek. Vele, tehát, ha csak tehetem, nem foglalkozom.

Ki se kerülhetem, sajnos. Mert a nóta mindig úgy kezdődik, ő csak végrehajtotta, amivel a „parancsnoka” megbízta, és úgy folytatódott, hogy a felelősség nem őt terheli. Némely lócitromba tehát bele kell lépni. Apróságokba és nagyságokba egyaránt.

Lényeges pontja a tárgyalásnak: ki volt a parancsnoka a gazdasági tisztnek? A Főgazda? A kórház? Netán az, aki őt szákjával kiemelte a névtelenség tavából, és beajánlotta?

Hallgatom a vádiratot, és közben spekulálok. Egészen hétköznapi, mondhatnám, konyhai ügyek jönnek elő sorra. Irtózatosan sok Duracell-elemről szólnak a számlák. Hány lehetőség is kínálkozik megfontolásra? Az elem otthon is jól jön, bűnügyi nyomozásnál az első föl-tételezés: otthonra vették, de ide számláztatták. Érdeke lenne ez a csalfa lépés mindenkinek, aki szeret máséhoz nyúlni, mert hihetetlenül drágák az elemek. Fél mondat se következik azonban utána, amely arra utalna, hogy a Röpke a legkorszerűbben fölszerelt orvosi intézet. Minden ketyeréje elemet eszik. A következtetés mégis: bűnös mulasztások vagy túlbuzgóságok tapasztalhatók a beszerzésnél.

Biztosan egyszerűbb lenne, ha megmaradtak volna az orvoslás leghagyományosabb formájánál. Ha megkopogtatnák a pilóta mellét-hátát, ha meghallgatnák szíve dobbanását, ha kiölné a nyelvét, és azt mondaná: áááááá! És közben belenéznének a torkába. Az is árulkodna belső bajairól. Ezek mind olyan módszerek, amelyek nem igényelnek milliós berendezéseket, és nem fogyasztanak Duracell se. De ha egyetlen pilóta is azért potyogna le az égből, mert a szuperszonikus sebesség alaposabb vizsgálatot követel, akkor ki állna ki, alázatosan meghajolva: pardon, bocsánatot kérek. Jelentem, én spóroltam el a Duracell-elemeket. Csukjuk be csak azért a repülőtereket, mert drága az elem? Napi nyolcvannégy helyett csak hatvanra lenne pénzünk? Így is csodaszamba megy már, hogy egyáltalán repülhessen a katonai pilóta. Sajnos, tekerős biciklidinamóval nem mindig pótolható az elem. Ha a dinamózás nem megy, csukjuk be a parancsnokot?

Éberszemű revizorainknak az is föltűnt, hogy mennyi színes képet dolgoztattak ezek ki. A színes film is drága, és a kidolgozása is az. És ráadásul otthon is elhasználható a film, amikor a gyerek az első lépéseket teszi meg, vagy éppen lakodalmát tartja, de akkor is az az üzlet, ha a kidolgozást is a cég fizeti meg. Elhangzott: egy dandár nem használ föl annyit, amennyi itt kézen-közön elfogyott! Fölkeresték a revizorok a fényképészt, aki állítólag beismerte, sokat nem konyít a repüléshez, se a kutatáshoz, de sok olyan fölvételt dolgozott ki, aminek katonai jelentősége erősen kétséges.

Mennyire közel van ez is múltamhoz! Amikor utoljára katona voltam, még a fegyverszobát is kiürítették, hogy a sötétkamrának helye legyen, pedig elvileg a fegyver a legfontosabb a seregben. Nem mondom fél szóval se, hogy herdáltam volna a pénzt anyagra, vegyszerre, de egyetlen esetre se emlékszem, hogy bárki megkérdezte volna, valóban szükség van rá? Kazalszámra álltak a képek leszerelés előtt az asztal közepén. És bevallom töredelmesen, egyszer a parancsnok családját is lefényképeztem, aknavető nélkül, de nem kértem tőle se a film, se a fotópapiros árát.

Láttak már karón varjút a revizorok is, jogos lehet a gyanújuk. És az is lehet, persze, hogy csak a számlán szerepel a sok költség, el lehetett azt másra is költeni.

Áldott naivságomban megint fölmentést adok a vád alól. A nóta ismerős: ha lepotyog a pilóta, mert sóher volt a hadsereg, és egészségének ellenőrzésére nem adott elég színes filmet, akkor előállt volna akár egyetlen revizor is: bocsánat, a hiba bennem van? Vagy a kutatás medvelépésekkel cammogott volna a szuperszonikus sebesség után? Tömve van az intézet falra akasztott színes képekkel. Vizsgálatok, földön és levegőben, de neves vendégek látogatását is megörökítették. Díszíteni is akarták vele a falakat, elsőrendű képeket raktak föl tehát, de dokumentálni is akarták, hogy fontos, amit csinálnak. A mának is fontos, de a holnapnak is. Hogy hány gyöngye kép születik a legjobb fotós kezén is, amíg egy falra kerülhet, nem tudnám megmondani, pedig legalább harminc évig folyamatosan bűnöztem kiállítási képekkel magam is. Nagy csábító minden kiállítás, és senki nem fizeti meg.

Túl sok pezsgőtablettát használtak föl! Földbeverő vád ez is. Első látásra igaza van a revizornak. Amikor még nem találták ki a vitaminos bogyót, egyetlen fillért nem költöttek rá. Flancolunk, flancolunk? Csakhogy: a katonai repüléshez jó közérzet szükséges. Testi is, lelki is. Orvosok biztosan tudják, melyik vitaminból mennyi kell, ezt én kérdésként se merném fölteni. A pilóták hipovitaminózisuk közismert. Hogy ne körülbelül ériék el a célt, hanem pontosan. Hogy ne körülbelül szálljanak le, hanem pontosan. És egészen biztosan visszatérjenek úgy, hogy bármikor máskor is föl tudjanak szállni. Ezer apróság kell ehhez. Az is igaz, persze, a jó vitamin az itt dolgozóknak is jól jön, és azt is haza lehet vinni, mert a gyerekeknek, az anyukának, az egész családnak is jó, de ilyen alapon a lakatkulcstól a patkószegig minden megkérdőjelezhető.

Mi is az a hipovitaminózis? A hipóhoz semmi köze nincsen, az biztos. Még a Hypo-bankhoz se. Megnéztem a szótárban: vitaminhiányos állapot. Ha a kevés vitamin jellemző a pilótára, akkor ezt meg kell szüntetni még indulás előtt! Ha van rá pezsgőtabletta, akkor meg kell venni, mert megeshet, hogy egy cél helyett kettőt lát, és nem tudja eldönteni, melyik az igazi. Ki vegye meg? Az, aki a testi-lelki egyensúlyáért felelős.

Tíz bicikli is hizlalja a vádiratot. A legújabbak persze, a hegymászó fajtájúak. Naná! Ráadásul ajándékba! Bagolypusztára! Ez már sok! Miféle sunda-bunda umbulda lehet mögötte?

Aztán a másik. Az is Bagolypuszta. Oda is eljutott már a hír, hogy a tenispálya beborítható műanyagszőnyeggel? A fene essen ebbe a gyors hírszolgálatba! Hol vannak már a jó salakos pályák! Meg a füvesek-gödrök, vakondtúrással tarkázva! Szegény helyen maradhatna, de

tessék belegondolni: ami a pásztorhierarchiában megteszi a kanásznak, szóba se jöhet a csikósoknál. Analógia révén értődik ez a bokorugró gyalogosra, és a fellegekben szuperszonikus sebességgel röpködő pilóták földi pihenőjére is. Miféle nyavalyás ember lenne a földoki, ha garaszkodásával ezt is meg akarná akadályozni? Gáláns volt a Röpke, belenyúlt a zsebébe, és megcsináltatta a bagolypusztai teniszpályát. Még ilyet! Minek nézik ezek a hadsereget? Fejőstehének? Ha Pesten csinálnák, biztosan más lenne. Még szerencse, hogy ennyire sasnak való szemű revizorok vannak rendszeresítve a hadsereg felsőbb tagozataiban. Észrevették, és számon kérik.

Utoljára hagyom, noha nem utolsó pontja volt a vádiratnak. A Röpke katonai szervezet, pilóták gyógyítására való. Mit kerestek itt akkor az újságírók? A pestiek például, seregestül? Nyoma is maradt, mert az MTI, hálából, szép summa pénzt utalt át a repülőorvosi alapítványba. (A szép summa azonban kétes értékű összeg. Amikor adták, többet ért, mint akkor, amikor előszedték. Azóta szinte jelképesnek tűnik.) Miért az alapítványba, miért nem fizette vizsgálati díjként a hadsereg pénztárába? Innen elszípkázzák a vizsgálatok költségeit szemrebbenés nélkül, és amoda tejelnek?

Ebben is érintett vagyok, egészen közelről. Tőlünk is jártak oda évek hosszú során át újságírók, és éppen én szerveztem őket. Mi azonban mindig szegények voltunk, egy fillért se fizettünk érte semmiféle alapítványba, csupán illendően megköszöntük. Nekünk azért volt jó, mert előírták a minden évben történő szűrővizsgálatokat, de az heteket vett volna igénybe, ha itthoni intézetek ajtajain kopogtattunk volna. És élvezhettük a tökéletes technikai felszereltség minden előnyét is. Reggel mentünk, délután már jöhettünk haza megszüremkezett állapotban. Ki-ki azt is tudhatta, mije akadt fenn a szűrőn. Ha az urasági szérűskert szalmakazlaiban csak egyetlen számla is szerepelt volna rólunk, most nem érdektelen vendégként ülhetném végig a tárgyalásokat.

Csakhogy! Ha a jóra való orvosok, vagy akár a lódoctorok reggeltől estig csak kekiszínű embereket vizsgáltak volna, úgy betokosodtak volna a hadseregbe, belezöldült volna az orvostudomány. Meg se tudták volna állapítani, az a nyavalya, amit a pilótán észrevesznek, foglalkozási ártalom-e, vagy az egész nemzet benne szenved. Kontrollcsoportokra van tehát szükség. Olyan emberek sokaságára, akik közel hasonló stresszhelyzetekben élik életüket. Erre voltunk mi, újságírók. Az MTI munkatársai is.

Az orvosok lelki egyensúlya miatt is szükség volt ránk. Nem akarom azt mondani, hogy a civilszagot mi képviseltük, mert azonnal megtámadnak a katonák, de kellettünk azért is, hogy ne bekalitkázva érezzék magukat. Tessék csak belegondolni jól! Föladja egyszer akármelyik orvos katonai elkötelezettségét, mert rájön, a civil élet több gyönyörűséget, és nagyobb előmenetelt kínál. Észre kell vennie, ő minden betegségnek csak a katonai változatát ismeri. Vagy nem is maga adja föl katonaságát, akármi miatt kirostálódhat. Dobja el a diplomáját, mert annyira egyvágányú lett, hogy lépni se tud? Mert fordulni is csak vezényszóra tud? Emberileg nézve is a legnagyobb hitványság, gazdaságilag is az.

Revizori ész akkor is van, és más rugóra jár. A kínai kulturális forradalom kegyetlen-szomorú napjaihoz foghatom, ha valamivel régebbi hazai példákat nem akarok idézni. Mert katonáéknál a katonás lépések a legfontosabbak. Ha például megbíztak volna egy embert, hogy a magyar ősréngetegből fogdossa össze a vetélkedő civil csoportot, mondjuk, az újságírókat, és az külön kazlakat termelt volna számlákból, akkor minden vétek meg lett volna bocsátva. Mert akkor menete lenne: látni lehetne, ennyiből lett ennyi. És ez mind üzemi kiadás, és a hadsereg képes áldozni dolgozóira. Akár fizethetett is volna mindenkinek, amiért legbelsőbb belügyeibe enged betekinteni. Így meg? Teljesen önként, és ingyen? A sereg számlájára? Lehet, hogy tudományos dolgozatokban, mindenféle szimpóziumok anyagában

előjönnek ezek a tapasztalások, de oda a pénzügyeseknek nincsen bejárásuk. „Vádolom tehát a Röpke igazgató parancsnokát hadseregi pénzek elherdálásával.”

Abbahagynám már, de a vádirat nem hagyja abba. Azt is mondja többek között, hogy ezek, ott bent, a sereg intézetében, a hadsereg pénzén kutattak-kutatgattak, de az eredményeket nem a hadsereg élvezte. És elkezdte kalkulálni még a villanyszámlákat is, meg azt is, hogy esetleg fizetett munkaidőben végezték kutatásaik egy részét. Azt azért ne gondolja senki, hogy a hadsereg pénze Csáki szalmája!

Legjobban a vádnak ez a pontja rendített meg. Az igaz, hogy az áram olyan drága lett hirtelen, vannak, akik a vaksiságig kénytelenek takarékoskodni vele. Megeshet, előáll majd valaki megint a petróleumlámpással, fölkinálja népgazdasági hasznosításra, és hatalmas sikere lesz vele. Őskori szemlélete a mindenkori takarékosság a mindenkori pénzügyesnek. Azt hiszi, ha a villanyszámlához hozzáadjuk a vízszámlát, a fűtési díjat, a pezsgőtablettát, a biciklit meg a teniszpálya borítását, akkor tudományos kutatásokat kapunk eredményként. Ráadásul ezek képesek elmenni még Amerikába is, és ott beszélnek ki mindazt, ami hétpöcsétes titok lehetne?

Az meg se fordul a fejükben, hogy a tudományos kutatás egészen más kerékre jár? Meg az se, hogy akinek igénye van rá, hogy tudományos üléseken tárja elő eredményeit, annak igénye marad arra is, hogy hétköznapi robotmunkáját is a létező legalaposabban végezze? Hogy a repülő pilóta is nyer vele, ha orvosai lépést tartanak a világszínvonallal? Netán nem potyog le?

Nem akarom becsmérelni őket, de magas ez már a hétköznapi revizornak. Neki leginkább az a tétel, amit össze lehet adni. A tíz bicikli a lelki egyensúllyal nem adható össze.

Szerencsétlen vélekedésem: szép sapkarózsa lehetne a honvédség ünnepi csákóján az, hogy a legmodernebb tudományokkal parolázik, de sapkarózsaiban még mindig csak azt az egyet tudják elképzelni, aminek csillag van a közepén. Kimondatlanul kimondatik tehát, a tudományos kutatás bíróságilag üldözendő cselekedet a hadsereg bármelyik intézetében!

Elhervadt a sapkarózsa. Nesze neked, modern hadi világ!

Éleslövészet

Minden demokratikus bíróságnak mottója, hogy mindenki mondhassa el a maga mondókáját. Elmondta az ügyész, a revizorok szócsöveként, akik viszont maguk is szócsövei valakiknek. Következzék az elsőrendű vádlott. Paál ezredes alapos ember, semmit nem bízhat véletlenre és rögtönzésre, a vádirat ellene fölhozott minden pontjára írásban felel. Be is csatolja a bírósági iratokhoz, de rend a lelke mindennek. A tárgyalás ugyan írásos dokumentumok sokaságára támaszkodik, de a szóbeliség a legfőbb kísérője. Szájból, fülbe. Pontról pontra cáfol tehát, ilyen formulákkal: ez nem igaz! Ez nem felel meg a valóságnak! Soha nem mulasztja el azonban, hogy a Tisztelt Bíróságot ne említené.

Tyúkszemet ül a Tisztelt Hadbíróság minden tagja az alfelére, az elsőrendű vádlottnak azonban a visszerei kezdenek föltámadni a kétnapos állástól. Második napon az ügyvéd kéri meg a bírakat, engednének széket adni alá, mert nehezen viseli másként. Udvarias a magaságos bíróság, természetesen megengedi. Talán szégyelli is egy kicsit, hogy nem vette észre.

Nagyon figyelt a két ülnök-ezredes, számára most kezdett érdekes lenni a dolog. Paál elsőrendű vádlott másnapra hozott nekik is egy-egy példányt a beadványából. Nem árt, ha mindent pontosan tudnak követni. Ne tekintsük őket eleve bölintőjánosnak. Forgatták is szorgalmasan.

Elhangzott tehát egyik oldalról a vád, amely könyörtelenül földbe akarja verni a vádlottakat. Elhangzott az elsőrendű védekezés, az meg természetesen a fehér galambhoz hasonlítva ártatlanul megvádolt magát. A két véleményt ütköztetni kell, ez pedig a bíróság föladata. Megint előjön minden vádpont, és megint felelni kell mindenre. Minden szalmaszálat előhúznak az urasági szérűskert minden szalmakazlából.

- Ön, mint kórházigazgató... - mondja a bíró.

- Bocsánatot kérek, nem vagyok, és nem is voltam kórházigazgató - hangzik a válasz. A Röpke igazgatója vagyok, bár állásomból átmenetileg fölfüggesztettek.

- Mit tett volna, ha így lett volna...? - következik egy csavart labda.

- A történelemben a volna soha nem érvényes. Két cérnaszálon függetem, nem volt alkalmam mérlegelni.

- A vadászati pénzekre térnék át...

- Sajnos, a vádirat is vadászati pénzekről beszél. Mi a fegyvertartók pszichológiai alkalmassági vizsgáját végeztük, és azoknak csak töredéke vadász. Minisztertanácsi hozzájárulással folytak ezek a vizsgálatok is, az ennél kisebb rendelkezések hatályukat veszítik. Tisztelettel kérem a Tisztelt Bíróságot, a későbbiekben ezt a hatásvadász kifejezést ne használja.

- Mert Ön, ezredes úr, még azt is kijárta, hogy a népjóléti közlönyben megjelenjen. Erről azonban elfelejtette értesíteni parancsnokait.

- Úgy gondoltam, főnökeimnek elsőrendű kötelességük tudni mindenről, amit a fölsőbb szerv rájuk nézve elrendel. Mentem volna megkérdezni, tudtok olvasni egyáltalán? A katonának kötelessége teljesíteni minden parancsot, de nem kötelessége fölhívni parancsnokai figyelmét újabb parancsokra.

Szabad nekem közbevetnem valamit? Nem hangosan, természetesen, csak magamban. Ha mindmáig érvényes az a civil tétel, hogy a törvény nem ismerése nem mentesít a büntetés alól, akkor miért nem áll ez főkatonákra is? Vagy ezt is úgy kell értenünk, mint sok más? Hogy kivéve a gyevi bírót?

A pör azonban megy a maga útján:

- Mikor kezdődött a gépkocsivezetők és a fegyvertartók alkalmassági vizsgálata?

- Megmondom, mert tudom, de kijelentem, nem az én feladatomban volt ezt intézni. Megvoltak, és meg is vannak erre a megfelelő emberek.

- Az elszámolásra is?

- Egyszer se álltam be pénzbeszedőnek.

Jöttek a számlák, vég nélkül. Ellenjegyezte mindet Paál ezredes.

- Ez nem az én aláírásom, nem tudok róla. Ez se, meg ez se.

- Hogy-hogy nem tud róla? Ezzel azt akarja mondani, hogy ezek nem a valóságot fedik? Hogy ez mind hamisítvány?

- Nem azt mondom. Nem tudok róla. Nem az én kompetenciám megítélni. Az aláírás nem az enyém.

Az ügyész kérdez:

- Volt-e másnak is engedélyezési jogköre Önön kívül?

- Nekem sem volt!

- De engedélyezte!

- Nem engedélyeztem. Mondtam már, a gazdálkodás nem az én feladatomban volt. Azok az aláírások nem az én aláírásaim.

Előkerült az ügynevezett fekete füzet. Fekete volt a táblája, azért nevezték így. Abba írták föl, melyik osztálynak mire van szüksége.

- Tizennégy égő. És Ön ellenjegyezte.

- A takarékoskosságot szolgálta az előzetes bejegyzés. A hajózók szállására kellett a tizennégy villanykörte. Ellenjegyzésem azt jelenti, tudok róla, hogy kell.

- Tehát mégiscsak gazdálkodott.

- Takarékoskodtunk.

- Mihez képest?

- A józan észből.

A bíró kérdez tovább:

- Bagolypusztá, teniszpálya műanyag borítása?

- Repülő-főszakorvosként kötelességem volt gondoskodni róla, hogy a pihenőidejüket ott töltő hajózók ki ne törjék a lábukat a gödrökben. Ha megúszták a levegőben, ne idelent érje őket baj. A tenisz egyébként nem luxus, hanem kondíciótartó edzés. A bicikli se kéjbiciklizés céljait szolgálta, nem is a legújabb divatörületnek adózott. A regeneráló pihenés céljait szolgálta a tenisz is, meg a biciklizés is. A pilóta igen hamar beleőrül, ha keze mindig a botkormányon, szeme a műszerfalon van. Ki kell kapcsolódnia, mindenáron. Az aktív kikapcsolódás

előnyeiről nem szeretnék tudományos fejtegetésekbe kezdeni. A számlák ellenőrzése, a költségek elszámolása azonban nem az én föladatomból volt. Ha megvan az, aki megrendelte, aki ellenőrizte, aki utalványozta, aki kifizette, és mind nagyobb nálam, akkor miért engem vádol az ügyészség? Mindre vannak felelős beosztású emberek, legtöbbször tiszték, sőt főtisztek, miért engem hoznak ide bűnbaknak? Miért engem akarnak deresre húzni? Akinek semmi közöm nem volt, mert nem is lehetett hozzá.

Fölforralták az utolsó mondatok a levegőt, szünet következett. A nagy feszültség után teljes föloldódás. Én még azon rágódom, ha szobabiciklit vettek volna, akkor a kutya se ugatna utána. Ha fejenként két kereket spóroltak volna meg, összesen húsz kerék nélkül jobban gurulna a pör tíz biciklijé. Látom azonban, akik tücsköt-bogarat szórtak egymásra az előbb, mosolygósan, jókedvűen viccelődnek egymással. Paál ezredessel is. Mi, ezredesek, összetartunk, ugyebár. A rangunk összeköt bennünket.

Tetszik nekem, hogy szünetben kolléga lesz a kolléga. Tegeződnek megint, mosolyognak egymással. A hadbíró ezredes szemmel láthatóan zárkózottabb, de ez lehet egyéni adottsága is. Ő leginkább bírói pulpitusa előtt találkozik eleven katonával. Ritkán olyannal, aki tiszta, mint a ma született bárány. Lehetnek kellemetlen tapasztalatai is. Amikor azonban félrevonul kicsikét, és a katonai ügyésszel győzködik egymást, a civil emberben gyanú támad. Közöttük is alkalmi színjáték lenne csupán, hogy az egyik mindenáron a cölöpverőt működteti, másikuk meg az igazságot akarja kibogozni? Alku is lehet a félrevonulásban? Most engedj te, aztán majd engedek én is?

Miféle világ ez a hadbíróság?

Szép, illatos virág is lehetne a pöri sivatagban ez a szünet. Lehet, hogy légykapó virág mégis?

Szünet után Bécsbe megyünk. Rákérdez a bíró a bécsi útra. Érezni lehet kimondatlanul is az utalást az akkor szokásos bevásárló utazásokra, a hadsereg pénzén. Paál ezredes felel rá.

- Szakmai nap volt Bécsben. Boltok nyitva sem voltak, bevásárlásról tehát szó se lehetett. Műszereket láthattunk. Szakmai kötelességünk volt elmenni oda. Hozzájárulásunk volt rá a felsőbbeségtől, mivel akkor még igazán Bécs volt a Bécs. Katonaembernek főleg. Nyugat!

- Mivel mentek?

- Egy busszal, és egy személykocsival.

- A busz?

- Béreltük, a tűzoltóságtól.

Számla kerül elő, rajta a rejtélyes szöveg: Egy fő tűzoltó munkája. És a kifizetett összeg. Az benne a rejtély, hogy nem nyelvész írta. Érteni lehet úgy is, hogy egy fő végzett tűzoltó munkát, és akkor azonnal fölmerül, hogy hiányos a dokumentáció. Mi égett, és mi veszett oda? Vagy csak ellenőrizte az egy fő tűzoltó a porral oltó palackokat? De érthető úgy is, hogy tűzoltó volt az az egy fő, aki munkát végzett. Miért is kell a tűzoltót fizetni? A jóindulatú rejtély olyan, abba csak a számlakukacok gabalyodnak bele, de bírósági erős akarattal könnyen kibogozható. A tűzoltóság buszát tűzoltó vezette Bécsig, és vissza. Az egyezség úgy köttetett, hogy az ő bérét ki kell fizetni.

Hogy ki kötötte az egyezséget?

Egy biztos: nem Paál ezredes.

- Számítógépet és másológépet küldött ajándékba a följebb valóknak a Röpke!

- Se számítógépet, se másolót nem ajándékoztam senkinek. Ha történt ajándékozás, tudtom és bejegyzésem nélkül, a hátam mögött történt. Nem felelhetek érte.

- A színes fölvételek sokasága?

- Jogos, szükséges, és megtekinthető valamennyi.

Az ügyvéd kikel magából. A lényege:

- Sima számszaki végzettséggel hogyan veheti valaki a bátorságot, hogy beleszól az orvoslás tudományában is megkülönböztetett helyen szereplő repülőorvosi kutatási tevékenységbe? A revizorok nyilván magukhoz mérték az adagokat, ezért lóttek messze túl a célon.

Az ügyész is közbeszól:

- A fényképeket kidolgozó fényképész azt állította, hogy látta, nem a szakmába vágó felvételeket dolgoztattak ki vele.

Kontráz kapásból az ügyvéd:

- A fényképész is azt mondta? Miért nem a vasúti fékező dönti el, mi kell a tudománynak?! A kidolgozó nem is látja, ami átmegy a gépen. Ha majd eljön tanúnak a fényképész, akkor tisztázzuk mindezt.

- Sok a Duracell-elem.

- Nem pazarlás, éppenhogy takarékoság eredménye a napi 84 darab.

Magamban háborgok. Képes bevenni a bíró is ezt az analfabéta mesét? Nem veszi észre, hogy az előbbi válasz ide is szól? Aztán bocsánatot is kérek tőle. Neki kötelessége tisztázni a vád minden pontját. Maga a kérdés még nem állásfoglalás. Azonban előjön megint az egyik ülnökeztetéses összefoglaló számadása:

- Dandár nem használ ennyi fotóanyagot, és ennyi elemet.

Ez már állásfoglalás. Most már nemcsak Duracell-elezredes van, de Duracell-ezredes is? Mindenki mindent magához mér. Az ügyvéd megint háborogva hárit:

- A Röpke nem dandár! A szakmai anyag fölhasználását legföljebb egy másik Röpkével lehetne párhuzamba állítani. Ha lehet egyáltalán.

A kentaurt mókuserékbe akarják mindenáron beletenni. Jól mutatna, az biztos.

Vörös posztó lett a revizorok előtt az Inter-kozmosz nevű úrkutatási akció is, a Magyar Tudományos Akadémiával együtt. A séma ismerős: mennyire illene Ominger őrmesteri rangjához a doktori cím? Mi lenne, ha akármelyik dandár a Magyar Tudományos Akadémia bármelyik intézetével tartana fenn tudományos kapcsolatot? Pedig minden eshetősége meglenne rá, hiszen az ott dolgozó valamennyi férfiember is lehetett katona. Az alapprobléma azonban más. Ha a honvédség pénzén villanyáramán, számítógépén, munkaidején születnek tudományos eredmények, akkor akár hazaárulás is lehet, ha azokat máshová csurgatják.

Megint háborgok magamban. Hogyan vehet be ekkora sületlenséget a bíró? Aztán megint jön a magamba fojtott bocsánatkérés: neki az ökörségről is ki kell derítenie, hogy az ökörség.

Folytatódik az exhumálás. Két elhunyt intézet földi maradványait képező számlákat szednek elő továbbra is, szálanként. Hogyan is szól a mitológia? Az öli meg, aki már nem él? Medvét fog azonban a kombájn, mondanánk paraszti hasonlattal. Aratások évadján megesik, a gazos gabonából akkora adagot nyel be a gép, hogy a torkán elakad, bár a medvefogás már a lóval nyomtatás idején ismerős volt nyelvünkben. Vádolják Paál ezredest valamivel, amit ő cáfol.

Szó szót követ: hol a cáfolat bizonyítéka? Megfordítódik a kérdés, ügyvédi segédlettel: hol van a vád bizonyítéka? Tessék előbb megalapozottan vádolni, hogy védekezni lehessen. Jogi iskolákban így tanítják.

Alkalmi kérdés intéződik a főrevizorhoz:

- Mit tud róla?

- Nem tudom.

- És az ügyész úr?

- Nem tudom.

A nagy csatározásban mordul a kombájn, medvét fogott. Kiderül, az ide vonatkozó iratokat a többivel együtt ugyanaz az ügyészség foglalta le. Akkor hol vannak, ha nincsenek itt? És képes azt mondani, hogy nem is tud róla? Fontos dokumentumokat akart elsüllyeszteni? Hol élünk mi, magyarok? Még mindig az öregátkos valamelyik rozsdás rondabugyrában? Amikor még az inkvizíció módszerei éltek tovább? Mert azt viszont belevette a vádiratba, hogy a pénz fölhasználása nem követhető nyomon.

Ha egyszer eltüntette a nyomokat!

Amikor medvét fog a kombájn, le kell állítani a gépezetet. Leszáll a kombájn, belemászik előlről, és tulajdon kezével cibálja ki a gubancot. Némely belemászások után valahonnan előcibálódnak a bizonyítékok most is, lezárt borítékban.

Hatalmas fordulat. Sarokkő fordult ki a vád kezéből! Bizonyítékok szándékos eltitkolása! Maradhat ezután szakértő a főrevizor? Ha ez a tétel megbukott, megbukik vele a többi vád is. A bíróság most összemarkolja az urasági szérűskert valamennyi iratát, a hóna alá csapja, és azt mondja, menjetek Isten hírével, atyám fiai, a színjátéknak vége. Fölosztatja önmagát. És vádat emel a szakértők ellen, akik szántszándékkal akartak eltitkolni fontos és pördöntő iratokat. Az ügyész is lapátra kerül, mert tudtával és beleegyezésével történt mindez. Pardon! Az ügyész mindig testületként, ügyészségként értődik. Testület pedig akárkit túlélhet.

Elszaladt velem a csikó megint. Lehet, hogy a sarokkő kifordult, de ha nem veszik észre, akkor észre se veszik. Kínna, keservvel, folytatódik tovább a tárgyalás. Hatalmas köteget hoz be a jegyzőkönyv vezetője. Elkezdem szánni szegényt. Kertszomszédunk, Pista jut eszembe. Akkora adag adó-papirosokat emelgetett szegény, megpattant egy ér a szemében, és bele is halt. Minden bíró Pista szomszédot játszik azonnal, toronymagas kötegeket emelget. Mondanám nekik, vigyázzatok, csak gutaütést ne kapjatok.

Ide jutottunk. Már az egészségükért aggódom. Intő példa lehetne minden adóügyes, és minden bírósági segéderő előtt Pista szomszéd, de nem lett az. Amiről nem veszünk tudomást, az nincsen is.

Nem elég a bizonyítékokat kézbe venni, azonosítani is kell, és értelmezni is. Ráadásul úgy össze van keverve, mintha a legnagyobb huzatot nyitotta volna rá valaki, amikor minden lapja ki volt terítve még. Mintha kavargó boszorkányszél kavarta volna össze. A bíróság kénytelen elvégezni, amit a vizsgálatnak kellett volna? Pardon! Nem ez az első okirat, ami a szakértői bizonyítékokból hiányzik.

Hétszáz forintot keresnek a számlák között. Az előbb még húsz forint volt a tétel. Kétoldalt pötyögtetik a zsebszámológépet az ülnökezedések, mégse akar megkerülni.

Fájul a bíró feje megint. Látszik rajta, majdnem szétrobban. Azon kapom magam, kezd rokonszenves lenni. Rászólok magamra: állj meg, Vendel! Ennyire elkorcsosultál? Már a hadbíró is szánod?

Nehéz azonban megbocsátanom neki, hogy halmozza az élvezeteket. Kedvenc fordulata: ha és amennyiben... A kettő ugyanaz, az egyik tehát fölösleges. Most előjön egy másik, amiről Csu uram jut eszembe. Amikor haldoklott már az öregátkos, volt a magyar parlament elnök-helyettesi posztján egy idős bácsi, aki úgy olvasta a német CSU pártrövidítést, mintha magyar lenne: Csu. Családi egyezséggel ő lett a Csu bácsi, és minden ilyen összeolvasztás is az ő számlájára történt később. Most hallom a MEDICS rövidítést, medicsnek mondván. (Mintha valaki az egyezés szó közepét olvasná zs-nek, vagy az adászáró híradót ejtené sz-szel. A pácsó már a csúcs lenne. Ide már az érettségi is kevés. Pedig milyen egyszerű: pác-só!) Akárki tudja, nyelvvizsga nélkül is, mediksz-nek kell ejtenünk akkor is, ha színmagyarok vagyunk, és toldalékolva így írjuk: medics-szel. Az erre a névre keresztelt szerkezet akkora bonyodalmak forrása lett, áttekinteni is nehéz. Mint a bűvópatak, olyan.

Itthon hallom, a rádióban, hasonló idétlenségek a pör álcázott helyszínének a közelében, a Balatonban is történnek. Van az S.O.S. alapítvány, amely arra tette föl az életét, hogy a legborzalmasabb vízhalál fenyegetettjeit kimentse. Elvileg menthetné, de a ladik igen lassú szerszám akkor, amikor villámlovakon vágtat a vihar. Folyamodtak tehát illetékes helyre, hogy saját kishajójukat használhassák. Nem használhatják, mert törvény szabályozza, ki vagy mi működtethet belsőégésű motorokat a tavon. Az S.O.S. azért nem használhatja, mert „illetékes elvtárs” egybeolvassa a három betűt, mintha pártrövidítés lenne. És mondja is hatalmas bölcsessége minden szikráját bevetve, hogy a Sos-alapítvány nem rendelkezik engedéllyel. Miért nem rendelkezik? Mert ő nem adott neki. Miért nem adott? Mert ő már nem tanulta meg, hogy nemzetközi segélyhívás morzejele ez a három betű. És egyetlen számszaki vizsgálat nem jegyzőkönyvezte, hogy kétségbeejtően hiányzik ez a három betű, három ponttal, ha itt van a vihar.

Lássa, akinek szeme van, ugyanannak a szellemi gyöngeségnek hány hajtása lehet.

Az OMFB (Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság) támogatása megint szóba jön. Miért az úrkutatás kapta, miért nem a honvédség? Miért ment átutalási betétszámlára, miért nem a honvédség egyszámlájára? A szakértői föltételezés: mert el akarták titkolni! Mellékvágányra tolták a szerelvényt, hogy akármikor megcsapolhassák. A felelet: mert a Röpkének nem lehetett egyszámlája. Hiszen nem volt önálló gazdálkodása.

Megint ez az önálló gazdálkodás? Hogyan lehet mindig abba belebotlani, ami nincsen?

Megkerült viszont a hétszáz forint, elvileg tehát alanyi kérdés lenne csupán az előbbi csúrcsavar, a pör szempontjából már semmi szerepe nem lenne, de kemény a szakértői gárda: rendnek muszáj lenni. A legnagyobb káoszban is rendnek! És a katonai rend egyvágányú vonat.

Sehogy nem akarják megérteni még most se, ennélfogva az ügyészség se, ha pénzt ad az Akadémia, miért neki számolnak el róla? Honvédségi dolgokról hogyan lehet külső akárkinek elszámolni? Miért nem a honvédség csavaros útvesztőjébe csurgatták bele a pénzeket, miért tárgyaltak külön a Röpkével? Mert a tudomány éppen a labirintusokat nem szereti? Szeret azzal kapcsolatot tartani, aki képes a tudományos együttműködésre? Fölháborító gaztett!

Volt egyáltalán parancsnoki hozzájárulás a külön tudományos munkákra? Az, hogy az úrhajósokat is itt készítették föl, és a visszatérés után is itt vizsgálták meg őket az orvostudomány alaposságával, az annyi, mint a mandzsettagomb az ing ujján. A lényeg: miért

nem kapta meg a honvédség a kutatásra fordított járadékos összegeket? A honvédelmi érdek államérdek, nem ruházható át. És dekáról dekára számoljon el mindenki a munkaidejével is.

A kentaurban se munkaidőben, se azon túl nem választható el az ember a lótól.

Paál ezredes a szünetben fakad ki. Ha Einstein köteles lett volna elszámolni, hogy a relativitás elméletét munkaidőben vagy azon túl fedezte föl! Ha minduntalan kimutatást kellett volna vezetnie, mennyi villanyt égetett közben, mennyit evett, mennyi vizet ivott meg, és mennyit pisilt ki belőle, meglehet, máig nem lenne készen vele.

Megint kalapot emelek a bíró előtt. Mindenre megtalálja a „lekönyvelt” bizonyítékot. Hogy milyen áron? Az elején megfordult a fejében, hogy az ügyész netán kívülről mondja a vádiratot, hiszen olvasó szemüvegét is levette, most állítom, ez a bíró kívülről tud minden számlát. Az urasági szérűskert minden kazlának minden szál szalmáját. Ha csak egy adagot borítának ide, nem látszana ki alóla a Tisztelt Bíróság, ő mégis tudja. És ezért még mindig nem osztanak Kossuth-díjat?

Biztosan azért, mert megtanulás közben állami villanyt fogyasztott.

És itt vannak a rádiótelefonok. Állítólag négyet vett az alhadnagy, és felsőbb elosztási rend szerint kettőt adott a Főgazda két főnökének, egyet megtartott magának, egyet a Röpke igazgatójának hagyott.

Paál ezredes hárit. Nem ő rendelte el a vásárlást, és az elszámolás se az ő kompetenciája volt. Én meg elrágódom rajta megint. A hitvány betyárok lejáratták a sétáló telefont, de tíz év se kell hozzá, annyi lesz belőle, mint most van vízcsapból.

Belerázódva a hadbírósi ügymenetbe, biztosra veszem, tíz év múlva is lesznek vízcsappörök is.

Hatalmas összegről szóló számla kerül elő a kazalból: ötezer(!) forint, reprezentációra. Azonnal kiderül, külföldi delegáció érkezett, talán oroszok éppen, ajándékokat vettek nekik. Ők is hoztak a régi úrhajós „fegyverbarátság” jegyében, nem lehetett volna azt mondani, hogy mi kódisszegények vagyunk, amióta szétváltak útjaink, tehát meleg kézfogáson túl semmit nem kaptok. Mindenesre összeség a két ügyvéd, és kellő éllel fölajánlja, ha ez az ötezer forint ügy lehet a bíróság előtt, akkor ők ketten átvállalják a költségeket.

Könnyen beszél az ügyvéd. Legföljebb leállítják.

Háztömbkörüli hazugság

Elkajszulni készülök most is, bocsánatot kérek. Mondtam már, amikor a betűvető pályára fordultam, elhatároztam, jobban szeretem majd a tisztességet, mint a hitványságot. Minden galádság kiabál, könnyű észrevenni, és van is rá újságíró bőven, nekem az is elég, ha az egyenesderekúakat pártolom. Akármennyire szaporodnak is a hitványságok, ha fű alatt is, de él még a tisztesség. Csak gondoltam, hogy egy életre elég ennyi, a valóságban befürödtem vele. Nyugdíj előtti zárszámadásomkor írtam le, legalább tízmillió embernek adósa maradtam. Bánom bűneimet.

Az elkajszulás most is abban áll, hogy a gyatra jelleműekről is írnom kell. Nem a magam szándéka szerint, az első tétel kényszerít rá. Ha védeni akarom a tisztességet, szólnom kell az aljasságról is, amely lépten-nyomon támadja.

Pörben ennyire se lenne szabad előre megfogalmaznom tételeket, esélyt kell adnom az aljának is. Ha bírónak születtem volna, könnyebben megtenném, de ha ebből a szóból egyetlen *b*-betűt elhagyok, és nem bírónak, csak írónak csúfolom magam, már nehező a terhem. Szükség esetén legyen az író a legnagyobb bíró, ha éppenséggel civil is, kénytelen vagyok tehát behallgatni a másodrendű, harmadrendű, sokadrendű vádlottak dolgaiba is.

Nem nehéz, mert már a másodrendű vádlott is leszerelt katona, az összes többi pedig kiköpött civil. Éppen a civileket hagynám cserben?

Fölgyűröm tehát ingemet-gatyámat, és belegázolok a mocsárba megint, noha a pör a Balaton közepén folyik. Álljon elő az ex-alhadnagy, a másodrendű vádlott.

Említettem már, a szeme se áll jól. Bíróságilag eleve szentségtörés ilyesmit kimondani, az ártatlanság vélelmével szögesen ellenkezik, de nem tehetek róla, a magam esze másként jár. Állandóan izeg-mozog, időnként mintha feszelőgne. Minden elhangzott vádnál örült sebességgel lapoz kiskazalnyi irataiban, és valahová valamilyen följegyzést szúr be. Az elején ő se rakja föl az olvasó szemüvegét. Talán sértené a hiúságát? Később meg elhagyni nem akarja. Ennyi erővel akár ügyész is lehetne.

Fontos ez nekem? Azt hiszem, csak nekem fontos. Van olvasószemüvegem, a magam példáját tartom mérvadónak: mindig legyen fön, ha betű kerül elém! De csak addig.

Bocsánatot kérek megint, annyira elkajszultam már, ettől is el kell hajolnom. Az egyik ülnőkezredes reggel úgy ült be a székébe, hogy félnyelű szemüveget kotort elő a táskájából. Nem akarom megsérteni, de hajdani olvasószerszertőnk jutott eszembe mindjárt: évekig képes volt csonka szemüveggel szerkeszteni a lapot, és senki nem mondta rá, olyan is lett. Kérdő mozdulattal intettem most felé, és ő hasonló jelbeszéddel adta tudtomra, otthon felejtette a másikat. Zsebemben a jó szándék, elő is veszem, és mutatom neki: kéznél van a kicsike csavarhúzó. Visszaint, elhárítóan: ennek már a nyele sincsen meg!

Megint megrovom magamat. Miféle lövészárók-barátkozás ez? Mit érdekel engem, tartalékos tizedest, hogy milyen szomorúság érte el az ezredest? Még jó, hogy föl nem kínálok neki az én szemüvegemet! Aztán a megrovásért rovom meg magamat. Emberek vagyunk, akárhol ülünk is. Legalább egyik szemüveges vegye észre a másik szemüvegést.

Másnapra, szerencsére, már hozta a jobbat. Szokásos jelbeszéddel mutatta, és hasonlóval nyugtáztam.

Szólíttatik tehát a rács elé a másodrendű vádlott. Hajszára követi az elsőrendűt abban, hogy ő is írásból olvassa ellenvetéseit minden vádpontra. Lényeges különbség is van azonban kettejük között. Paál ezredes egyetlen szóval nem vádolta az egykori alhadnagyot, ő pedig az első mondataiban mindjárt leszúrta az eszmei lándzsát: azért nem érzi bűnösnek magát, mert mindent parancsra cselekedett. Paál ezredes parancsára. És minden vádpontnál ezt ismétli.

Evvel kevert bele engem is az ügyébe. Ezt nem szabad kihagynom.

- Parancsot hajtottam végre mindig. Parancsnokom azt mondta, tudja ő, mit kell tennie, az én dolgom csak a lebonyolítás. A fölhasznált összegek azonban mindig az intézet céljait szolgálták. Előfordult, hogy valójában nem azt vettük, ami a számlákon szerepelt, de ez az eltérés is az intézet javára vált. Formailag történtek tehát változások, de nem hiszem, hogy egyéni célok érdekében jártunk volna el egyszer is.

Megüti a fületem a választékos fogalmazás. Emberismeretem hagyott volna cserben? Egy mezőgazdasági szakiskolát végzett ember nem így fogalmaz! Persze, persze, ügyvédje is van. Kitűnő ügyvédje, a legválogatottabbak közül való. Az ő keze munkája az elhárítás szövege? Az ügyvédnek, akármilyen tisztességes is, csak az az érdeke most, hogy valamit mondjon, itt-ott meglehetősen felületességek is történnek. Annyira igyekszik egy irányba terelni a Tisztelt Bíróságot, hogy számos kapaszkodót azonnal ki is hagy. Kifelejt? Vagy szándékos mindez?

- Parancsnokom állandóan ellenőrizte tevékenységemet. Ki kell jelentenem, előjáróim idézték elő az áttekinthetetlen állapotokat. Minden évben kaptunk ellenőrzést a felsőbb parancsnokságtól is, és kifogást soha nem emeltek tevékenységem ellen. Teljes körű átvilágítást kaptunk 1992-ben is. Közvetlenül a kórház pénzügyeseivel álltam kapcsolatban, és a Főgazda embereivel, de egyes személyi jellegű szolgáltatásokat is vállalnom kellett. Engedély nélkül semmiféle vásárlást nem eszközölhettem, és az elkölthető keretet soha nem léptem túl. Csak az igazgatónak vagyok alárendelve, többször is mondta Paál ezredes, és ha ezt nem tartom be, akkor nem leszek hosszú életű az intézetnél. Nem innen megyek nyugdíjba. Én, sajnos, mindvégig kitartottam az igazgatóm mellett. Akkor is, amikor a revizor úr azt mondta, ha beszélek, garantálja, másnap már nem dolgozik az igazgató úr a cégnél. Kár, hogy akkor se fogadtam meg a tanácsát.

Ejnye, ejnye, Revizor Úr! A lelki megfélemlítés is szerepel a hadsereg fegyvertárában?

A bírósági séma is ugyanaz: neki is el kell viselnie a kérdéseket. A perrendtartás szerint elsőként az elsőrendű vádlottnak van joga tisztázó kérdéseket föltenni. Hatalmas gubancok támadtak mindjárt, bár Paál ezredes változatlanul őrizte eleganciáját, és nem tett föl olyan kérdéseket, amelyek pillanatnyi ellenfelét nyomták volna bele a pócegdörbe, csak azokat hozta elő, amelyekben őt érte vád.

Azt se mondom mindet.

A rádiós sztárriporter körül is vita támadt. Az alhadnagy azt állította, hogy az ő nevében, de a vadászati pénzekből fizetett be 130 ezer forintot a repülőorvosi alapítvány induló számlájára. A riporter jelenlétében, az igazgató úr szobájában kapta rá a parancsot az igazgató úrtól. Paál ezredes válasza: ez nem igaz! A riporter a saját pénzéből fizetett nekünk. Ő az alapítója az alapítványnak.

Nagy summa pénzekről szólva az is kérdés volt, hol tartotta az alhadnagy a külön pénzeket. Az igazgató úr szobájában, az igazgató úr pánccszekrényében. Hatalmas durranás a felelet:

- Nincs is pánccszekrényem.

Alaptétel lehetne: nyeletlen bicska penge nélkül ugyanaz, mint páncélszekrénytelenység, pénz nélkül. Egy biztos: a nem létező páncélszekrényt senki emberfia meg nem fúrja. Hacsak nem a bíróságon!

Létéről vagy nem létéről el lehet vitatkozni hetekig, a szakértők is bekapcsolódtak. Ők is azt állították, hogy van ott páncélszekrény. A tény azonban akkor is tény marad, ha ezrek állítják az ellenkezőjét: ott nincsen páncélszekrény. Ha nincsen, abba dugipénzt betenni se lehet. És nincsen az az idióta pénzügyes a világon, aki számolatlanul betenné más páncélszekrényébe az általa összeszedett forintokat.

Nesze, neked, bíróság! Ezt bogozd ki! Bogozgatták is, végig a tárgyaláson. A fúrgeeszű bíró nem mulasztott el később megkérdezni mindenkit róla, akinek helyi ismeretei lehetnek.

A legnagyobb bomba azonban nem ez, hanem egy másik.

- Az igazgató úr a revízió előtti éjszaka berendelt engem és a pénzügyest, hogy az összes terhelő bizonyítékot cseréljük ki fölhasználhatóval.

Paál ezredes kontrája:

- Nem rendeltem be senkit, és átírásra se adtam utasításokat.

Szembesítés következik. A szembesítés eredménytelen.

Nem először eredménytelen, és vélhetőleg nem utoljára. Mindenesetre eredménytelen szembesítés semmire se jó. Az igaz, hogy a kettő közül az egyik biztosan hazudik, és ez már lehetne akár filozófiai kérdés is, de a bíróság nem a filozófiák temploma. Neki egyértelműbb válaszok kellenének. Magam úgy értelmezem, különbíróági észjárásommal, az igazgató úrra hivatkozva öntevékenyen hívta be társát az alhadnagy, vagy nem is kellett hivatkozni senkire, hiszen minden valamire való revízió előtt belefészkel a gondolat mindkettőbe: együtt sírunk, együtt nevetünk. Hosszú az éjszaka, elrendezhettek ők ott ketten is akármit. Kivettek hamis számlákat, és beraktak helyette hihetőbb hamisabbakat? Így azonban még nagyobb rejtély marad: mit találtak volna a pénzügyi főszaglászok, ha nem csaptak volna szét hirtelen a szemétdombon? Mire nem képes a szakértelem, ha egy kicsit megszorítják, ez is megfordul a fejemben. Meg az is, milyen cég lehet az, ahol porciózva állnak a hamis számlák akkor, amikor eddig minden revízió dicséretkazzalakkal zárult?

A bíróságnak most sem jelentett további gondot az egymásnak ellentmondó nyilatkozat. Nyilván, beíródik a jegyzőkönyvbe, a szembesítés eredménytelen. A páncélszekrény ügye azonban tovább gyűrűzik. Nem is egy, de két páncélszekrénye volt az alhadnagy szerint az igazgató úrnak. Az egyik az irodájában, a másik a titkárnői szobában, a futószőnyegen. Az igazgató úr nyithatta ki az egyiket, a titkárnő bejuthatott a másikba is. Mindenesetre az igazgató úr a terhelő bizonyítékokat a saját páncélszekrényéből vette elő.

Ha lett volna neki.

Mondtam már, a gazdasági tiszt ideges ember benyomását kelti, rángatja karjait, lábait, tekergeti nyakát, és mondatai annyira zavarosak, átkötései alig követhetők. Szavaiból azonban egyértelműen az tetszik ki, tudja, a följelentés Paál ezredes ellen irányult, ő csak belekeveredett a dologba. Ezért mondhatta a szakértő, ha beszél, másnap már nem lesz igazgató az Igazgató Úr! Be se léphet az intézetbe. És mindezt úgy mondja, mintha ő csak tanú lenne ebben a pörben.

Fölbred bennem egykori tanárságom, és elkezdek rágódni rajta, hányast kapott volna ő, ha nálam felelt volna magyarból. Egyetlen mondat logikája se áll meg a maga lábán! Még az igen meg a nem se. Az ilyen vallomást legföljebb az idióták bíróságán lenne szabad fölhasználni.

Megállni, tanár úr! Nem az iskolában vagyunk. Ez már maga az élet, tulajdon zavarodottságával.

Szakmai ártalom tör elő bennem megint. Amikor kimondja kedvenc szójárását, az *alapvetően*-t, már tudom, iszonyatos füllentés következik. Hatalmas csúsztatás, ahogy politikusok mondják. Átok rajtunk, minden második szava: *alapvetően*.

- Nekem, *alapvetően* pénzügyi képzettségem nincs, ha nekem azt mondták, ezt könyveljem le, akkor lekönyveltem.

Biztosra veszem, aki beajánlotta annakidején, nem azzal hozakodott elő, hogy van itt egy tökéletes ember, akinek mezőgazdasági végzettsége van, pénzügyi képzettsége viszont nincsen, ennél fogva „lekönyvelésre” a legjobb. Ilyen szózáttal legföljebb kórházi főszakács lehetne belőle. Akinek ízlelő-bimbói teljesen deformálódtak, de kottából ki tudja nézni a kalóriákat, azt teszik meg erre a posztra. Ámbár, nem győzöm hangoztatni, a honvédségtől minden kitelhet.

Első hetekben az is megfordult fejemben, nem is egyszer, ez az ember vagy játssza a bolondot, vagy igazán bolond. Kimondani semmiképpen nem merem, mert megeshet még, hivatalosan is bolonddá nyilvánítják, és akkor a teljes zagy Paál ezredes nyakába zúdul. Ha viszont normális, akkor egészen biztosan kapott biztatást arra, hogy játssza a hülyét. Csak nem volt ez is benne a paktumban? Hogy másnap már nem lesz igazgató a parancsnok, ha ő kinyitja a száját? Minden lépése, úgy tűnik, Paál ezredes bemártásáért történt hősi cselekedet.

Akármennyire tiltakoznék is a föltevés ellen testközlelől, el se vethetem teóriámat. Ha a honvédségnél minden megeshet, a gazdálkodás területén a civil szokásokat is magasan hajazza a katonaság. Csak a teljesség kedvéért mondom, és azonnal vissza is szívom magamban - mert a pör elején vagyunk még, és én ítéletet egyébként se mondhatok -, az is megfordult a fejemben, kitűnő orrával előre kiszimatolta, hogy neki terem itt a mező. Azért zupált be a hadseregbe, földadva mezőgazdasági múltját?

Addig-addig fortyogok magamban, amíg a végén kénytelen vagyok elismeréssel adózni a vádirat megszerkesztőjének is. Aki ilyen zavaros megnyilatkozásokból akár ilyen vádiratot is össze tud kalapálni, az is megkaphatná a kisebbik Kossuth-díjat.

Mond egy dátumot, amikor valaminek a végrehajtására utasítást kapott Paál ezredestől. Hajszálpontosságára akár a nagyesküt is letenné. Megszállott ember tud csak ennyire ragaszkodni egyetlen naphoz. Pár másodperc múlva kiderül, Paál ezredes azokban a hetekben itthon se volt. Svájcban járt, szolgálati úton. Ha elevenbe repedt volna, akkor se adhatott volna itthon utasítást.

Nem hiszem, hogy ez az aprócska tény jottányit is kibillentette volna lelki egyensúlyából. Halmozottan jöttek elő hasonló meglepetések, amelyek éppen neki nem okoztak meglepetéseket. Megint bocsánatot kérek minden személyiségi jog megsértésére utazó embertől, de háztömbkörüli hazudós versenynek neveztem magamban a tárgyalást.

Jellegzetes mozdulata is van. Akár professzorokkal is versenyezhetne ebben. Derék tanárunk az egyetemen, amikor Az ember tragédiájáról tartott teljes fél évet meghaladó kollokviumot, mindig ugyanazzal az összefűzött irományköteggel a hóna alatt jött be előadására. Kitétte az asztalra, és az automatikusan mindig ugyanott nyílt ki. Idézhetett oldalakat akár Madáchtól, akár Goethétől, akár bármelyik világnagy filozófustól, ugyanakkor a lapnak ugyanarra a pontjára bökődött mindig. Avval magyaráztuk, kötelezően írták elő, hogy ellenőrizhető jegyzetből kell előadást tartania, hozta tehát a soha nem ellenőrizhető köteget, és nyomatékként bökölte az idézeteket belőle. Hatalmas teljesítmény volt az ő bökődése, nem mondhatom el viszont

ugyanazt az alhadnagy igyekezetéről. Akármilyen számlát emelnek ki a pulpituson a szerűs-kert szalmakazlaiból, saját iratgyűjtőjének ugyanarra a pontjára fordított mindig, valamit odakapart tollával, néha csak kipipált valamit, és ugyanonnan szedte „cáfolatait”.

A visszakérődzés elve alapján többször is előjött megint a hivatalos vizsgálatot megelőző éjszaka, amikor, állítása szerint berendelte őt a parancsnok a pénzügyessel együtt, hogy az összes gyanús papirost használhatóra csereberéljék. Bennem megint föltámad a Kossuth-díjat osztogató kedv. Ha ez a két ember egyetlen éjszaka véghez tudja vinni azt a rettenetes munkát, amit a Tisztelt Bíróság heteken-hónapokon át se tud szálára szedni, akkor legkevesebb a pletsni. Emberfölötti cselekedet lehetett.

Tíz csomag Sirály géplap elszámolása illetményszámfejtő lapon? Istenem, látni lehet, nem pénzügyi szakember. Amikor azonban annyi számlán annyi Sirály géplap szerepel, amennyi a szóban forgó üzletből akkor se telt volna ki, ha a Röpken kívül senki nem vásárolt volna onnan, bennem mindenképpen meginog az eddig is fölületesen gyökerező bizalom. Ebben az emberben konvertibilis valuta lett a géplap: mindenre beváltható.

Számlavaluta volt csupán. Hogy mi mindent vehetett azon a pénzen, „alapvetően” a Röpke javára, az igazgató szigorú „utasítására”, elképzelni se lehet. És kivel kellett összejátszania, hogy mindez sikerüljön? Mennyivel tejelt a boltosok előtt?

A leggyöngébb egernek is van vézskijárata, lett neki is. A ki se fizetett pénzeket sorra a saját átutalási számlájára utaltatta át a boltosokkal. Hatalmas ötlet, sokan megcsinálták már. A takarékbetét titkos. Ezért a szívességért mennyivel kellett tejelnie szegénynek? Kiderült, semmivel. Szelemből is lehet csalni.

Százötven csomag Sirály most éppen a vád. Százötvenszer ötszáz lap. Jött az áldozatos beismerés:

- Igen, Tisztelt Bíró Úr, én vettem, és én is vételeztem be. Szeretném azonban becsatolni az elszámolási bizonylatokat.

Be is csatolja. Megszólal a Tisztelt Bíró Úr:

- Ember! Ez mágneslemezezőről és gépszalagról szól!

- Elnézést!

Káosz a köbön, zsong bennem a gyanú. Tupírozom is: a köbök köbének a köbén. Még mindig maradt fölöslegben hamis számla? Ennyire összekalafálni véletlenül se lehet. Csak megátalkodott szándékossággal. És mindez csak járulékosan derül ki? A vádirat célpontja éppen ezek alapján lett Paál ezredes.

Közben átvonult az országon az őszi influenza-front, és begyűrűzött a bíróságra is. Tüsszög, krákog, köhög, fújja az orrát mindenki. Néha trombitahangversenynek tűnik a tárgyalás. A zsebkendő-fölhasználás mindenesetre hatalmasan megugrik, hogy a pör tárgyát képező gazdálkodási tételeket szem elől ne tévesszük.

És jönnek a számlák, kézből kézbe, megállíthatatlanul. Ne vegye senki zokon, az éppen munkán kívüli ügyvéd is elszunnyad unalmában. Micsoda fölismerés! Most koppan a fejemben: kiköpött Nagy Imre! Mondom is neki szünetben.

- De a sorsát, remélem, nem szánod nekem!

Nem tudom, miért jött elő éppen most ez a politikai beütés? Látszólag nem politikai pör ez, csupa gazdasági.

Egyre erősödik bennem a bíróság iránti rokonszenv. Ezzel a pörrel igazándiból ő van agyonbüntetve.

Folytatódik a Sirály-hadművelet, bújnak elő a számlák sorban. Az exalhadnagy szerint valamennyit Paál ezredes engedélyezte, és ő látta el kézjeggyével. Paál ezredes tagadja, hogy ezeken a számlákon az ő aláírása szerepel. Tagadása előttem egyértelmű váddá válik: tudatosan megszervezett, előre megfontoltan elkövetett okirathamisítás tanúi is vagyunk. És ezt senki nem veszi észre?!

Nekem se lenne szabad. A pörnek ez az ága számomra csak ráadás. Álmosító kabaré az egész. És szegény bíróságnak komolyan kell vennie minden szót. Szerencsétlen jegyzőkönyvvezetőnek mindent le kell írnia. Legtöbbször magnetofonnal dolgozik, de azt is neki kell utána lepötyögnie. Csak azt nem értem, hogyan pótolja majd a szalagváltáskor elúszó fontos mondatokat. Soha nem mondja, tessék megállni, szalagcsere következik.

Tartós támadás folyik a Sirály-hadműveletben. Huszonegyezer géplap és két doboz leporelló az egyik tétel! (A leporelló itt nem apró gyereknek szánt hajtogatható képeskönyvet jelent, hanem hajtogatott géppapírt, amelynek se vége, se hossza.) Kifakad a bíró:

- Ezt már nem minősítem. Ha maga géplapot és leporellót akar egybemosni...

Ott akadt el a falat a bíróság torkán, hogy *alapvetően* megint nem derült ki, ki volt a fölhasználó. És olyan aranyosságok is előjönnek, hogy egyik-másik számla ellenjegyzését hamarabb végezte volna Paál ezredes, mint megvásárolták. Ennyire buzgó nem lehetett! Akad olyan is, amelynek az utalványozása hónapokkal megelőzte a vásárlást. Az ügyvéd nagy húzása, hogy ezt is észrevette. Ha tíz évig egyfolytában csak azért fizették volna a számadó tisztet, hogy káoszt termeljen, akkor se végezhette volna odaadóbban a dolgát.

Itthon kuruttyol a fülemben a rádió: a recepteket országosan ellenőrző számítógépes program akkor se működik, ha kétszázötvenmillió(!) adtak érte, és javítására már egy évvel előre kifizettek tizenöt-milliót. Te jó Isten! Ott is? És mennyi receptet lehetett volna ennyiért hamisítani? Ha az egész ország erre specializálta volna magát, ennyi akkor se lett volna. Tessék csak átszámolni Kalmopyrinbe! Vagy hashajtóba. Na, te szerencsétlen ország, ezt is meg kellett érned? És amikor a program még meg se volt, már ezt is karbantartották? Micsoda pancser, civil utánzók! A „haditechnika” régen fölhalálta már ugyanezt. Csak egy kajlaeszű gazdasági tiszt kellett hozzá, mezőgazdasági képesítéssel.

Hamiskártyás nem tudja jobban keverni a kártyákat, mint az alhadnagy a számlákat. Fonja, csak fonja a kötelet, aztán elegáns mozdulattal lasszóként átdobja Paál ezredesre. Amikor egyszer-egyszer rajtakapják, rögtön ki akarja húzni a nyakát a járómból:

- Nekem, erre, *alapvetően* semmiféle végzettségem nem volt. Én így tudtam csinálni. Lehet, hogy az utalványok elírásra kerültek.

Szó sincsen arról, hogy elírta volna. Ártatlanul elírásra kerültek. Egy másik zavaros állításánál:

- Ezt mivel tudja alátámasztani?

- Most keresem, Tisztelt Bíró Úr.

- Van erre Önnek utalványa?

- Keresem, Tisztelt Bíró Úr.

Keresi, még mindig keresi.

- Van?

- *Alapvetően* nincsen, Tisztelt Bíró Úr.

Első eset, hogy együtt rötyögi a bíróság, az ügyész, a szakértők, és az ügyvédek.

Bekövetkezett a tárgyalásra az egyik sokadrangú vádlott ügyvédje is. Szemlátomást nem érti az egészet. Szót is kér kínjában:

- A Be. ennyi meg ennyi paragrafusa szerint az ügyészségnek föl kellett volna tárnia a vádlott kárára és javára szóló összes részletet. Miért nem tette meg? Miért a bíróság bajlódik ezzel?

Jóságosan felel rá a bíró:

- Éppen ezt ellenőrizzük.

Megint szünet következett, és én most is utolsónak maradtam a kivonulásnál. Én vagyok a legfőbblegesebb az egész tárgyaláson, hogyan csörtethetnék mások elé? Szentségtörés lesz, amit most leírok, de nem leírom lehetetlen. A Tisztelt Bíróság keresztnevéen szólítja meg a közbeszóló ügyvédet:

- Te nem tudod, hogy napok óta etet bennünket ez a pasas? Az orrunknál fogva akar vezetni. Naponta becsatol újabb adag számlamásolatot - kezével mutatja, milyen vastag adagokról van szó -, és azt akarja elhíttetni velünk, hogy az mind az ő ártatlanságát bizonyítja. Csakhogy kezdetektől tudjuk, az a cég, amelyre hivatkozik, vagy nem létezik, vagy soha nem foglalkozott a szóbanforgó cikkekkel.

Visszakozik az ügyvéd:

- Bocsánat, nem tudtam.

Beépített ügynökként elmondom Paál ezredesnek, hogy fordulóban a bíróság, de ez őt ne vigasztalja. Az elsőrendű vádlott akkor is ő, és meg is marad végig. Legyen kéznél mindig az érv: minden ellene gyártott hamis számla okirathamisítás. És minden ellene fölhozott vád hamis vád, tehát rágalom.

Pedig semleges akarok maradni a gazdasági tiszttel szemben.

Bent, a tárgyalás folytatásán megint előjön a bűvös szó: *alapvetően*. Az ügyvéd hája reng a nevetéstől, és derül a bíróság minden tagja is. Az alhadnagy ügyvédjét most egy hölgy helyettesíti, és nem ért belőle semmit. Kérdőn fordul társához. Közel hajol hozzá, és fülébe súgja. A hölgy is fölnevet: most már érti.

Minden pörökben való járatlanságom az oka, hogy még mindig rágódom a névtelen följelentőn. Nem lehet az, hogy az alhadnagy is benne volt a partiban? Ha valakinek érdeke lehetett, hogy Paál ezredest behúzzák a csőbe, neki kiváltképpen az volt. *Alapvetően* az volt. Arról nem tehet szegény, hogy maga csúszik bele minden szavával a gödörbe. Cifrázhatom is, hogy egyhangú ne legyek. Ha hetekig eltart, amíg az alhadnagyot körülnyálazza a bíróság, miért nem nyálazta körül annakidején a rendszeres revízió? Legalább egyszer! Mert otthon felejtette szakértői szemüvegét? Miért nem érzi legalább kényelmetlenül magát most? Ezzel az egész istenverte pörrel szegényebb lett volna az ország.

Annyiszor hangzik el most az *alapvetően* töltelék, nem győzi csapkodni a homlokát az ügyvéd.

Vettek egy szemvizsgáló készüléket is. Kellott, nagyon kellott, komoly intézet nem nélkülözheti. A pilótának is legnagyobb kincse a szeme világa. Apró hiba a kréta körül: kerek egy évvel hamarabbról már szervizi számla szerepel róla! Még meg sem volt, már elromlott? Akár az országos vényellenőrző program? Emberi dolog is lapulhat mögötte: eltévesztette

valaki az évszámot. A másik is emberi dolog: már egy évvel előtte kellett a pénz valamire. A harmadik is: azt is hihette, elbújtatva nem találják meg a nem létező javítás létező számláját.

És a teteje mindennek:

- Fönntartom vallomásomat.

Mese nincsen, szembesítés következik. Talán a százötvenharmadik már, ki győzné számolni.

- Fönntartom vallomásomat.

- Ebből egy szó se igaz!

Március 3-án „lekönyvelte” azt a számlát, ami csak 17-én érkezett meg. Ennyire sürgős lett volna? Más. November 3-án fölvette a pénzt, de csak 5-éről szól a számla.

A nagy káoszban is éber az ügyvéd. Az alhadnagy szerint július 26-án utasította Paál ezredes, hogy bonyolítsa le ezt meg ezt. Július 26-a vasárnap volt. Nem is találkozhattak egymással.

Egyórás csatározás végén a bíró:

- Paál ezredes, Ön elé tárom a három számlát. Nyilatkozzék, látta őket?

- Nem láttam, nem ismerem ezeket a számlákat.

- Ön elé tárom a 3 db. Szigma-számlát.

- Ezeket ismerem. Én csatoltam be. Az úrkutatási anyagban szerepelnek.

Még zavarosabb üzletek is előjönnek. Sharp-fólia is kell a színes másológéphez. Ausztriába ment ki érte az alhadnagy. Állítólag megvette a saját Schillingjén, behozta, itthon átadta annak a cégnek, amelyik forintot tudott adni. Érdeklődik a bíróság:

- Hol tartotta a saját valutáját?

- Otthon, jelentem tisztelettel.

- Volt rá engedélye?

- Már nem kell!

- De 1991-ben még kellett!

Én meg azon rágódom, milyen hadsereg ez, ha megfordulhat valakinek a fejében egyáltalán, hogy saját valutáját kockáztassa.

- Miért ment bele a káefté az átírásba, ha semmi haszna nem volt belőle?

- *Alapvetően* a jó üzleti kapcsolat végett.

Eszembe jut megint egy bolondság. Annyira beleéltem már magamat a pörbe, akárkit helyettesíthetek benne szabadon. Mondom tehát az alhadnagynak, persze, csak magamban: Kedves Uram! Ha Ön a Röpke állományában lett volna, garantálom, nem lett volna ott.

Az egyik ülnök, élve jogával, megkérdezi:

- Mennyi jutalékért csinálták magának ezt a sok hamis számlát?

Az ügyvédje fölhorkan:

- Ülnök úr, az Ön szavaiból már az ítéletet hallom.

- Visszavonom.

Még egy rejtett számla az ezerből. Feleljen rá Paál ezredes.

- Nem láttam. Nem voltam itthon. Külföldön voltam, kongresszuson.

Nem értem az egészet. Ha külföldön volt, abban az időben az útlevelebe erősen pöcsélték még. A beütött dátum bizonyíték lenne. Miért nem kéri a bíróság a bizonyítékot? Miért nem hivatkozik rá maga? Aztán ellegyintem én is: minek? Mi van akkor, ha egy bizonyítékkal több lesz?

Nem mindennapi okiratok következnek. Az alhadnagynak írta volna Paál ezredes mindet: *Kérem Önt, vegyen fel ennyi meg ennyi összeget a számláról, és adja át nekem, valamint...*

Elveszett volna a mindig kopogós katonai parancs? Létezne ilyen, hogy az ezredes kegyes kérvényben kéri meg az alhadnagyot? Na, nem! Ez már sok. Ennyire civil ésszel gyártani a katonai hamisítványt?

Kiderül, más baj is van vele. A dátum szerint akkor szólítja őt alhadnagynak ezredese, amikor még zászlós volt. Nincsen az az ezredes, aki ekkorát tévedni tudna. De megesik, hogy valaki eltéveszti előléptetését a visszaszámlázásnál. Ezt is az ügyvéd halássza elő. Rákap a bíró:

- Mikor léptették elő, Alhadnagy?

- *Alapvetően* nem is tudom.

- Ember, ne dumáljon összevissza! Az a nap csak egyszer fordult elő az életében, arra nem emlékezni lehetetlen.

Alaposabb kukacoskodások után kiderül, karácsony másnapján is születtek iratok, és szabad szombatokon is. És sorozatban olyan napokon, amikor Paál ezredes szabadságon volt.

Amikor nincs otthon a macska, cincognak az egerek? Az alhadnagyot meg se rázta a fölismerés.

Szünetben megkérdeztem az ügyészt:

- Volt már ilyen ügyük?

- Húsz évvel ezelőtt.

Az ügyvéd is mesél a szünetben:

- Tegnap beszéltem egyik kollégáddal. Ezzel kezdte a mondatát: *alapvetően*. Harsányan elröhögtem magam. Megkérdezte: mit nevezsz? Mondtam neki, tárgyalási dialektusban ez azt jelenti, ennyi erővel alhadnagy is lehetnél a katonai intézetben.

Bent fölteszi a kérdést a szakértő, így:

- Nem-e tud visszaemlékezni...?

Nem-e tud? Na, ezek legalább nem tehetnek szemrehányást egymásnak. Zsák a foltját!

Sajnálom már az ügyvédjét is. Átkozott dolog lehet ennyire bukott ügyet védeni. Aztán rájövök, benne van ez is a szakmában. Pörök dolgában mindenevő a jó ügyvéd. Még a sztárügyvéddel is megesik, hogy veszít. Ámbár, motyogok magamban tovább, ha csak kicsivel srófolhatja lejjebb a büntetést, már az is nyereség. Vagy az is elég néha, hogy elhiteti, ő minden tőle telhetőt megtett. Hogy megint illetményként van elszámolva egy testes számla? Istenem, látszik rajta, valóban nem érti a szakmáját.

Könnyen fölmenteném, mert én se értek hozzá. Igaz, nem is vállaltam soha katonai gazdálkodást.

Refrénként ismétlődik megint:

- Ezt az összeget átadtam Paál ezredes úrnak.

- Mikor adta át?

Lázás lapozás, oda-vissza:

- *Alapvetően* nem tudom pontosan.

- Készült bizonylat?

- Készült.

- Keresse meg!

Keresi, keresi, *alapvetően* nem találja. Mindenki tudja, nem is találhatja, de azért rend a lelke mindennek. Jóságos Isten! Mennyiért is húzzák itt az időt? Itt van a három bíró, az ügyész, a két szakértő, a nemtudomhány ügyvéd, és itt vannak a vádlottak is, utazási költséggel, mindennel. Ki fizeti meg az időhúzást, rengeteg munkabérrel, rezsivel?

Pardon! Nem időhúzás ez. Pontosság.

Kifakad megint a bíró:

- Itt az égadta világon semmi, de semmi nem stimmel.

Kajla eszem megint elhajlik. Pista írt egyszer a sövényházi ásatásokról. Föltehetően elhallott valamit, a hetedik rétegből valónak írt meg olyasmit, ami, mondjuk, a hatodikból került elő, mert akkor még csak a hatodiknál tartottak. Velem üzente a múzeumigazgató, hogy tévedett. Visszaüzent Pista: mondd meg neki, ássanak nyugodtan tovább, majd megtalálják a hetediket is. Hej, de bolond vagyok! Legalább maradnék a pör vágányán. Ez a bíróság, úgy látom én is, ha még mélyebbre ás, még nagyobb gubancokat talál.

Mindenesetre a számla-előtalálás bajnokának is kinevezem a bírót, bár tudván tudom, erre az elismerésre sincsen ráutalva. Honnan tudja ennyire gyorsan elővenni mindig azt, amiről szó van? Tegnap késő estig tartott a tárgyalás. Ő még benn maradt holtfáradtan is, és más szempontok szerint rendezte át az iratokat? Kezdem belátni, belőlem egészen rossz hadbíró lett volna.

Azt már régen tudom, a kiskőrösi elmuzsikálós hadravágáson ő is megbukott volna.

Paál ezredes teljesítménye is ámulattal tölt el. Orvos létére úgy kitanulta a paragrafusokat, akár jogászprofesszornak is elmehetne. Aztán rájövök, nincsen ebben semmi dicséret. Évfolyamtársai sorozatban professzorkodnak már az orvosegyetemen, a cím őt is megilletné, ha el nem hódította volna annakidején a katonaság.

Ezzel fizetett be erre a pörre a szerencsétlen. Kellett neki rohamsisak!

Anyám, az álmok...

Októbert írunk már, annak se a legelejét, amikor végre jöhet a harmadrendű vádlott, Lujza. Rebbent madárka, törékeny asszonyka. Nem hiszem, hogy valaha is koptatta volna eddig a törvényszék küszöbét. Tömbökben cipeli lelkén a vád terheit.

Idegi alapon volt három hónapig táppénzen. Jelenleg munkanélküli.

Úgy kell ennek is a pör, mint üveges tótnak a hanyatt esés.

Sorakoznak a számlák előtte is. *Nem én írtam... Nem az én aláírásom... Nem is láttam... Nem is annál a cégnél dolgoztam... Ezt se én írtam... Kilencvenhárom márciusában már nem ott dolgoztam...*

Anyyra belejött valaki a hamisításba, még akkor is rákente, amikor már ott se volt?

A tizenkilencedik vádpontnál végre:

- Ezek igazak. Ezeket a számlákat én írtam. Az alhadnagy úr kérésére. De nem kerültek kiadásra a számlán szereplő áruk, csak a számlákat kérte. Azt mondta, elveszítette őket, azért van szüksége rájuk.

Nem kerültek kiadásra? Ennyire betüremkedett a hülye fogalmazás a hétköznapi életbe?

- Kérte, és Ön megírta? Miért?

- Tetszik tudni, sokat segített egészségügyi vonalon, amikor orvosra volt szükségem. Szüleim betegek voltak, ő készséges volt.

- Miben?

- Orvosok között forgolódott, recepteket hozott.

Megint belegabalyodtam. Erre is értenünk kellene azt a korábbi mondatot, hogy „egyedülálló jellegű szolgáltatásokat is vállalom”? Akkor még minden orvosi ellátás ingyenes volt, és ez az akárki képes volt egy akárhol beszerezhető receptért is sorozatos visszaélést kérni? Szegény magyar egészségügy! Érheti ennél nagyobb kritika az egész magyar megbízhatóságot?

Azon kapom magam, a számlák is kezdenek megfogni. A világból ki lehetett volna kergetni akármilyen számlával, most meg érdeklődöm utánuk?

Nem akármilyen számlákról van szó, persze. Ki se töltötte őket, úgy adta át.

- Az alhadnagy úr azt ígérte, ezek nem lesznek felhasználva.

- Akkor minek kellett volna neki?

- Ezt én nem tudom. Nem is firtattam. Hálás akartam lenni a segítségért.

- Honnan vette a számlákat?

- Az általa hozott számlakönyvben írtam alá, és pecsételtem le.

A lehető legegyszerűbb. Külön számlakönyv akárhol beszerezhető, ára hamar megtérül, ha értő kezek forgatják.

(Tartozom az igazságnak, hogy másfél év múlva saját selejtembe estem. Betelt készpénz-fizetési számlám, elmentem, hogy újat vegyek. Mutassam a vállalkozói engedélyemet! Fölháborodtam: talán azt hiszik föl akarom vásárolni mások elől? Ahogy az öregátkosban is azért volt tél elején szénhiány, mert hitvány alakok fölvásárolták csak azért, hogy a következő télen porszénnel fűthessenek? Bocsánatkérően mondta a kedves eladó: neki a legnagyobb teher, de utasítása van rá. Akkor esett le a tantusz: hogy ne vehessen akárki külön számlát, igazoláshoz kötötték. Azért kellett nekem kétszer járnom, mert az alhadnagy csalt velem? Elmentem másodszor is. Addigra viszont elfogyott a számlatömb.)

Ezer változata van a bonyolultnak is. Van olyan számla, amelynek a tömbben maradt példányán hetvenötforintos tollbetét szerepel, az első példányán pedig többszázézes tétel, akármiről.

- Ez úgy lehetett, hogy valaki megvette a tollbetétet, de nem kellett neki a számla. Ezt adtam át az alhadnagy úrnak.

Sokkal egyszerűbb, ha külön számlát hoz. Arra annyit lehet ráírni, amennyit akar. Szembesítés megint, többször is. Most is eredménytelen. Szegény, szerencsétlen asszony még most se kapja meg azt az elégtételt, hogy a szemébe mondanák: becsaptalak, babám! Nem elég, hogy csalt neki az asszony, még a szemébe is vágja, hogy hazudik? A férfiúi lovagiasság szikrája is kiveszett ebből az emberből?

A szünetben látom, félrehúzódva magyaráz neki. Lefogadom, megint behúzza a csöbe. Még mindig behúzza. Bár az ügyész azt mondja a szünetben:

- Az alhadnagy jól tökön rúgta magát.

Kisleánykák előtt csúnya beszéd lenne ez, ki se merném ejteni a számon. Most is csak arra példa, hogy szünetekben így is beszélnek.

A géplapokon kívül számítógép is, hűtőszekrény, bicikli, mosogatógép, mosógép és színes tévé is szerepel a számlákon. És EKG-berendezés is edényboltból!

Gél van az egyik számlán. EEG-zselé talán? Vagy Echo-gél?

- A villamossági szaküzlet árult ilyet?

- Nem.

- Akkor hogyan kerülhetett a számlára egyáltalán?

- Alapvetően...

- Hagyja, Alhadnagy!

Szembesítés közben megint kijelenti, soha nem kért hamis számlát az asszonytól, és üres tömböt se vitt neki. Azok mind tényleges vásárláskor születtek, noha megesett, hogy nem azokat a dolgokat írták rá, amit valóban megvett.

A szikrázó szembesítés is eredménytelen maradt.

Szünetben jegyezte meg az egyik ügyvéd:

- Szerencsétlen Lujza! Mi mindenre képes, csak azért, hogy...!

Mocskos férfiszáj, ne tessék figyelni rá. Pörön kívül van ez mondva, olvasva se rója föl neki senki. Szegény Lujzától pedig én kérek bocsánatot. Csak arra szóló bizonyíték akar ez lenni, hogy a mérhetetlen jótekonyság rugóit mindenki keresi. Ha máshol nem találja, itt köt ki mindig.

*

Bár nem képezi a pör tárgyát, a vádiratban se szerepel, és szakértők se kötöttek bele, de könnyű volt leírnia Petőfi Sándornak, hogy *Anyám, az álmok nem hazudnak*. Volt ő egészen kiskatona, cigánylegénnyel is aludt egy ágyban, ítélet nélkül, őrnagy is volt, poéta-katona, de ilyen hadbírószágon nem járt. Különbírószágon azért még foglalkozhat vele.

Nem húzhatom tovább, el kell mondanom bírósági botlásaimat. Ha jó paragrafusrágó ügyvéd lennék, mentségemre fölhoznám, csak pszichológiai tanulmányokat folytattam az ébrenlét és az elalvás közötti békés átmenetről. Nem akármilyen érzés billegni a határon. Egyik pillanatban itt, a másikban az Óperenciás tengeren is túl.

Tessék csak elképzelni, számlák özönében koppan a szemem, és a következő pillanatban a foltosnadrágos tábornokot látom a pulpituson, és rámbök az ujjával: „Ön, Hallgató Elvtárs! Maga kinek a beépített embere?” Nem tudom, milyen gyorsan jár az álomóra, talán a másodpercek töredéke alatt föl is riadtam tőle. Ez még írható Petőfi receptje szerint valóra, itt az álmom nem hazudik, mert velem történt meg, csak éppen pulpitus nélkül. A következő koppanáskor azonban kinyúl a jóságos ezredesi kar az ülnöki székből. Olyan hosszú, hogy eléri az államat, és meg is simogatja. Az, akinél félszárú szemüvegét látva rokonszenvenem nyilvánítottam egyszer. Azt ébren is tudom, hogy hosszú lehet a bíróság keze, sőt azt is, hogy mások hosszú keze is elér idáig, de ennyire? Érzem, kicsit szőrös az állam, reszeli a kezét, pedig tudván tudom, borotválkoztam ma is. Annyira megrettenek tőle, majdnem fölugrok a székről. Árulás! Hazugság! Ennyire nem süllyedhet le egy hadbírószágon ülnöke ezredesi. És egy öntudatos tartalékos tizedes se! A rákövetkező koppanáskor majdnem föl sírok. Elveszték gyerekkorom marháit! Hol keressem őket? Menjek Adorjánházára? És nem győzők megrökönyödni álmomban is: az ügyész kezd vigasztalni. Mi köze ennek gyerekkorom marháimhoz? Vagy akárcsak hozzám! Amikor engedélyem nélkül, öntevékenyen hazamentek, kihasználva pillanatnyi elgyöngülésemet, ez az ember talán a világon se volt. Másik pillanatban azon kapom magam, recsegő reszelővel a tárgyalóterem küszöbét kisebbítem. A többiek meg néznek, mintha pallérok lennének. Föl kell erre megint riadnom, mert a küszöb az egyetlen, amire panasza se lehet. Milyen bolond a világ! Most meg szerkesztőnkkel hadakozom, soha nem volt keménységemmel. Amikor már szerkesztöm sincsen.

Álmodni azonban otthon is tudok, ágyban, párnák között is. A hadbírószágon is előjött tegnap, tévé előtt ülve. Azt álmodtam, hogy a Tisztelt Bíróság tőlem kért biztos támpontot valaminek a helyszínéül. Hézagok álombéli emlékeim, legtöbbször azonnal el is felejttem éjszakai kalandjaimat, nem tudom már, mi történt éppen, de az biztos, hogy ezt mondtam:

- Túl a folyón, ha a főfasor vonalát a híd felé meghosszabbítjuk, a liget középső útjának a dereka táján történt, egy hatalmas platánfa alatt. Bal oldalon, ha viszont a híd felől nézzük. Majdnem a Vigadó bejáratával szemben.

Bírói dicséretben részesültem:

- Köszönöm a részletes és nagyon pontos tájékoztatást, és gratulálok operáló orvosának.

- Én is köszönöm, Kedves Bíró Úr! Szívesen szólnék az Ön érdekében is.

És fölbredtem itt is. Nem hazudnak az álmok? Dehogynem! A ferdehajlamú magamutogató ember nem hozakodik annyiszor elő saját magával, mint az álmokban járó. Mindenki magáról álmodik. Lékelésem is nagy megrázkódtatás volt, és ez a tárgyalás is belém vésődik legalább annyira. Ezt a pört se nekem találták ki, de minden elszunnyadáskor körülöttem forog a világ. Álomvizsgáló pszichológus uraim, üljetek be néhány dögunalmas számlahegyező hadbírószágon tárgyalásra! Azonnal másként látjátok az álombéli éberséget.

Petőfit már nem hívhatom meg ide, de sokan vannak mostanában, akik éppen ezt adják címül műsoruknak: *Anyám, az álmok nem hazudnak*. Ha nekem kellene értelmezni ifjúkori Jövendölését, tudományos megfontolásokkal állnék neki, és kísérletképpen *vágyakat* írnék be az *álmok* helyébe. Akkor is, ha azok is megcsalták. Föltennem végül a kérdést: ha minden álmunk teljesülne, hová jutnánk? Istenem, mi mindent összezutyulnak! Még a bíróságot is?

Álmoskönyvek soha nem voltak a megbízhatóság forrásai. A politikai jóslások színvonalát se érik el.

Vagy csak annyi az igaz, bíróságon még az álmok is hazudnak?

Olyanok is vannak, akik azt mondják, hallgatva elkóboroló szilaj kalandjaimat, elég nagy szégyen a közbealvás. Egyik részük azt is hozzá teszi, a tárgyalás szégyene.

Említettem már, de nincsen jogom egyetérteni velük. Mindenesetre ezen a szalon nem megyek tovább. Még lesz, aki azt mondja, az egész könyvet úgy álmodtam össze.

A fejtadás

Röghöz vagyok kötve nyomorúságomban. Belesavanyodtam a szegénységbe, azért nem tudom fölfogni, mi mindenből lehet pénzt csinálni. Amióta a földön fölül vagyok, minden falatért, minden krajcárért keményen meg kellett dolgoznom minden hozzám közelállóknak, nehezen fogom föl, hogy zuhatagban is ömlik a pénz, csak tudni kell aláállni. Alátartani a zsákokat.

Poprádi, aki most lép a bíróság elé, szöges ellentéte az alhadnagynak. Lezseren, zsebre dugott kézzel áll meg a bíróság előtt, és úgy tesz, mint aki sehogy nem érti, miért kellett neki ide jönnie. Az új gazdasági rendszer fölszentelt lovagja, menedzser a javából, akkor is, ha az én szótáramban a menedzser még mindig szélhámost jelent. Egyetemem végzett, műszaki egyetemem. Legutóbb vegyipari gépészként dolgozott. Minden volt már, csak akasztott ember nem. Bíróság előtt bevallott vagyona mindössze tízmillió forint.

Hogyan vethette egymás ölébe ezt a két embert a sors? Megvan! Ennek is kedvenc fordulata az *alapvetően*. Egymástól tanulták volna?

- Elmesélem a Tisztelt Bíróságnak az egészet. Vissza kell mennem egészen 1991 elejére. Szólt a szemész főorvos úr, hogy kellene a cégének egy szemvizsgáló berendezés. Oké, mondtam neki. Ki is mentünk Ausztriába, feleségemmel. A főorvos úr felesége is orvos, az enyém nyelvtanár, nyelvi gondunk tehát nem volt. Megvettük a készüléket, el is vámoltattuk rendesen, és hazahoztuk.

- Mit gondol, miért éppen Önre esett a választás?

- Előnyös ajánlattal állhattam elő. Üzleti érzék kell az előnyös ajánlathoz is.

- Az üzlet az üzlet. Hol térült meg?

- Keveset számoltam fel közvetítőként, mert honvédségi szállító szerettem volna lenni.

Hatalmas gubanc nőtt a fejemben, fölismerésből. Mekkora rang lehetett annakidején az udvari szállító! Királyi udvari szállító. Császári udvari szállító. Gyerekkorunkban nagyokat nevtünk rajta, mert azt hittük, annyi van csak mögötte, hogy a mi udvarunkon át szállít valamit. Aztán az egyik pesti vizeldében - bocsánat a közönségességért - a sárgaréz lefolyóra ráírva láthattuk a cégfőnök nevét, udvari szállító minőségében. A fél város arra csorgatta rá a levét. Micsoda dicsőség!

És micsoda haszon! Honvédségi szállító.

- A gépet magával vitte a főorvos úr, én a számlát csak később adtam az alhadnagy úrnak. De kérem a tisztelt bíróságot, amit a honvédségi ember csinált vagy nem csinált, azért miért én vagyok vádolva? Hogyan könyvelhet le a honvédségi ember olyan számlákat, amelyeket normális esetben nem is láthatok?

Ő is „lekönyvel”. Nem tudta viszont, hogy fiktívek a számlák, és azt se, hogy bizonyos pénzek az alhadnagy OTP-jére utalódnak. Mondtam már, a bíróság az az egyetlen hely, ahol senki nem tud semmit.

Kiköpött sikerember. Nagy dumás. Valóságos táncot jár „mese” közben azon az egy négyzetméteren, ami a rács előtt rendelkezésére áll. Mintha a mókuserék körbeforgó mokusát terítenék ki kétdimenziósra. A „mesét” nem én találom ki, maga mondja, elmesél ezt meg azt. És fél szóval se inti a bíróság, hogy álljon le, mert a tárgyalás nem mesére van rendszerezítve.

Én mondom ezt is, megint magamban: állj meg, ecsém! Velem akarsz te vetélkedni? Nem tudod, hogy mesélnem csak nekem szabad?

Nem biztos, hogy mindent értek, de amit értek, körülbelül ez: abból él ez a káefté, vagy bété, vagy az Isten micsodája, hogy gyanús számlák helyett ez is „hiteles” számlákat ad. Fölszámítja a maga hasznát, kerek százalékokban, hozzáadja saját adóját, és a fekete holló is fehérré mosódik kezei között. A szélhámia-menedzserség termelte ki, amúgy egyenes ági gyermeke gazdasági rendszerünknek. Nehogy megkapja a fizetését, aki rendesen dolgozik! Mert ha rendesen megfizetnék, akkor bérkiáramlás történne, aminek nincsen fődözete. A bérkiáramlás kimarad, átáramlóssá változik, csak zseb legyen hozzá.

Zseb pedig, látni lehet, mindig van ott, ahol a pénz csorogni kezd. Vagy fejni lehet.

Hanyag eleganciával fogadja a számlákat. És az elhárító feleleteket is hanyag eleganciával adja. A rakétás ülnök kérdezi:

- Ha eladták a Rottenbiller utca kövezetét, maga is eladta volna?

- Ha van, aki leszámházza, akkor igen.

- Ki közvetítette a számlákat?

Mond egy nevet, lehet, hogy igazi, lehet, hogy kitalálta. Semmi mást nem tud róla. Se címét, se telefonját. Elérhetetlen, olyan, mintha nem is lenne. Ha kell a bíróságnak, keresse meg!

Igazi boszorkány is lehetett volna az ánti-világban. Emelt áron átszámlázott mindent, amit lehetett, és benyújtotta a Magyar Honvédségnek. Közben honvédségi szállító szeretett volna lenni.

A számlák szállítását már meg is kezdte.

Szembesítik az alhadnaggal, szembesítik Paál ezredessel. Mondjam, ne mondjam? Tökéletesen eredménytelen mindegyik.

Eredménytelen szembesítések pörének is nevezhetném ezt a maratoni versenyt. Látni lehet, a vizsgálat ideje alatt jól fölkészültek az ügyvédek, és fölkészítették ügyfeleiket is.

Csodabogarak következnek, kereskedői mezbe bújva. Ez vette attól, továbbadta ennek. Tisztes árrés az ára természetesen, beleszámítva mindig az adót is. Hogy közben körülkerülte a Földet a számla, és húszszorosára nőtt? Miközben a portéka meg se moccan? Olyan világ van ma, mindent meg kell fizetni. A fiktív számla közéleti közhely lett. Amikor minden mozog, a moccanatlanságot leginkább. Valahogy mind megtalálták az alhadnagyot, és a mi esetünkben most ez a fontos. És hatalmas ellentmondásokba keveredik mindegyik vele. Ki is fakad a bíró megint:

- Legalább azt mondja meg, Alhadnagy, mikor mond igazat!

Mindig a legnehezebbet kérik a szerencsétlentől. Hogyan tudhatná már ő is? Akkora a káosz, az ősrobbanás ismétlődése fenyeget. És kezdődhet a törzsfejlődés előlről.

Az egyik számlamachináció dátuma különösen fontos. Amikor íródott, az alhadnagy Mátraházán telelt, „két karácsony között”. Még akkor is a Röpke érdekében dolgozott volna? Emlékszünk rá, azt mondta az elején, minden lépésével az intézetet szolgálta. Azt hiszem inkább, szabadsága alatt is hajtotta a lehetőség: még egy luk a törvényen, amiből sok pénzt lehet csapolni. A maga számlájára.

Megint egy szerencsétlen asszony a vádlottak rácsa előtt. Bolti eladó volt, nála is szokott vásárolni az alhadnagy. Egyszer például száz vállfát vett, háromezer-ötszáz forintért. Csakhogy a számlatömbben maradt „tőpéldányon” összesen százhárom forint és kilencven fillér szerepelt. Először még kiszámolják, mennyi az eltérés a kettő között, később már nem. Ha eleve galádság van mögötte, minek a pontosság?

- Ez hogyan történhetett?

- Nem tudom, kérem.

Majdnem hatezer forint értékű géplap egy százhuszonötforintos műanyagtálca számláján. Indigó nyolcezerért, százhuszforintos számlán. Megint indigó, tizenhatezerért, a tőpéldányon golyóstoll, hetven forintért. Újabb adag géplap, kilencezerért, az eredeti számlán csak boríték, húsz forintért. Huszonháromezer forint géplapra, az eredeti számlán Kovács István 409 forintért vett valamit.

- Ön nem vette észre?

- Nem is foglalkoztam vele, hogy hamis számla lehet belőle.

Sok kicsi sokra megy, ez lehetett az alhadnagy-csárda nótája most is.

- Nem kaptam érte semmit.

- Akkor miért csinálta?

- Mert nem hittem, hogy ebből visszaélés lehet.

Szánni való idős asszony. Gyötrődik a vádak alatt. Lehet, hogy a maga hasznára se tüt, se cérnát nem vett el, most mégis vád alá tették. Körülbelül hétszázezer forint értékű géppapírt üzletelt tőle az alhadnagy. Papíron, persze.

A vádban szerepelt az is, hogy Paál ezredes tréningruhát és edzőcipőt is vett úgy a boltban, hogy meghagyta, az alhadnagy fizeti ki majd. Létezik ilyen a mai kereskedelmi viszonyok között? Hogy bármivel ki lehet lépni a boltból fizetés nélkül? Anyóka lett volna a koronatanú.

- Régen volt, nem emlékszem rá. Rossz is az arcmemóriám.

- Itt van a teremben, mutasson rá, ki volt az.

Körülnéz aggódalmasan:

- Nem jó az én memóriám már. Nem tudom megmondani.

- Forduljon meg, maga mögött áll.

- Nem tudom megmondani.

Porszem az óraműben. Valaki figyelmeztette, mit kell mondania, de minek hazudna, aki már tudván tudja, haszna nem lehet belőle?

Az alhadnagy-módszer itt is arat. Percenként kellene visszaforgatni a magnetofonszalagot, mert amiről egyszer már vallomást tett, sőt többször is említetett, ugyanazt egészen másként tálalja jegyzetkötegre böködve. A bíróság végre már nem hagyja magát orránál fogva vezetni, nem forgatja vissza. Inkább jegyzőkönyvbe véteti a mindig más állítást.

Izgalmas a mai tárgyalás. Az alhadnagy „elvált” felesége is gyanúsított, és most ő áll a rács előtt. Annyiban hasonlít a többihez, hogy ő se érzi bűnösnek magát, viszont neki gyomor-fekélye van.

- Messziről indultunk, férjem szerette volna, ha előbbre jutunk. Jutalékokat kapott a honvédségtől, szerette volna, ha ezeket a pénzeket külön számlán helyezték volna el. Felhatalmazást adtam, hogy folyószámlát nyithasson az anyagbeszerzési jutalékok elhelyezésére. Egyszer-kétszer megkért, hogy vegyek föl a számlájáról pénzt. Fölvettem, odaadtam, és kész.

- Kilencvenegyől jelentkeztek nagyobb összegek a számlán.

- Igen, emlékszem rá, mondta is, nagyobb jutalékot vár a honvédségtől.

- A honvédségtől jutalék nem várható, asszonyom!

- Nekem ezt mondta, és nem kételkedtem benne. Egyébként, amikor az ügyészségi kihallgatáson a vallomást tettem, teljesen össze voltam zavarodva.

Az egyszer-kétszer történt pénzfölvételt nehezen emésztí meg a bíróság. Többször visszatérnek rá. Az exfeleség változatlanul állítja, nem tudja, mire vette föl férje helyett a pénzt, de mindig átadta. Többek arcára hitetlenkedéssel keverve ül ki a vágyakozás:

- Hej, ha nekem ilyen feleségem volna!

Azt a védekezést, hogy az ügyészségi kihallgatáson teljesen össze volt zavarodva, később, más pörökben sokan vitték tökélyre. Visszatérő formula lett, hogy gyógyszer hatása alatt tett vallomást valaki. Írta is egyik kollégám, kellő öngúnnal, hogy ő is Doxycyclin hatása alatt mondja ezt vagy azt. Még szerencse, hogy a bíróság előtt elvileg csak támpont, amit az ügyészség akármilyen fondorlattal kikényszerített a delikvensből. A családi ház építéséről az egykori feleségnek is tudnia kell.

- Hatszázezret a szülőktől kaptunk. Gyümölcscsemetéket termeltünk, hobbikertünk is volt, mindent erre áldoztunk. Több száz ezer forint gyűlt így össze.

- Mekkora volt a kert?

- Nem is tudom, hány köbméteres.

Tisza-parti falusi lány, a felső traktusból, állj meg! Nem tudnád, hogy a földterületet nem köbméterben, hanem négyzetméterben mérik? Vagy négyszögölben? Köbméterben legföljebb a kubikosok számolták, de az egészen más. És eredetileg mezőgazdasági szakember a férjed? Vagy most is össze vagy zavarodva?

Ügyvédi színjáték következik, a „volt” férj ügyvédje kakaskodik az ülnökezedéssel, amikor a területre utaló kérdéseket sajnálkozva fölteszi. A bíró szól rá:

- Ügyvéd úr, rendreutasítom! Kénytelen leszek kiküldeni!

- Akkor kimegyek! De írásban beadom...

Már majdnem komolyan vettem az összecsapást. Jó a szünet a háznál, azonnal keresztnevének szólítja a bíró az ügyvédet is. Holtig tartó harag tehát nem köttetik a bíróságon.

Furkál bennem a kukac, jó lenne megtudnom, falból váltak-e el, vagy valóságban is. A címük ugyanaz. Az új házat a gyerekek nevére írták. Hátha csak arra utaztak, vagy ne maradjon a férj nevének. Akkor pedig erőlködhetsz, Tisztelt Hadbíró, semmit nem tudsz behajtani rajta.

Tartaléknak megint itt lenne Paál ezredes? Mert neki nem is nagyon volt mit szétoztania, bár négy gyermeke tartaná érte a kezét.

Hol vagyunk még ettől? Megint előre ugrott velem a kentaur?

Anonymus itt van?

Mondtam már, nem adom föl, amíg ki nem derítem, ki írhatta a névtelen levelet.

Itt áll a bíróság előtt az az ember, aki a följelentő okirat szerint is a *két nagy szaktekintéjű* ember egyike. Őt is azért üldözte el a parancsnok, mert rájött a pénzügyi manipulációkra. Azt állítja, megfenyegette Paál ezredes, ő levonta belőle a következtetéseket, és maga kérte nyugdíjazását.

Adatait egyeztetve a bíró érdektelen tanúként jelenti be. Aki sem perben, sem haragban nem áll egyik vádlottal se. Sértett fél, ahhoz képest elég hamar meg tudott bocsátani, gondolom magamban. Lehet, hogy az alhadnaggal valóban nincsen se pörben, sem haragban, az is lehet, hogy egy bandában játszanak - sőt biztos, mert ugyanakkor a káéftének tagja mindkettő -, de ez már bizalmas értesülésnek számít, nem a bíróságra tartozik. Egyébként meglehet, hogy valóban nincsen haragban Paál ezredessel, csak gyűlöli, tiszta szívből.

Elhomályosult az elmém, avval vagyok elfoglalva, írhatta vagy nem írhatta a följelentést, és nem arra figyelek, amit „érdektelenül” mond. Az alhadnagy ügyvédje mindenesetre fölteszi neki a kérdést:

- Milyen parancsnok volt Paál ezredes?

- Kemény volt, amennyire egy parancsnoknak keménynek kell lenni.

Miért éppen tőle kérdez ilyesmit? Elterelő hadművelet lenne? Hogy alkalma legyen kifejezni, parancsnoki keménységében nem talál kivetni valót. Csak abban, hogy őt is kivette?

Szünetben megkérdezem Paál ezredest:

- Volt neki Optíma gépe?

- Mondtam már, mindenhol az van.

Ha mindenhol az van, akkor ez a gyanú akár el is vethető. De ha mindenhol van is, és nála is az van, akkor kár elvetnem.

- Hol dolgozott az az asszony, akinek a harmincnyolcezer forintos túllépését fölpanaszolta a följelentésben?

- Az ő keze alatt.

Ez is stimmel. A gépelt iratban egyetlen betűt toldott be valaki, a *maát* két magánhangzója közé egy g-t, így lett belőle *magát*. Tipikusan női kézre vall. És egy vesszőt, az pedig mintha férfias vonás lenne. Lehet, hogy nem is ő írta, csak diktálta? Vagy csak automatikusan érezte kötelességének a följelentő névtelenek egyik női dolgozója, hogy beledolgozzon? Meg egy férfi is? Vagy a hivatalos átíró gépiró, és az átírató? Rágódni mindenesetre lehet rajta.

Szerepel a följelentésben egy ilyen mondat is: *Kérdezzük, miért nincs ez leszabályozva?* Megint sértve tiltakozik bennem a magyartanár: *leszabályozva?* Álljunk csak meg egy polgári szóra? Volt már itt tanúként a Főgazda néhány embere, mindegyik jól beledöngölte a földbe Paál ezredest. Az egyiknek mániája volt a *leszabályozás*. Ő írta volna? Az nem lehet. Neki lett volna annyi gusztusa, hogy saját magát nem említi benne név szerint, mint akire rá se ránt a parancsnok. Ő el se tudja képzelni azt a katonát, akinek ő hiába parancsol. Ilyen ember. Kiköpött hivatalnok, mundérban. Róla szól az idézhető mondatban: *És ... is azt tartja, hogy*

üldözte a tehetséget az intézetben. (A pontok helyén itt is igazi név áll.) Ennyire nem játszaná ki magát. De ki lehet, aki üldözött tehetségnek tartja magát?

Megint ugyanoda jutok. Az, aki most áll a bíróság előtt.

Természetesen ezt is visszavonom azonnal. Csekély bizonyíték nem bizonyíték.

Később jött az egyik orvos. Gáláns ember, semmit nem mond ellene. Hajt a mániám, az ismeretség jogán mondtam neki, még odakint, kár volt megírni azt a följelentést... Még be se fejeztem a mondatot, rávágta:

- Névtelen volt!

Gyanús ez a sietség. Csak azt akartam még hozzátenni, nem tudhatta az illető, milyen lavinát indít el, és kik lesznek a kárvallottak. Gondolnia kellett volna, visszafelé is elsülhet a puska. Miért sietett ez annyira a névtelenségre hivatkozni? Ha dolgozna bennem tovább is a kukac, a szóba jöhető följelentők közé őt is előlegezném. Megbízott igazgatóként követte Paál ezredest, tehát nem is annyira „érdektelen tanú” ő is.

Nyomravezető lehet változatlanul az a név is, amelyiket a ...*kavarója* takar. Majd meglátjuk.

A főkatonák szava

Október utolsó napjaiban járunk már, tanúként most jönnek a nagyhalak. Elsőnek a Főgazda gazdasági főnöke áll elő, alezredesi rangban. Meglepően korrekt minden mondata. Azt mondja, teljes körű pénzellátásra volt ítélve a Röpke, ami azt jelenti, az ő pénzügyi és számviteli alosztályuk könyvelte kiadásait, és név szerint is megnevezte azt a fejest, akivel közvetlen elszámolási kapcsolatot tartott. Ezt én úgy értelmezem, akinek a kezében van minden kamra kulcsa, az dirigál a magyar hadseregben.

- Tudott Ön a külön bevételekről?

- Csak a vizsgálatok beindulása után szereztem róluk tudomást.

- Megjelent a Népjóléti Közlönyben is.

- Nem volt róla tudomásom. Az Úrkutatási Alapítványról se. A fegyvertartók vizsgáin beszédett pénzek kezeléséről se.

- Az ellenőrzések se derítették ki?

- Ezekre nem terjedt ki az ellenőrzés.

- Nem a számlaviteli osztályvezető feladata lett volna?

- Ha egyszer nem tudott róla...?

Kivéve a gyevi bírót! Okvetetlenkedik az ügyvéd:

- Az úrkutatási különszámlára Önök is utaltak át.

- Nem tudok róla. Nem hiszem, hogy történt átutalás.

Miért lehet hinni vagy nem hinni azt, amit tudni lett volna kötelesség?

- Szükség volt Paál ezredes aláírásaira a számlákon?

- Feltétlenül.

- Akkor is, ha nem ő gazdálkodott?

- Akkor is. Ha el volt látva a számla a kötelező záradékkal, akkor fizette ki a Főgazda.

- Utalványozhatott is Paál ezredes?

- Pénzt?

- Mi mást?

- Pénzt nem nagyon. De a kifizethetőségi záradékolására szükség volt.

Míntha megbotlott volna egy pillanatra. A bíró egyik kérdésére hangosan helyeselt:

- Ez jó kérdés!

Ingerülten utasítja rendre a bírót:

- Ne haragudjon, ez nem játék! Itt büntető eljárás folyik! Paál ezredes urat az állásából kirúgták! Erre nem lehet mondani: ez jó kérdés!

- Elnézést kérek, Tisztelt Bíróság!

Megáll az ész! Ha akármilyen hülye szófordulat is behatol a tömegekbe, benne is marad, mint kabátban a kódistetű, és a legtermészetesebb, hogy bejön a hadbírószágra is. Piros pontot adok a bírónak. Azért is, mert rendre merete utasítani a tanút. Igaz, ő csak alezredes.

- Ön elé tárom az itt elfekvő átutalási megbízást.

- Nem ismerem. Semmit nem tudok róla.

Hosszú rágódások következtek olyan dolgokon, amiről újat már nem tudnék mondani. Paál ezredes a végén kerekperec kijelentette:

- Önnek nem volt joga, hogy nekem parancsot adjon!

Az alezredes eddig a torony gombján táncolt, most a pince fenekéről felelt:

- Nem tudom.

Ismétlem, alezredesről van szó, aki lám, megpróbálja azt a látszatot kelteni, hogy parancsot adhat az ezredesnek. Paál ezredes határozottan, kapásból visszautasítja.

Ezredesek között alezredesnek lenni? Nem nyerő.

Mérnök-ezredes következett, anyagi-technikai főnökként. Beismerte, nem sok jogosultsággal rendelkezett a Röpke pénzügyeit illetően.

Ha vannak főkatonák, akkor egy-két lépcsővel följebb főbb katonák is vannak. Itt van például Nord orvos-vezérőrnagy. Civilben jött, de kinézem belőle a foltosnadrágot, amikor egyenruhába bújjik. Ha jól tudom, már tábornoknak neveztetik. Civil ruhában megjátszhatja magát, és zsebre tett kézzel áll a bíróság elé. Mozgásban mintha édestestvére lenne Poprádinak.

Első pillanatra eszembe jut, könnyen parádézhat. Ha igaz az, amit az elején mondtam, hogy ezredes fölött legalább ezredesek ítélkezhetnek, akkor teljesen nyugodt lehet. Akármi derülne is ki róla, ha netán mulasztott valamiben, ez a bíróság benne kárt nem tehetne, mert vezérőrnagy nincsen benne. Obsitra régen megérett, de abból is kifelejtett tizedesként azt is mondhatom, a tábornok úr feszülöghet, mint Rózsa Sándor a kocsmában. Riszálhatja magát kedvére, még pusztázó pandúroktól se kell félnie. Legföljebb a cégét érhetné vád, de az már holta után van. Fújhatja akár három ezredes is.

Megnyugszom, mert kikétszerkettőzöm, akkor még orvostanhallgató se lehetett, amikor engem hadra akart vágni valamelyik elődje. Nincsen okom eleve neheztelni rá, bár beszédes a zsebre tett kéz. Azt jelenti, hajszálpontosan tudja, hol áll ő, és hol a hadbírószág három ezredese. A kalaposinas meg az Úristen között van akkora távolság.

Tartalékoltam megkülönböztetett figyelmemet erre az emberre. A civil ész úgy tudja, a kutya legjobban a gazdájára hasonlít. Lássuk, milyen a gazda, ha olyanok a kutyák - jelen esetben a szakértők! -, amilyenek, mondanám, ha rávinne a lélek, hogy embereket négylábúakhoz hasonlítsak. Csontig lerágnák a húst Paál ezredesről, csak azért, hogy gazdájukhoz való hűségüket minden pillanatban bizonyítsák, gondolnám, ha folytatni akarnám a pásztor-kutyákkal való párhuzamot. És eltakarják azt a szégyenteljes esetet, sőt esetek sorozatát, amikor elszunnyadt bennünk a kutyahűség. Hogy koncot kaptak érte, vagy nem, ezt már firtatnom se szabad.

Zavarni szoktak a magabiztos emberek, most azonban csupa jót mond.

- A Röpke költségvetését kettős finanszírozás látta el, de mindenképpen a Főgazdán keresztül gazdálkodtak.

Tehát megint aláhúzza, egészségügyi pénzekben ő a legfőbb hadúr. Ő eregette magából azt a pókhálót, amelyiken hintázhatott Paál ezredes, amíg el nem szakadt.

- Közvetlen gazdálkodási jogköre tehát nem is volt?

- Csak azokban az ügyekben, amelyek le voltak osztva neki. A gépjárművezetői alkalmassági vizsgálatokról tudok, pénzügyi főnök intézkedése szabályozta. Ott használhatták föl ezeket a bevételeket, ahol keletkeztek.

- A vadászatiakról?

- Paál ezredes felterjesztett hozzánk egy igényt, de elutasítottuk. Tudtunk nélkül mégis kijárta, hogy a Népjóléti Közlönybe belekerüljön a Röpke feladataként.

- Ami ott megjelenik, arról Önöknek tudniuk kellett.

- Paál ezredesnek lett volna kötelessége, hogy felhívja rá a figyelmünket. Ezt azonban elmulasztotta!

Az én eszem kereke, többször mondtam már, másként forog. El se tudom képzelni csekély katonai tapasztalatommal, hogy az ezredes fölmege a tábornokhoz - ismétlem, a kalaposinas az Úristenhez -, és föl hívja méltóságos figyelmét, szíveskedjék észrevenni, hogy megjelent a Népjóléti Közlönyben valami csekélyke, de neki való csemege. Ha egyszer a közlöny a nagyobb, ha minden katonai parancsot is überel, akkor, Kedves Tábornok Úr, azt tudniuk kötelesség, Paál ezredes nélkül is. Továbbá elképzelhetetlen előttem, hogy esetleges umbuldás kapcsolatokkal elérhette Paál ezredes, átnyúlva főnökei toronymagas fején, hogy egyszerűen beletéti a hivatalos közlönybe.

A mindig alul lévő szabályozná, mit tehet a Főgazda? Talán mégsem klubújság a hivatalos közlöny.

Hatalmas koppanás a fejemben. Hajszára olyan ez a Nord, mintha a Svéda bácsi unokája lenne, csak háromszor olyan vastag kötésben. Bolond ötlet, ki van zárva. Hogy ki volt a Svéda bácsi? A falu egyik esze, csont-bőr kiadásban. A másik meg az Einzinger. Motorokat bütykölték világéletükben. De akkorát ám, a pajtába alig fértek be. És petróleumra jártak, miközben álltak, mert amikor ezeket csinálták, még a benzin igen nagy luxus lehetett. Persze, ezt se érti a mai ember. Böhömnagy robbanómotorok voltak, hozzájuk képest talán a mai kombájn is törpe. Egyhengeresek, és lóval húzatták volna, ha történetesen csépeltek volna velük. De a mienkkel csak daráltak, tehát egyhelyben állt akkor is, ha járt, meg akkor is, amikor elromlott. Ha működött, akkora zajt csapott, hadsereget lehetett volna megfutamítani a hangjával. A hetedik faluba is elhallatszott. Többször volt rossz, az biztos.

„Konzíliumra” szokott eljönni olyankor a falu két esze. Svéda bácsi föltolta homlokára a szemüvegét, vakargatta füle tövét, körülvizsgálta tetőtől talpig, aztán elkezdte sorolni:

Petró van. Kompresszió van. Szikra van. A rosseb egye meg, mégse megy!

Szikra akkora volt, ökröt lehetett volna vele ütni. Ha valaki megfogta, majdnem megállt tőle a szíve. Persze, hogy ezzel játszottunk legszívesebben: itt fogd meg, Jóska! Hessegetem magamtól az emléket, mert lefogadom, Svéda bácsinak az égvilágon semmi köze sincsen a főkatonához. Ki is tagadta volna a családból, ha ilyen nyeglén állt volna meg a bírák előtt. Utoljára akkor találkoztam vele, amikor már a téesz gulyása volt. Ezzel se akarom sértegetni a tábornok urat, csak eszembe jutott. Ha dicsekednék, azt mondanám, legelső kiállított fényképemet róla készítettem.

Pásztorkutyája is rajta van a képen. Csak intett neki, és röpiült a fekete szörmök, mint a kilött puskagolyó. Jaj volt annak a marhának, amelyiknek az orrába belekapott.

Megesett, hogy túlbuzgó lett a kutya, és akkor se hagyta ott áldozatát, amikor a rendcsináló akciót hivatalosan lefújta már a főgulyás. Bunkós botjával akkorát ütött olyankor a fejére, három napig saját tengelye körül forgott a szerencsétlen. A pásztor és a kutya közötti függelem ekkora önállószkodást meg nem engedhet soha. Ebből is látszik, Svéda bácsinak csak az én fejemben, legföljebb a pásztorkutya révén lehet köze a tábornokhoz.

Hálából se akarom lefösteni semmi kiállítás kedvéért, csak jelezni akarom megint, akkor is jár az ember esze, amikor nem kellene. Pedig jobb lenne arra figyelnem, amiről éppen vallomást tesz. A gépkocsivezetők alkalmassági vizsgálatairól beszédett pénzeket a Fögazda engedélyével fölhasználhatta a Röpke működési kiadások fedezetére is, csak jutalmazásra nem. A teljesítmények elismerésére is fordíthatta, mondta tovább, és ezt megint olyan hatalmas katonai bukfencknek értettem, amekkorát magamtól elképzelni se tudtam. Ha a jutalmazás nem a teljesítmények elismerése, akkor vagy nem értek semmit, vagy nagyon is értek.

Határozottan állítja azt is, nem emlékszik rá, hogy Paál ezredes Amerikában járt volna. Az biztos, ő nem adott rá engedélyt.

- Úti jelentés nem készült, és engedélyt sehol nem találtam.

Pontos dátummal szolgál viszont:

- A névtelen feljelentő levelet 1993. augusztus 6-án vettem a kezembe.

Megnyugtat. Tudott róla.

Ugrok most egy nagyot, hónapokkal később más hivatalos ügyben állott elé Paál ezredes. A nyugdíjazás előkészítése érdekében alkalmi kis bizottság előtt kellett megjelennie. Bár a katonák nyugdíjazására is egyetemes törvények vonatkoznak, mégis éreztetni akarta, hogy tőle függ minden. Nyájassággal eltelve mondta neki:

- Kérlek, én mindenben hajlandó lennék segíteni neked, de az a legnagyobb baj, hogy te mindenből kimászol.

Farizeus beszéd. Azt értem ki belőle, elővonná nagyjő szívét, és teljes erejével segítené a sárba ragadt szekér kirántását, de nem hagyják. Még most is önállószkodik az, akinek régen csóválnia kellene már a farkát, és alázatosan nyalogatnia a Fögazda kezét. A legnagyobb baj, nem teheti meg, hogy kupánvágja, mint Svéda bácsi a kutyáját.

És az is kiviláglott szavaiból, hajszátra ismeri a pör minden lépését. Érdeke füződne hozzá? Mint Bástyá Elvtársnak a Tanú című filmben?

Az öreg gulyást azonban nem lehet elfelejtenem, ha már megidéztem. Szinkronizálom konzíliumi szavait: petró van, úgyis az fizet, aki vesz; kompresszió is akkora, mélytengeri olajfúráshoz se kell nagyobb, kisebb fúrásokhoz örök életig szolgál; szikra pedig, akár a villám, a rosseb egyen meg, még mindig nem mentél tönkre? Igaz, hogy együtt katonászkodtunk a leningrádi akadémián, együtt vettük meg hétfőn a sárgarépat, kedden a zöldséget, szerdán a krumplit, csütörtökön a savanyúságot, pénteken a húst, mert a szocializmusban mindent akkor kellett megvenni, amikor lehetett, hogy szombatra olyan ebéd legyen belőle, amelyiknek hazáig ér a híre, de ideje lenne már megtanulnod, más az iskola, és más az élet. Elég annyit tudnod, ki áll fölötted. Vedd már észre, hogy én állok fölötted.

Mikszáth óta tudjuk, semmi nem köt össze annyira, mint az iskolapadok emléke, de ha ez elgöribül, akár vér is csöpöghet. A hadi oskolákban már nem az összekötősi a divat. Akadémiai szinten már az emlékek mirigyei is kiirtódtak. Megbukott a szocializmus, Leningrából újra Szentpétervár lett, a változás mindent megdarált nálunk is, ami a régi fölláshoz kötődött. Katonáéknál mindenképpen így szól a nóta. És szól a nóta, végkimerülésig. Majd meglátjuk, ki a legény a csárdában.

Szeles ezredes is úgy sétált a bíróság előtt, mintha a legnagyobb kegyet gyakorolná. Úgy el volt telve önmagával, többször is körülnézett, emelkedik-e már fölfelé. Jaj, de okos vagyok én! És körültekintő!

Különben kiköpött papírember, bár eredetileg orvosnak készült ő is. Könnyebb lehet papirosokat aszalni, parancsokat fogalmazni, mint köhögő embereket nyavalyákból kigyógyítani?

Az autósok vizsgáiról természetesen semmit nem tudott, a fegyvertartókérről se, a Népjóléti Közlönyt se ismerte, a tenispálya följújtásáról se, meg a biciklikről se. Az USA-béli tudományos ülészakról is csak utána szerzett tudomást, noha neki feltétlenül tudnia kellett volna róla.

Nem akarok megint rosszmájúskodni, de megfordult a fejemben, ha tudott volna róla, nem ment volna ki. Elképzelni se tudom viszont, hogy titokban ment volna ki.

Paál ezredes kifakadt, amikor azt hallotta, hogy a parancsnoknak gazdálkodnia kellett, és gazdálkodott is a költségvetésből. Törvényszékileg is szabályos kifakadás volt, amikor Szeles befejezte, akkor szólalt meg.

- Te írtad le, hogy a mi gazdálkodásunkért te vagy a felelős, és a helyettesed.

Cserében ő is kifakadt, valahogy így:

- Mennyiben van joga Paál ezredesnek bírálni az én intézkedéseimet?

Érdektelen tanúként hallgatta ki őt is a bíróság, noha eleve nem lehet érdektelen az, akinek ellenőriznie kellett volna, de sorra elmulasztotta.

Mintha mindenben eleven cáfolat lenne, úgy tanúskodott viszont Török ezredes. Nyugdíjas már, nem fűződik hozzá szolgálati érdek, hogy bárkinek is kitekerje a nyakát. Helyettes igazgatója volt a Főgazdának, de nem porciózták szét a föladatokat Szelessel, ennél fogva teljes jogköre volt mindenről tudni, és mindenben intézkedni. Ő hittel vallotta, közvetlen alárendeltségükben élt a Röpke. Önálló gazdálkodása nem volt, hiszen semmiféle pénzügyi szervezete se volt hozzá. Tudott arról is, hogy a tudományos akadémia pénzzel támogatja az úrkutatást, és azt külön OTP-számlán kezelték, hiszen önálló banki számlával se rendelkeztek. Nyomatékkal mondta:

- Egyetlen igazgatót se bíztam meg gazdálkodással.

- Tudott Ön Paál ezredes amerikai útjáról?

- Külföldi utazás nem tartozott kompetenciámba, de el tudom képzelni, hogy kért rá engedélyt. Illetve: nem tudom elképzelni, hogy engedély nélkül magyar katona betehette volna a lábát az USA-ba. A bécsi útról is tudtam. Bécsben találkoztam velük.

Szeles ezredesről még annyit elmondott, hogy mindent szeretett agyonszabályozni. Mániaja volt a szabályzatok gyártása. Lehetetlen, hogy éppen a gazdálkodás maradt volna szabályozatlanul.

Nyugodt, kicsi ember. Olyan benyomást tesz a hallgatóra, hogy a szintiszta igazat mondja. Úgy tűnt, nem érdeke, hogy fél szó erejéig is félrevezesse a bíróságot.

Nehéz lehetett ennek a két embernek együtt dolgoznia. Neki kellett hamarabb nyugdíjba mennie, tehát a másik győzött.

Ha mindezek után azt mondaná a Tisztelt Bíróság, hogy sok segítséget kapott a főkatonák vallomásától, az is meglehet, utána elmenne gyónni, mert ebből egy szó nem igaz. Az egyik így beszélt, a másik úgy. Lehet, hogy mégis megkönnyebbül, de csak akkor, ha egyedül azt veszi figyelembe, aki még a széken ül, és parancsokat osztogat. A nyugdíjas vélemény? Függelem nélkül nem érvényesülhet még az igazság se.

A független igazság is parancsnokoktól függ katonáéknál. Még mindig.

Nehogy belefussak néminemű filozofálgatásokba, gyérünk vissza a hétköznapokba, igen gyorsan. Majdnem elszalasztottam egy agyondédelgetett kifejezést. Aki mondta, ismétlem, gyógyító orvos is lehetett volna, de hivatalnok lett. Így hangozott: a bevételi iroda *vettemezte* be. Kutya vette, vettemezte! Az is aranyosság volt a javából, ahogy védekezésre kényszerült az egyik *ártatlan*, és főleg *érdektelen* tanú: nekem tizennégy intézetem van, nem emlékezhetek mindegyikre! Hogyan emlékezhetne egy parasztember, aki tizennégy terméket termel, elvetette-e azt a gabonát, amelyiknek eljött az aratási ideje? Nem emlékszik rá, hogy beszámolt-e külföldi útjáról, amire ő adta ki a parancssal fölérő engedélyt?

Mondtam már, unásig ismételhetem csak: a bíróság az egyedüli hely, ahol szabadon hülyének tetheti magát akárki. Parancsnoki státusától függetlenül is. Az emberi szabadságjogok körébe tartozó járandósága a demokráciának.

Előcítáltatott a tanúk sorában a rádióknak az a főriportere is, aki legszívesebben tudós orvosokkal szeret műsorozni. Ha tanúként hívták is, komoly váddal fölér: visszaéléssel alapozta meg a repülő-orvosi alapítványt. Képes úgy emlékezni, hogy az Országgyűlési Irodában adta át Paál ezredes jelenlétében az alapítványi összeget az alhadnagynak, százharmincezer forintot, kilencvenhárom tavaszán.

Az alhadnagy csípőből visszalő:

- Azt se tudom, hol van az Országgyűlési Iroda. Nem is jártam benne.

- Kérem a Tisztelt Bíróságot, adjon be hivatalos tudakozványt az iroda portaszolgálatára. Ott minden belépőt és kilépőt percnyi pontossággal följegyeznek.

Az alhadnagyi teória egyszerűbb. Paál ezredes szobájában, a sztárriporter jelenlétében nem pénzt, hanem parancsot kapott, hogy a „fegyvervizsgálati bevételek” terhére fizessen be csekken százharminc-ezret, és a csekkszelvényt küldje el a riporternek.

A parancs az parancs, katonáéknál vagyunk. Ő teljesítette.

Szembesítéssel zárul ennek a tanúnak is a kihallgatása. Szemrebbenés nélkül mondja a szemébe az alhadnagy a maga egyvágányú nótáját. Kockázata semmi, legföljebb az ellenkezőjét mondja amaz. Nem először történik meg, és nem is utoljára.

A sztárriportert olyan hangulat előzte meg, mintha primadonna érkezését olyanok várták volna, akiknek botfűlük van az operetthez. Az eredménytelen szembesítés láttán mintha némi rokonszenv ébresztődött volna iránta. Látod, bolond, mibe keveredtél? Kellted neked is rohamsisak?

A régiék

Nem az ábécét követve idézték meg tanúnak a Röpke szinte valamennyi hajdani munkatársát, inkább a ranghoz igazodva. Kíváncsi voltam, mennyire nőtte be a fű a barátságokat és az ellenségeskedéseket. Minden zárt intézetben megterem mind, de mindenikben másként változik.

Elsőként áll elő az, aki utóda lett Paál ezredesnek, aztán nyugdíjazták őt is, mert elérte a korhatárt. Előnye teljes: a vezetői nyugdíj mindig magasabb. Csak a honvédségtől ment el, közalkalmazott civilként ugyanazt a munkát végzi a kórház kebelében. Ide csapták az egész intézetet. Repülőorvosi igazgató lett belőle, a kórházi főigazgató helyettese.

A vádnak azt a pontját bagozzák vele erőteljesen, hogyan fordulhatott elő, hogy a tudományos munkák végzéséhez a honvédség eszközeit használták föl. Ő még nem unja, legföljebb azok, akik hónapok óta itt ülnek. Korrekt, tisztességes feleleteket ad, fölvilágosítván a katonabírákat, miféle természetrajza van a kutatásnak. Szól arról is, kérdésre válaszolva, hogy az elért tudományos eredmények visszahatottak a napi egészségellenőrző és gyógyító tevékenységükre is, túl azon, hogy az intézet nemzetközi hírnevét is emelték. Az úrkutatás mégiscsak fölfelé ívelő szelete a tudományos munkálkodásnak, és közvetlen kapcsolata van a pilóták kiképzésével. (Említettem már, az első űrhajósokat is itt készítették elő világgraszoló újtjukra. Mostanában hallom, szerencsétlen-szerencsés elsőnk Amerikában futott bele egy közúti szondázásba. Ott se tudták a rend őrei, hogy ő már dandártábornok lett? Képesek voltak följelenteni? A követségről egyszerűen hazasuppolták, hogy itthon büntessék meg. Szomorú vég, hogy katonai karrierje befejeződött. Amikor fönn kóválygott az űrben, nem gondolhatta, hogy ennyire földi göröngyben botlik meg.)

Csak emlékeztetőül írom le még egyszer, hogy rövidke baráti szóváltás közben az utódigazgató védekezett vehemensen a névtelen följelentő bélyege ellen, mielőtt még bárki fölvetette volna. Közönséges tanúként szerintem azt se tudhatta volna, hogy névtelen maradt a följelentő.

Szép tanulmány lehetne a pörnek ez a fejezete, de nem akarok ázalék-százalékos dolgozatot írni arról, mennyien mondták ezt, hányan tagadták azt. Mindig ugyanazok a kérdések jönnek elő, nagyjából ugyanazok a feleletek is, csak a hamisan aláírt bizonylatok száma változik a jegyzőkönyvben. Nevében is hordozza a Röpke kutatóintézeti voltát, engem csöppet se lep meg, hogy az itt dolgozók kutattak is. Kikutyázni való alávalóság lenne, ha alattomban kikoptatta volna az idő nevüknek ezt a részét. Csak a szakértők értetlenkedtek többrendbelileg, és kötelességszerűen értetlenkedett a vád képviselője is. Mintha a tudomány zilálta volna szét a sereget. És az innen-onnan kapott pénzbéli támogatásoknak a honvédségi kassza sivatagi tézstaszűrőjébe kellett volna érkeznie.

Sorra bizonyították a megkérdezettek, idétlenség lenne az intézetben vizsgálat és kutatás szerint különválasztani a pilótákat. A Röpke két lábon járó intézet volt. Ha valaki két lábon tud jól járni, erős rosszindulat kell hozzá, hogy az egyiket állandóan ellőjék. De az orvostudományban végbemenő óriási változásokat se tudnák nyomon követni a napi robot mellett, ha szabadidejük jelentős részét nem erre áldozták volna. Nem értik, miért akadt fönn ezen a Tisztelt Bíróság.

A belgyógyász őrnagy tanúvallomása más részletekre is kitért. Talán egy fokkal erősebben mondta, hogy Paál ezredes nem gazdálkodott, még a hétfői vezetői megbeszéléseken sem, csak a gazdálkodók pórázán gondolkodott, és erre ösztökélte munkatársait is. Talán legjobban

tudhatja, hiszen örökébe lépett. Az én eszem erre építve is bukfencet hányt azonnal. Ahányan vagyunk, mindennap fölöltözünk. Egyáltalán nem biztos, hogy magunk varrtuk ruhánkat. Paál ezredes kénytelen volt fölvenni azt a gúnyát, amit más szabott neki. Szűk volt, erősen szorított hónaljban is, ágyékban is, számítani lehetett rá, hogy előbb-utóbb fölfeslik, egyik szára hosszú lett, a másik meg rövid lett, de csak ezt a ruhát osztották rá. Tessék gúzsbakötve táncolni!

A szakértők orra megint beleszorult az izotópos pikszisbe. Hogy is van ez? A Röpke veszi a sugárzó anyagot, és a megyei kórház használja föl? Talán tapsoltak is örömben: megfogták megint az elefántot! Ebből mássz ki, ezredes úr! Érintett volt az ügyben a belgyógyászat őrnagya is. El is ismerte: tagja volt annak a csoportnak, amelyik rendelkezett az izotópokról.

A dolog elmondva sokkal egyszerűbb. Fölszállás előtt a pilótáról meg kell tudni lehetőleg mindent, aminek szerepe van a nem mindennapi megterhelésben. Hogyan működik a szíve? A mája? A veséje? Ehhez izotópos vizsgálatok is kellenek. Csakhogy az izotóp nem lóg a fogason, nem lehet akármikor leakasztani. Előre meg kell rendelni, és akkor programozva érkezik. Kellemetlen, hogy még azon a napon föl kell használni, de ilyen a természete. Ki tudja egy évvel előre, hány vizsgálat lesz december 13-án? Röpülést elhalasztani azért, mert nincs itt az izotóp? Katonaság ez, nem rablóbandúr. Együttműködési szerződést kötött tehát a Röpke és a megyei kórház. Egyik megveszi a „nyersanyagot”, a másik adja hozzá a vizsgáló orvost, és a vizsgálati berendezéseket. A napi adagot már lehet programozni, és ment is minden, mint a karikacsapás.

Ki nyert az üzleten? Vagy ki vesztett? Nincsen aki megmondhatná, mert nem nyert és nem veszített senki. A kölcsönös előnyökön nyugvó megállapodás csillagos ötöst érdemelne minden bizonyítványban. Az egész országra hasznot hozna, ha terjedne a fölfogás. Kivétel csak egy van: ha számszaki szakértők akadnak fönn rajta. Mert ők mindenáron azt akarják bebizonyítani, hogy bűnös módon civil szférákba játszották át a honvédségi pénzeket.

Mindenki fordítva ül a kentauron? Itt már régtől fogva nem az a gond, hogy civil pénzeink mennek át kifícamodott umbuldával honvédségi kasszába, hanem az, ha gyanú támad, némely forintok megállnak a küszöb előtt. A honvédségnek nincsen joga egy fillért se visszazármaztatni abból, amit eleve emberiségellenes szándék ír a javára? Márpedig a megyei kórház kiköpött civil célokra is fölhasználta a megmaradó izotópot.

Szegény bíróság! És neked kitaró türelemmel ugyanolyan gyöngelméjűnek kell mutatnod magadat a tanúk sokasága előtt, amilyenek a szakértők látszanak. Naponta hozza a bíró, és mindkét ülnök a kéthónaljnyi számlát, akkurátusan szétosztják egymás között, és mindegyik tudja már, mikor melyikből kell kihúznia azt a cetlit, amit majd senki nem ismer el hitelesnek. Csak egyedül az alhadnagy erősíti, szembesítések árán is, hogy azok a színtiszta lelkiismeret termékei.

Többször szóba jött már az úgynevezett anyagelosztó nyomtatvány. Kilométer hosszú a szélessége, és a hosszúságot-szélességet ne tessék rejtjelezett félreértésnek tekinteni. Egy dolgozóra egyetlen sor jut belőle, de az olyan hosszú, amilyen széles maga a nyomtatvány. Kismillió tétel van rajta. Ha egyetlen pontja miatt aktuálissá vált aláírása, akár az összes többi kitölthette pótlólag az alhadnagy, mert a többi nem húzta ki senki. Ki is töltötte, noha szembesítések árán is állította, azok „tényleges kiadásba voltak helyezve”. Hogy éppen az érdekeltek nem tudtak róla? Istenem, mindent ők se tudhatnak.

Voltak, persze, valóban kárhoztatható lépések is. Beszedték például a gépjárművezetési vizsgálatok után járó pénzeket, szabályos nyugtát is adtak róla, de nem számoltak el aznap vele az alhadnagnál. Egyszerűen berakták az osztály pánceszekrényébe, külön dobozba, és addig tartották ott, amíg a nyomtatványok be nem teltek. Háziszarkák, ha lettek volna, naponta

dézmálhatták volna. Ha azt mondjuk, rendnek muszáj lenni, akkor ez nyilván messze esik minden számlarendtől. Dicséretükre legyen viszont mondva, fillérre megvolt mindig az a pénz. A háziszarka nem közülük került ki.

Ilyen intézet is ritkán terem ebben az országban.

Vészesen hasonlít azonban az eset az igazgató úr szobájában nem létező páncélszekrényhez, amelybe állítólag az alhadnagy is számolatlanul rakta be a pénzeket.

Megesett az is, hogy a vallomást tévő egyik hölgy azt állította, Paál ezredes adta ki a parancsot, hogy mától kezdve megváltozik az elszámolási rend. Paál ezredesbe villám csapott:

- Én, neked, ilyen parancsot, soha nem adtam.

Megretten a hölgy:

- Akkor, lehet, az alhadnagy mondta csak, hogy te rendelted el?

Hatalmas különbség.

Egy másik doktornőnek - katonai rangját nem keresem most elő - arra a kérdésre kellett felelnie, hogyan sikerült rávenniök a „hajózó személyzetet”, hogy munkaidő után is rendelkezésükre álljanak. Mert az hagyján, hogy a bebogarasodó doktorok képesek kutatni, mintha családjuk soha nem lett volna, de a pilótának legdrágább az az idő, amit a földön tölt el. Határozott, szinte parancsnokin kemény volt rá a válasz:

- Nézze, Uram, én tudok beszélni az emberekkel. Megmondtam, mire kell a vizsgálat. Volt, aki morgolódott, de ellenvetés soha nem hangzott el. Belátták, az ő érdekük is az, hogy minél alaposabban megismerjük őket.

Hetvenhétzredszer mondja a bíró új tanú estén, hogy a hamis tanúzást a törvény szigorúan bünteti. Tudomásul is veszi mindenki. De ha összeszámlálnánk, hány apróbb-nagyobb csúsztatás hangzik el éppen itt, és hozzá tennénk, hogy senki ellen nem indult ezen a címen büntető eljárás, akkor azt is mondhatnánk, ez is csak formaság már. A bíróság az a szent hely, ahol a hamis tanúzások időtlen idők óta megtörténnek. Zömüket soha nem büntetik.

És a csöndes jólértesültségnek is fészke a bíróság. Beszólítanak egy hölgyet, azonnal terjed a titkos üzenet: férje a titkosszolgálat embere!

Elhangzik megint, Isten tudja hányadszor már, hogy a fegyverhasználati vizsgálatokról nem tudott a fölsőbbség.

- Hogyne tudott volna! Tőle kaptuk a parancsot, hogy emelkedtek a térítési díjak, több pénzt kell szednünk - mondja a titkosszolgálati legális feleség.

Az összes eddigi kekeckedést ez az egy vallomás képes lett volna lesöpörni az asztról. Keményen, jól megragasztózza volt az azonban letéve, száz tanú se fújja le onnan.

Humor is terem bőven, bár az egész tárgyalás komoly, mint a vakbélgyulladás. Miközben azt mondja az egyik belgyógyász őrnagy, hogy azóta vált nemzetközi hírűvé a Röpke, amióta Paál ezredes a parancsnok, mert azóta hívják meg őket külföldi tudományos tanácskozásokra is, hirtelen eszébe jut valami, amit nem szabad elfelejtenie:

- Bocsánatot kérek, Bíró Úr, de át kell adnom egy fontos üzenetet: Magyarai úr csókolgatja.

Hatalmas derűtség mindenfelől. Biztosan tudják, ki az a Magyarai úr. Egyről én is tudok, de említésével se akarom hírbe hozni. Pikantériája is van az üzenetnek: férfi a férfit csókolgatja? A válasz se marad el a kihallgatás végén:

- Magyar urat viszontüdvözlöm.

Mindenáron meg akarom ismételni a gondolatot: azóta van nemzetközi elismertsége a Röpke-nek, amióta Paál ezredes vezeti. Azóta hívják meg külföldi kongresszusokra is az itt dolgozókat. Azt hiszem, senkinek nem jut eszébe, hogy föltehetően innen fúj a szél. Ahelyett, hogy elsatnyult volna az előző főnök följobb bukása után, képes volt előkelő nemzetek sorába emelni hazánkat? Minden jó elnyeri a maga büntetését?

Időközben családi hangulatúvá köszörülődött a kisdud társaság. Az ebédszünetek előtt mindenkinek jó étvágyat kívánnak a pulpitusról, és ebéd után kedves egészségünkre is kívánják az ételt. A két ülnőkezredes köröm közül, tarisznyából ebédel már, mert annyira hitvány a bírósági koszt, nem vétettek ők annyit az emberiség ellen, hogy meg is etessék velük. (Kóstoltak volna bele abba az ebédbe, amit mivelünk etettek valamikor. Például a baltával fölívagott tökből magostól-héjastól főzött főzelékbe!) Nyugodalmat jóéjszakát soha nem kívánnak senkinek. Urunk színeváltozása azonban begyűrűzik állandóan: a folyosói komázgatások és a hangos jókíváncsúságok után veszett összecsapások következnek idebent.

Előkerül testi valóságában is az az orvos, Mocsár alezredes, akire először esett a gyanúm a névtelenség miatt. Jámbor együgyűségem lehet az oka, semmi kivetni valót nem találok vallomásában. Ennyire jól álcázza magát? Legföljebb azon akadhatnék fönn, hogy szerinte nem működött az a számítógépes rendszer, amelyet a hajózó személyzet minden lényeges tevékenységének regisztrálására vásároltak. El tudom képzelni ezt is. Lehet professzora valaki a lóhajtásnak, akkor is megcsöknyösödhet kezében a legjámborabb számítógép is. Átkozott lelke van minden ketyerének, csak arra hallgat, aki tiszteletben tartja rigolyáit. Egyébként ő az, akit az ügyészség - legalábbis papiroson - nem hallgatott meg előtte. Csak nem azért, mert tudván tudta, hogy kivel van dolga? A följelentőt a törvény védi. Sándor bácsi egykori pörében is akkor lógott ki a lóláb, amikor kiderült, hogy a legközelebb állót meg se idézték tanúnak. Azonnal lábrakelt a föltételezés: tehát ő volt! Baklövése a törvénynek? Azonnal gyanús lesz, akinek minden gyanún fölülínekel kellene maradnia?

Később furcsa dolgokat is hallottam erről az emberről. Állítólag pilóta akart lenni, de nem lett. Vannak gyerekek, akik szüleik szégyenére mindenáron gumikerekű-kocsisok szeretnének lenni, mások pilóták, szüleik rémületére. Apjának borpincéje volt - vagy valakinek a pincéjében dolgozott -, és oda járt akkoriban a Röpke korábbi feje. Oda szokta vinni vendégeit is. Nem képezi a pör tárgyát, tudom jól, de egyszemélyes különbírószámomat nagyon érdekli. Az apa, meg az akkori főnök, pohárközben szépen megalkudott, hogy legyen inkább orvos a fiúból, majd ő pártját fogja. A rendelőből nehezebb kizuhanni, mint a repülőből. Orvos lett, és természetes, hogy a Röpke orvosa. A barátság apáról fiúra szállt, legfőbb patrónusát láthatta Lángos ezredesben.

Csak hogy Lángos időközben elhagyta az intézetet. Nem hidegre tették, fölfelé vitték. A Főgazdához.

Testközlelől figyelhetette tehát a dolgokat. Irigység is belefészkelhetette magát: már mióta nem vagyok ott, és még mindig nem ment tönkre? Sőt virul? És a tudományban is számon tartják? Engem meg nem? Csak tucathivatalnokot látnak bennem? Na, majd én megmutatom!

Így is lehetett, másként is. Amikor Mocsár alezredes elbocsátását megelőzendő maga mondott föl, elment barátjához és pártfogójához, Lángoshoz. Vagy Lángos jött Mocsárhoz? A borozás szertartása mindkét változatot megengedi. Elsírta, micsoda méltánytalanság esett vele. Nem repülőből pottyant ki, csak a rendelőből? Közösen is kitervelhették, hogyan lehetne kitekerni Paál ezredes nyakát. Mert ha már a legjobb barátokat kezdi kiszórni, akkor meg kell állítani mindenáron. Képes lenne tönkretenni mindazt, amit ő kinnal-keservvel összetákol? Túl nagy

ész nem kellett hozzá, hogy talpra álljon a terv, mielőtt az alkohol hatása alatt elveszítették volna talpraállási képességüket.

Ja, és el ne felejtsem, most van itt tanúként az is, akit a névtelen levél szendén ...*kavaróként* említ. Mondtam már, régi ismerős, minden fondorlat nélkül, egyenesben tehetem föl neki a kérdést:

- Ismeri ezt a szót: *szarkavaró*?

- Soha nem hallottam.

- A névtelen följelentő hivatkozik rá.

- Sajnálom, de akkor se ismerem.

Nem sokra mentünk egymással, régi barátságunk megerősítése mellett. Fülhegyel hallottam, hazatérve újságolta, be akartam húzni a csőbe, de nem hagyta magát.

Majdnem halál

Régi kedves ismerősöm az ideggyógyász főorvos is. Mindig alaposan vizsgált, mint mindenki mást, és mindig jóízűt beszélgettünk. Tudom, szakmája is beszélgetés, az idegrendszert nem lehet úgy megvallatni, hogy öltse ki a nyelvét, vagy guggoljon tízszer, itt a csevegés is vizsgáló és gyógyító eszköz, mégis mindig jólesett érdeklődése. Fejem meglékelése után talán a legérdekesebb és legegészségesebb betege én voltam. Nem szeretném agyondicsérni, a többiek rovására főleg nem, hiszen éppen a mindenkire érthető alaposág és kedvesség vitt el hozzájuk bennünket minden évben, csak erősíteném, hogy neki is köszönhető az intézetről kialakult jó véleményünk. A szakértők nyilván fittyet hánytak az ilyen vélekedésekre, de az az ő dolguk.

Szokványkérdések özönével fogadta őt is a bíróság. A térítéses alkalmassági vizsgákat vizslatta még mindig. A gépkocsivezetőket például.

- Azt tudom, hogy a szolgálati főnök engedélyezte, de én nem vettem részt benne. A pszichológia egészen más.

A szolgálati főnök a Főgazdát jelenti.

- És a fegyvertartók vizsgálata?

- Körülbelül harminc alkalommal végeztem ilyeneket. Először illetékbélyegben rótták le a díjakat, így azzal nem kellett foglalkoznom, később pedig a belgyógyászat szedte be átvételi elismervény ellenében a forintokat. Én csak rávezettem a vizsgálati lapra a blokk számát.

- Szabályozta ezt az igazgató úr?

- Pénzügyi intézkedéssel nem szabályozta, nem is lehetett feladata, szakmailag csak. Figyelemmel kísérte, hogy a vizsgálatok zökkenők nélkül folyjanak.

- Részt vett Ön a bécsi kiránduláson?

- A szakmai utazásra gondol? Azon igen. Nem kirándulás volt, hanem szakmai út. Dél körül érkezünk, megnéztük a műszerkiállítást, és jöttünk vissza.

- Busszal mentek?

- Busszal.

- Kié volt a busz?

- Azt nem tudom.

- Fizetett az utazásért?

- Nem fizettem.

- Kapott napidíjat?

- Nem kaptam.

- Ki engedélyezte az utazást?

- Akkor már nálunk se kellett engedély, bejelentési kötelezettségünk volt csak. A bejelentés nem az én föladatomból volt.

- A felvett megbízási díjakért milyen munkát végzett?

- Szabad visszaforgatnom a kérdést? Ha megbízási díj a neve, akkor azt nálunk mindig tudományos munkáért fizették. Az összes tudományos megbízásban szerepem volt, de azt nem tudnám megmondani, melyik összeget pontosan melyikért kaptam. Mellékeltem a jelentést mindegyikről.

- Igen, itt vannak a kiegészítések. Az úrkutatási munka miben tér el a munkaköri kötelezettségektől?

- A szükséges méréseket és kikérdezéseket elvégeztük a pilótákon az intézetben, legtöbbször munkaidőben, ezt tekinthetjük akár munkaköri kötelezettségnek is, bár nem ilyen alaposan lett volna rá szükség. A szakmai ambíciók, és a megbízási szerződések egyaránt arra ösztönöztek bennünket, hogy az összegezéseket, elemzéseket ráadásaként végezzük el. A tudományos előadásokra is otthon készültem föl. A konferenciákon a szakma legkrémje vesz részt, fölkészületlenül eléjük állni súlyos felelőtlenség, és biztos leégés lenne. Katonai és tudományos rangom se engedné meg, hogy fél szót is mondjak megalapozatlanul. Egyszer leégni, egész életre szóló kudarc lehet.

Mondom, szokvány kérdések voltak, és szokványos feleleteket kaptunk. Történt azonban valami, amit csak most tudtam meg. Félelmetesen kiváló diagnoszta hírébe akkor keveredett, amikor saját magán vette észre, hogy szívinfarktusa van. Azt hiszem, ez a szakma csúcsa. Máson megállapítani akármit könnyű, de eleve föltételezni, hogy velem is megtörténhet ugyanaz, ráadásul a lehető legrosszabb, az már valami. És hajszálpontosan eltalálni! Nem hívta a mentőket, mert nagyon jól tudta, minden perc késés az életébe kerülhet. Kikétszerkettőzte, van még annyi tartaléka, maga ült be a kocsiba, maga ment a kórházba, és maga mondta meg, mi a baja. Aztán, szegény, mint aki minden dolgát jól elvégezte, egyszerűen meghalt.

Újraélesztették, a klinikai halálból nála is föltámadás lett.

Nem tudom, bírósági tárgyalásokon hány ilyen ember fordul meg, nekem nagy meglepetés volt. Firtatni is kezdtem:

- Halálának lehet konkrét oka?

- Biztosan volt. Amikor elindult az úthenger, őt akarták megtenni igazgatónak. Szegény ember, először örült neki, hogy végre fölvirrad a napja, de aztán bárányfelhők kezdték el-elakarni. Ha ő lép az eddigi főnök helyébe, senki le nem mossa róla: ő akarta a vesztét. És ha elvállalja, vállalnia kell mindazok aljasságát, akik Paál ezredes kikészítésében részt vettek. Nyilván tudta, ki a névtelen följelentő. Talán szimpatikus se volt neki. Lélekgyógyásznál a rokonszenv vagy az ellenszenv sokkal jobban esik latba, mint bárhol máshol. Ha közről ismerte, le kellett vonnia a következtetést: az egész banda őt magát nyergeli meg. Holnap aztán majd ő lenne a bűnbak? Őt cibálnák bíróság elé, netán kutyavezető pórázon? Orvosnak készült ő, nem rabnak.

A bárányfelhőkből hirtelen viharfelhők lettek. Akkora teher ez, csak belehalni lehet.

És föltámadni, akinek módja van benne.

Rokonlélek is lehetne, észre kellett volna vennem, hogy megjárta már a pokol tornácát. Ott bogarásztam magam is azon a tájon, tizenkét évvel ezelőtt. És minden vizsgálatkor beszélgettünk erről is. Vagyok annyira civil, nem is mertem gondolni rá, hogy szegről-vegről sorstársak is lehetünk. Szemlátomást hiányzik azonban belőle az eset után szokásos mindenbe belenyugvás. Még hadakozni is képes a magasságos bíróság előtt! Még mindig nem veszi észre, hogy neki minden teljesen mindegy?

Lehet, hogy úgy gondolja, éppen ebben nem vonatkoznak rá a szokásos konvenciók. Ő már megengedheti magának, hogy letolja az egész hadsereget. Neki már jussa van kimondani a teljes igazságot. Egy életet már föláldozott érte. A legfontosabbat. A magáét.

Jó, hogy túlélte.

Bátrak vagyunk!

Említettem már többször is azt a nagy szégyent, hogy behorkantottam a hadbírószági tárgyalásba. Akárkinek elmondtam, mindenki azt felelte, legyen ez a bíróság baja. Miért rendez ilyen unalmas tárgyalásokat? Mentség ez a beszéd az ügyvédnek is, az ügyésznek is, mondtam már, el-elszunnyadtak ők is, de nem lehet nekem. Ők csöndben maradtak, de én egyszer hangosan szóltam bele.

A horkolástan azt mondja, leginkább akkor horkol, aki egyáltalán horkol, amikor hanyatt fekszik. Esküszöm, tudok tisztességet, és egyszer se vettem hanyatt magam a bíróság előtt, ahogy egyszer se estem hasra. Átokverte külön adottság lehet, ülve alva is tudok horkolni. Vonaton-buszon is megesett már, és ha arra fanyalodom, hogy tévé elé üljek, ott is bele tudok röcsögtetni a műsorba. Másokat a nyavalya tör ki az ömlesztett krimikért, ha százan lőnek is benne egyszerre, akár aknavetővel is, én öt perc múlva már alszom. Ugyanarra az ezeregyedik sémára ugyanaz a felelet: horkolok is. Az is lehet, persze, más oka is van ennek. Tudván tudom, hogy veretes utánzat valamennyi, akár ebben a pörben a számlák, csak akkor rogyok készülék elé, amikor már koppanófélben van mind a két szemem.

Tehát tudtam, hogy veszély fenyeget, azért is nyakaltam a feketét. Azt is tudtam, ülve horkolás ellen nem a vödörszámra vedelt kávé az egyetlen orvosság. Bementem a klinikára, mert azt hallottam, van már olyan lézerre járó szerkezetük, amelyik járóbetegként is képes megszabadítani elátkozott nyavalyámtól. Tíz éve itt a ketyere, én meg csak horkolok? Nem szeretném belecsurgatni saját sorsomat a tóvá, sőt mocsárrá láposodó hadravágás áporodottságába, de erre is ráfizettem. Kezdte baráti alapon a vizsgálatot a professzor az orromnál, és ott meg is állt:

- Neked orrsövényferdülésed van. Tudsz róla?
- Minden sorozatvizsgálaton mondták, de azt gondoltam, ennyi hibával a menyasszony is elkél.
- El is törött az orresontod. Kétszer is?
- Máris többet tudsz rólam, mint én. Kicsi koromban mennyit estem-keltem! Többször orrba is vertek. Vértett, de el is állt. A Bözsi tehén is fölbökött egyszer, akkor is orrvérzéssel álltam föl alóla.
- Itt kellene kezdenünk. Egyik oldalon jobbra hajlik, a másikon balra.
- Akár politikai szédelő is lehetnék?
- Nem is elhajlás, hanem elgörbülés ez már.
- De járóbetegként még helyre lehet hozni?
- Egy nyavalyát! Be kell feküdnöd. Legalább három napra.

Fazonigazításnak neveztem el mindjárt. Nem hadbírószági döntésre kerültem tehát a klinikára, de a hadbírószág nélkül talán soha nem jutottam volna ide. Jól kinéztem előre, mikor lenne legalkalmasabb túlesnem rajta, de amit nagyon el akar kerülni az ember, rendszerint abba tenyerel bele. Tárgyalási szünettel múlt el december nagyobbik fele, a teljes január is, pont akkor folytatódott február közepén, amikor az orrsövényemet „nyírták”.

A családban is sokan mondták, és a barátok közül is, hogy meg vagyok én húzatva. Ha elszolgált az ormányom hatvanegy évig, akár jól, akár rosszul, miért most vittem rá a rontást? Azt a kis időt, ami még hátra van, kibírtam volna így is. Újabb érvet nem tudnék előhozni. Sokan úgy gyűjtik a végzetes bajokat, mint a kincseket. Ha azokat se vihetik a másvilágra, miért halmozzák koloncaikat a nagy útra? Akkora van némelyek kútgémén, és nyikorog, sír minden mozdulásra, kínnal jár az is, hogy megmerüljön a vödör. Ha lehet, kitérek előle.

Nem tudhatom, terem-e hasznom belőle horkolás szempontjából, de a veszteség már nyilvánvaló. Éppen akkor nem voltam ott, amikor a szakértők harmadszorra tárták elő vádjait, pedig pusztán barátságból is tartozom nekik figyelmemmel. Megkértem Paál ezredest, helyettesítsen. Vigye magával a fületem, és tartsa mindig nyitva.

Még egyszer, sokadszor is bocsánatot kérek mindenkitől, amiért emberi szereplőket állatokkal pótolok, noha tudom, Aesopus mester is megtette már fabuláiban. Nord tábornok mondta egyszer, segítene ő mind a két kezével Paál ezredesnek, de nem hagyja. Arra is vetemedtem, hogy a magasságos szakértőket a tábornok kinyújtott karjaként értelmeztem, ami paraszti fordulatra hangszerelve, és ezópuszi mesében elmondva bizony-bizony annyit tesz, hogy kíváncsi lettem, leintette-e kutyáit Svéda bácsi az otthoni mezőn, és juhádzanak-e már egy kicsikét. Ezt is csak silány hallomás alapján kell majd eldöntennem? Akkor lazítottam a bírósági munkafegyelmet klinikai semmittevással, amikor leginkább ott kellett volna lennem.

Bűneim megint elévülhetetlenek.

Újabb nekifutásra három napot tervezett a hadbíró, csak kettőt teljesített. Az elsőt még mindig az elmaradt tanúkat hallgatta meg, föltéve mindnek ezerötvenedszerre is ugyanazokat a kérdéseket. Ugyanolyan válaszok érkeztek, elvileg tehát nem veszítettem semmit, legföljebb a színek maradnak ki az életemből. Ki volt alázatos, ki hetyke, ki játszotta, hogy nyugodt, és ki mutatta ki, hogy nem szokott naponta katonai bíróság elé állni? Az a bizonyos káéfté, amelyiket házi használatban leginkább szomszédos maffiaként emlegetnek, megint nem küldte el főnökét, bár a bíró november végén kilátásba helyezte már rendőrségi elővezetését.

Isten malmai lassan örölnek.

*

Egy nap szünet következett, és a szakértők álltak elő, megint hármasával. Amikor elhagytam őket, a múlt év legvégén, emlékszem rá, szilaj összecsapás történt a védő és a szakértők között. Haragos kifakadásában azt harsogta az ügyvéd, hogyan mernek beleszólni orvosi és úrkutatási dolgokba, amikor még összeadni se tudnak? Elismerem, nem a legudvariasabb a kérdés, ezer más változata lehetne, és számszaki szakértőket alpműveleti hézagokkal vádolni akár párbajra való kihívást jelentett volna a vérmesebb időkben, de a harag rossz tanácsadó. Kiszaladt belőle. Kőbe vésni való, pökhendien flegma feleletet kapott:

Mert bátrak vagyunk, és katonák!

Azanyát! Ha minden számkukac ilyen bátor, és ennyire katona lenne, nem kellene bíróság se. Ott helyben leharapnátok mindenkinek a fejét. Vagy pallossal vágnátok le? Ahogy a hangok a klinikára begyűrűztek, semmi nem változott a hónapok során. Vagy mégis? A Duracell-elemek eltűntek a vádpontok közül. Meg volt bocsátva, hogy elemre, és nem biciklidinamóra működik a hadi egészségügy egész sor világszínvonalú készüléke? Az összes többi vádpont változatlan vehemenciával verte bele Paál ezredest a sárga földbe. Az ezópusi változatnál maradványok úgy belesimpaszkodtak a kutyák az orrába, leoperálni se lehet őket onnan.

Hogyan is állunk azzal a hasadékkal, amelyen ha egy katona átmegy, átjut azon az egész hadsereg is? Kilukadt a Duracell-kárpit? Vigyázat emberek, olyan sarokpont dőlt ki, amelynél fogva meginoghat az egész vád!

Sokadszorra is elkeseredett azonban Paál ezredes. Kilométerhosszú tamponokkal beverve az orrom, mint Gábor Áron rézágyúja fojtással, petrencés rúddal - döröklővel - jól beledömbölvél. Orrhangomon próbáltam vigasztalni: *deb eszig olyan vorrón a gását*. A bírónak is megvan a magához való esze, és előbb-utóbb megjön a két ülnöké is, meglátod.

Kézre esik a vigasztalás, elvégre nem az én bőrömrre megy ki a játék. Hogy könnyebb esetekben is farkasszemet néztem volna a vízen tükröződő teliholddal, az az én lelkütemre jellemző csak, nem ide tartozik. Ráadásul az is szóba jött, kérjen-e más szakértőket az elsőrendű és a másodrendű vádlott. Az összes többi ügyvédje állítólag ettől tette függővé saját lépését.

Az biztos, ez a háromtagú gárda a lehető legrosszabb, és nagyon érződik minden lépésén, kinek a kezében van a póráz. Csak azért említem, hogy megint elítélhessem Svéda bácsi kutyai párhuzamát. Az új szakértők azonban, meglehet, ugyanúgy nem lesznek függetlenek a Főgazda szellemi maradékától, akkor pedig egyremegy. Ha föltételezzük a bíróság szuverén észjárását, akkor el kell jutnunk azokhoz a pontokhoz is, hogy igen sokszor vontam már kétségbe éppen a számlaszakértők megbízhatóságát. Akkor üssék el őket a figyelembe nem vevés isteni lehetőségétől, amikor a legtöbb esély lenne rá, hogy nem egyébként se veszi figyelembe? Amikor végre eleve törvénytelenül nyilváníthatja szerepeltetésüket? Mert miért nem akkor ellenőriztek tisztességesen, amikor ellenőriztek?

Még egy fene gondolat belefészkelte magát betömött orromba. Valakire ennek a monstre pörnek az összes költségét biztosan rávarrják. Ha meg is esne, hogy Paál ezredest csak szóban marasztalnák el, esetleg megfeddve a „vadászati pénzek” befizetésének rendezetlenségéért, akkor is előfordulhat, hogy a perköltségek reá is szállnak. Mennybe ugyan nem mehetne a dicsőségtől, de a kimondhatatlan tehertől való megszabadulás mégis emelne rajta, a mellékesen kapott iszonyatos summa azonban laposra nyomorítaná.

Azt mondtam neki, *de gérij másig szagérdőd*. Ha a másodrendűvé sorolt alhadnagy ügyvédje egyedül kér, akkor is életbe lép az új bizonyítási eljárás. Nem kell mindenben mindig osztályelsőnek lenned. Takarékoskodjunk a bíróság erejével, idejével, és gondoljunk a buksza teljes ürességére.

Lehet, hogy kilométerekkel előre futottam, de kezd belém gyökeresedni, a bíró percre pontosan tudja már, kivel van dolga. Kivel, és kikkel? Mert a tizenegy vádlott közül valóban sikertelenül pályázhatna néhány a hófehér lelkületű angyalok mennyei karába való fölvetelre.

Csak el ne kiabáljam!

A pofátlan vadkapitalizmusban egyébként is úgy segít magán mindenki, ahogyan tud.

*

Már március 10-én járunk, de újra tart a tárgyalási szünet. Kuruttyol viszont a délutáni rádió a fülemben most is. A telefonos beszélgető műsorban az egyik szakértő Paál ezredes. Mi a fene? Nem is tudtam róla, hogy ide készül. Az úrállomásokról szól a vita, másik két tudós is van mellette. Ha jól emlékszem, ő az ürélettan témájában illetékes. Arról beszél, hogy elképzelhető tartós élet a súlytalanság állapotában is. Tovább is fűzi: lehetnek majd olyan ürtelepek, amelyeken megszületnek, élnek és meghalnak emberek anélkül, hogy éreznék, mi a gravitáció. A Hold is lehet ilyen ürtelep, csökkent vonzásával, és a végén még légkört is vonhatnak köré.

Talán az ürkecske lesz az űrőseMBER első haszonállata. (De ürkecske-ember - kecskés kentaur - ne legyen!)

Lebegve szép az élet? Képes vagyok megrökönyödni az ilyen beszéden. Generációkat számítani minden földi boldogságtól csak azért, hogy többet tudjon az emberiség a világról? Aztán arra is gondolok, megváltás is lehet a földönkívüliség. Szárnyaló boldogság is. Ha az én eszem röghöz van is kötve, nem kell föltétlenül röghöz kötni a későbbi nemzedékeket. Konsztantyin Edvardovics Ciolkovszkij képes volt kimondani, bár az emberiség bölcsője a Föld, nem muszáj végig a bölcsőben maradnia. Valamikor még tetszett is ez a mondás, aztán egyszer csak közhely lett.

Ha annyira magunk alatt vágjuk a fát, és füstölgő trágyadombbá tesszük magunk körül a világot, mint akármelyik halálos baktérium megteszi, menekülési vészkijáratra is szükségünk lehet.

Szomorú menekülés lesz szerencsétlen utódainknak.

Hirtelen bölcsőpárti lettem. Azért is, mert közbejött a tudomány. Darwin megírta munkáját a fajok eredetéről, de a génekről még sejtései se lehettek. Ma már tisztán látszik, ezeknek kell megváltozniuk, amikor fajok módosulnak. Ki tudja, milyen változások történnek majd a sorozatos súlytalanság állapotában? Űrutódaink hátha négy lábúak lesznek. Vagy kétfejűek? Űrviszonyok között netán létrejön a ló és az ember keresztezése is? Lehetne igazi kentaur is? Ezredesi rangban? Ha a mitológia évezredekkel ezelőtt kitalálta a lóembert, meglehet, a jövőt látta. Hatalmas a kockázat, de a kényszer nagy úr. Mert ha létrejönne, az is a bíróság méltóságos színe előtt vakargatná jobb kezével a bal füle tövit. Ott, ahová ki van írva: AZ IGAZSÁGNAK.

De az is megeshet - hadd vágatson a képzelet, amíg szabadlábban van -, a bíróság is kentaur-ezredesekből áll majd.

Egyébként is van neked erre a közszereplésre engedélyed őrmester-lelkületű tábormokaidtól, Paál ezredes? A szakértői főrevizoroktól például? Miért nincsen melletted legalább egy közülük most is? Ilyen mondat is elhagyta a száját:

- Az űrkutatás az emberiség érdekében történik.

Te az űrt is kutatod, és téged az emberiség érdeke ellenében húznak deresre? Mert közbeszól a paragrafus: nem az a lényeg, hogy mit mond a tudomány, hanem az, kinek fog a villanyóra.

Kínos esetekben erősödik a viccelhetnékem: nem érné meg valamilyen umbuldával a három szakértőt is föllőnöd az űrállomásra? Az emberiség érdekében? Két-három fordulóra legalább?

Ha az első fölvonás vége felé azt felelték az ügyvédnek, hogy bátrak és katonák, noha az összeadás is nehezükre esik, az én eszemben most egybe-zutyulódnak az űrrepüléssel. Ide kellene az igazi bátrak és a katonák! Amilyen bátor volt, és jó katona tizenhét évvel ezelőtt a Berci. Most mutassátok meg, hogyan viselitek el a súlytalanságot, amikor fejjel lefelé lógva alusztok! Tudtok-e szalmakazalba hordani számlákat fejreállva is, és mindre rácímkézni, hogy Paál ezredes a felelős érte?

Álljunk meg. Ne bizalmaskodjunk a szakértőkkel a hátuk mögött se. A letegezés csak nyelvbötlés, vissza is vonom mindjárt. Egyébként Paál ezredes se járt az űrben, mégis beszél róla. Tudtommal csak az ejtőernyős ugrásig jutott el, akkor is fölül volt már az ötvenen. Kékült-zöldült tőle minden porcikája. A barokamrai imitációban foroghatott csak, ami alkalmas lehet tudományos következtetések saját magán történő hitelesítésére, de mégse űrséta.

Mindenestre, ha a három szakértőt föllőtték volna tanulmányi célzattal, kóvályog tovább is a fejemben a gondolat, több földnehéz g-vel kellett volna szorozniok odafönt is, ez biztos. Az a röghözkötött hatalmas nagy ész a súlytalanság állapotában biztosan másként viselkedik. Talán a bátorság is, és a katonasság is. Villanyórát is vinniök kellett volna magukkal, mert azt is mérniök kellene, mennyi áramot adnak ott fönn a napelemek, és mennyit fizet ebből a honvédség. És kiszámolniuk apróra, mennyi mindebből a katonaság kára. Legföljebb a palatáblát hagyhatták volna itthon, mert az összeadással földi körülmények között is támadnak gondok. Utána már jöhet a jelszó: az emberiség érdekében történik.

Belém fészkelte magát a féreg megint. Büntetni akarnám azokat, akik végre le merik leplezni a hamisságot, és föl merik tárni az igazságot? Bocsánatot is kérek magamtól: dehogy akarom! Legföljebb azokat jutalmaznám meg egy sétaszédítéssel, akik évek hosszú során állítólag ellenőriztek, és nem vették észre a szérúskertet se. Van akkora vétek előttem ez is, mint köbméterrel mérni a kertet.

A fizetést már fölvevették érte, rám csak a jutalmazás marad.

Mondja azt is Paál ezredes a rádióban, ebben meg ebben a témában japán kutatók vezetnek, és be is számolnak a nemzetközi kongresszusokon. Ők se indítanak űrhajókat, mégis tudós-kodnak a témában? És ilyen kongresszusokra jársz te el? Aztán csöndben eljutok megint oda, hogy neki kötelessége bejelentenie, hová készül, néha-néha engedélyt is kell kérnie, de a főnöknek nem kötelessége még csak emlékezni se rá. Hogy a kötelező beszámolómban benne van minden? A főfej se káptalan. Sőt szuverén lény mindegyik, és a bírósági szabály vonatkozik csak rá: itt félnótásnak is vallhatja magát szabad akarata szerint, bármekkora csillagot hord is a vállán.

A félnótások ismertetője, hogy válogatóság az emlékezésben.

Az is eszembe jut, a legutolsó kongresszusra is elmehetett volna, ha nem akkor adták volna vissza az útlevelét, amikor már vége volt. Katonáéknál az időzítés a célbalövés fontos kelléke. Ügyészi szorgalommal találtak bele a közepébe. Kára biztosan lesz a távolmaradásnak, de ezt senki nem veszi észre. Még csak számlát se írnak róla.

Korábban eszembe jutott már, szidolozhatná tornya gombját ezzel az intézettel a magyar hadsereg, ahogy a rakétások szidolozzák rakétaik hegyét, de neki most inkább sárbavert tiszték kellene. Mondtam már, sapkarózsa lehetne némelyikük, lesz belőlük nagyotakaró főnököcskék lába kapcája.

Megint eltévedtem. Kapcája csak a kiskatonának volt, amíg volt, nem a tisztai állományak.

Takarékosság és célszerű kihasználás is van a világon. Ha már begyűjtöttem különbejáratú űrhajómat, egy a költség, megkínálnék még néhány embert egy-egy körrel. Tábornoki menetet mindenképpen indítanék. Ott fönn, teljes súlytalanságban himbálódzva talán megrostálnák saját rendelkezéseiket. Rájönnének fönről nézve, nem porcelánbabák élnek idelent, amelyeket az asztal egyik sarkáról a másikra lehet rakosgatni, vagy kidobni is lehet a szemétkébe, hanem eleven emberek, akikben vér folyik. Ahogy a régészek is szeretik fölülről megnézni terepüket, mert állítólag a fölszín minden hajlata jobban kirajzolódik így, talán kellő távlatból az is kitűnne, hol vannak saját agyonrendeleteiken akkora huppanások, amelyekbe minden kerék törvényszerűen belerokkan.

Jutalomnak tekinteném az űrben való kóválygást, gyönyörű útként fölajánlanám a bíróság három tagjának is. Nem azért, hogy fejjük meg az űrkecskét, igazi ajándéknak szánám. A rakétás ezredes, aki külön gyönyörűséggel időzik mindennél, aminek technikaszága van, és

akármilyen számítógépes programnál majdnem elcsorog a nyála, biztosan jól érezné magát a kismillió műszer között. Miért ne lehetne egyszer neki is karácsonya?

Az alhadnagyot kedves feleségével együtt szervezném, hátha elfelejtenék, hogy elválva, gyermekeiket hátrahagyva is érdemes élni. A „sok-köbméteres” kertre is vethetnének páros pillantást. Lujza asszonyt most nem vinném, neki elég szédítés a földi centrifuga is, amibe balga fejjel beleültették. Inkább pihenést ajánlanék neki arra az időre.

Bár tudom jól, a fölszállás után a leszállás a legkritikusabb az ürrepülésben, meg se fordult a fejemben, hogy a kisebb kockázat reményében bármelyiket is fönn hagynám, és az ürkecske megérkezéséig türelemre inteném.

Zajos élménybeszámolót szerveznék visszaérkezés után a bíróság épületében. Hadd legyen olyan nap is, amikor mindenki a színtiszta igazat mondja anélkül, hogy soha be nem váltott törvényi büntetéssel kellene fenyegetni. Igaz, arra is van példa ezerszámra, ahány ember, annyi élmény. Két ember se tudja ugyanazt ugyanúgy megőrizni.

Gyerünk vissza a napi robot mellé, ha ez lett a sorsunk.

*

Megállni! Hatalmas változás! Szeptemberig elnapolták a tárgyalást. Most csak március van. Mégiscsak új szakértőt rendelt ki a bíróság, annak pedig időre van szüksége, hogy az alomszalma minden szálát újra átnézze, és külön rakja azt, amelyiken trágaryafoltok vannak. Javára szól, hogy civil. Látható kötődése nincsen a honvédséghez, de az csak ezután derül ki, milyen terelő lesz belőle önkéntes alapon. (Mégis belátta volna a bíróság, hogy nem lehet szakértő az, aki ugyanabban az ügyben vizsgálóként már elévülhetetlen károkat okozott?)

Nyugodtan lefújhatom magamban az ürszédítést. Mielőtt elindultak volna, már meg is érkeztek. Mégis sikerült volna leoperálni Svéda bácsi kutyáit a baromáldozat orráról?

Más változás is történt közben: már nemcsak a Duracell-elemek hiányoznak a vádból, de megváltozott a tudományos kutatások megítélése is. Eddig azt mondták, tilos, most elismerték végre, benne van az intézet nevében is, a kutatás tehát kötelezettség. Végre megjött az eszük? Az előbb azt mondtam, elhervadt a sapkarózsa, most azt kell mondanom, végre nyiladozik. Nem számít bíróság előtt is üldözendő cselekménynek a tudomány?

Előjött azonban a másik furmányos ész: ha egyszer szabad, sőt kötelező kutatni, akkor nem lehet érte megbízási díjakat fölszámolni! Bünt követett el Paál ezredes, mert pénzt utalt ki olyan tudományos tevékenységért, amely eredetileg is kötelessége lett volna minden ott dolgozónak.

Az alhadnagy kivételével.

Amikor a göncünket mostuk a tapolcai patakban, hogy katonai esküre tisztán mehessünk, ketten csavartuk a nadrágunkat. Ha egyik oldalra tekerve már nem jött ki belőle semmi lé, áttekertük a másikra. Ugyanezt tenné a bíróság is? És még merje valaki azt mondani, azért áll ór a laktanya előtt, hogy be ne mehessen a logika?

Igaz, most nem a laktanyában vagyunk, hanem a bíróságon. Precíz az ügyészség most is, hozzáértő véleményadónak Paál ezredes intézetbéli utódját fogadta el.

Éppen ő ismerte el legerősebben, hogy fölvette a kutatási pénzeket. Érintett az ügyben, a fordulat után még csak pártatlan tanú se lehetne. Hogyan tudják ennyire két szarva között a tőgyét eltalálni? És ő nem fél, hogy a pénzt vissza kell fizetnie?

- Biztosan nem fél. Akár el is évülhetett. Viszont létérdeke fűződik ahhoz, hogy engem megnyuvasszanak, tehát erre a célra ő a legjobb. Mert ha engem fölmentének, netán visszahelyeznének, akkor neki mennie kellene. Egyébként se az a bűnös, aki kapta, hanem az, aki adta. Úgy gondolják, hajcsárként kellett volna kihajtanom belőlük a jövő évezred tudományának az alapjait. Ha mindnyájan belepusztultak volna is.

- Tudod védeni magadat?

- Úgy, mint eddig, de hogy mennyire veszik figyelembe, ugyanúgy nem tudom, mint eddig. Beadtam egy előterjesztést, leírtam benne, hogy mi volt *főladata* a Röpke-nek a tudományos kutatásokban, és mi volt *ráadás*. A szakértőtől sok minden függhet.

- Már nem az igazságot emlegeted?

- Meggyőztek. A bíróság nem az igazságot, csak a jogot szolgálja. Az pedig mindig onnan fúj, ahol a karikás ostort forgatják. Hajlik, mint a nádszál. És jaj annak, akitől elhajlik. A Röpke alapfőadata volt a kutatás is, de a munkaköri kötelelességen fölül - megbízásos alapon is - végzett tudományos munkát.

- A lényeg: a Duracell-elemeken kívül a villanyóra is kiesett a pörből?

- Ha te ezt tartod lényegnek! Sok a különbség a repülőorvosi kutatás meg az űrkutatás között. Az űrkutatás állami megbízás, és nem munkaköri köteleesség. A külön megbízásokat az Interkozmosz, a Magyar Űrkutatási Iroda, az OMFB adta, és anyagilag is támogatta. De tudott róla a főnökség is. Hogyne tudott volna! Titkos kutatást elképzelni se lehet honvédségi körülmények között.

- Állami megbízás a mindig állami honvédségnek? De ennek a pénznek ezerlikú honvédségi kasszán át kellett volna eltűnnie a szárazságban.

- Ez a csavart gombóc valóban megmaradt. Hogy le tudja-e nyelni a bíróság, vagy a torkán akad megint, nem tudom.

Érdekem még mindig nem fűződik hozzá, hiszen az alhadnagy üzelmei változatlanul nem rám tartoznak, de benne vagyok én is a mókuserékben, kíváncsi vagyok a folytatásra. Ha szeptemberre napolták el a tárgyalást, addigra mi lesz az erősen maffiaszagúként emlegetett káéftével? Teljes egy esztendő haladékat kapott? Hányszor szűnhet meg ennyi idő alatt?

Nem szeretnék bírósági elővezető se lenni.

*

Eddig jutottam, amikor üzenet jött: csütörtökön megint tárgyalás. Érti a nyavalya. Ha egyszer elnapolták szeptemberre, akkor ez valami más lehet. És Paál ezredes most csak tanú lenne? Van másik botrány is a röpülők körül, a vád szerint üzembépes rakétával adtak el két vadászgépet valami amerikai műgyűjtőnek. Csak nem ide idézik tanúnak?

Tele van a világ félreértésekkel. Hitelt érdemlő föltételezések szerint fél évnél hosszabb halasztás esetén előlről kell kezdeni mindent. Beiktattak tehát egyetlen egynapos tárgyalást, hogy a folyamatosság kárt ne szenvedjen. Paál ezredes azonban változatlanul nem tanú, a félreértés onnan eredhet, hogy tanúk kihallgatásával folytatódott a tárgyalás.

Sejthet valami nagyon gyanúsat a bíróság, az első tanútól melegen érdeklődött valami Sándor nevű atyafi után, akit a névtelenség teljes homálya vesz körül, noha följelentő levelek írásában nem járatos. Az egyik káéfté alkalmazta üzletkötőként, de a káéfté főnöke is annyit tud csak róla, hogy Sándor volt. Erősen liberalizálódott nálunk a munkajog, az biztos.

Újdonság a bírósági gyakorlatban: minden tanútól kéri változatlanul a személyi adatokat a bíró, de most hozzá is teszi: ha kívánja, hogy titkosan kezeljük, akkor elég, ha ide adja a személyi igazolványát. Eddig senki se kívánta.

Pénzügyes könyvelő áll most a bíróság előtt. Csöppentett öntudat az egész nő. Jószerivel még rá se néz az eléje tárt számlákra, már kijelenti, hogy természetesen ő írta, mert ennél a káefténél minden számlát ő írt. A Sándorról viszont csak annyit hallott, hogy Sándornak hívják, de soha nem látta, és a vezetéknevét se ismeri.

Öntevékenyen teszem hozzá: nyilván a fizetését se könyvelte el, és belőle az adót se vonta le. Pedig meglehet, többet keresett, mint mi együttvéve, de miért akarnék én most éppen a magasságos adóhivatal beépített embere lenni?

Másik hatalmas meglepetés: itt van annak az egyszemélyes káeftének vezetője, és egyben egyetlen dolgozója, akit eddig a szomszédos maffiával hoztak kapcsolatba. Legalább háromszor emlegették már, hogy rendőrileg vezetik elő, most meg eljött magától? Milyen rejtett alagutakon közlekednek itt az életnedvek?

Szabályosan ment minden, mint a karikacsapás. Mindennel kereskedik, amivel csak kereskedni lehet, és természetesen külkereskedelmi joga, sőt tapasztalata is van. Telefonon kereste föl az alhadnagy először, listát kért tőle, amit azonnal el is küldött. Utána árajánlatot adott. Személyesen vitte el a megrendelt anyagokat a Röpkébe.

- Bizonylatokkal tud szolgálni?

- Sajnos, nem. Gépkocsilopás történt, teljes könyvelésem odaveszett.

Megint itt van a tétel: amelyik akadályon egy ember átmehet, átjut azon egész hadsereg is. Történt az országban gépkocsilopás, nem is egy, de hogy hányal veszett el a teljes dokumentáció is, azt csak a Jóisten tudná megmondani. Az ügyvéd ugyan kételkedik, mert értelmet sincsen, hogy közönséges üzleti útra valaki magával vigye a könyvelést, de a bíróság nyilván átlátja, nem tudja megcáfolni az állítást, tehát útjára engedné. Utolsónak megint Paál ezredes ügyvédje kér szót:

- Ön idézett a vádiratból. Honnan tudja, mi van benne?

- Sőt, írásban adtam meg a helyreigazítást.

- Engem most az eredeti kérdés érdekel: honnan kapta meg? Ön tanúként áll a bíróság előtt, és a bíró úr figyelmeztette, hogy a hamis tanúzást a törvény bünteti. Valós tények elhallgatása kimeríti a hamis tanúzást, ezért megint fölteszem a kérdést: honnan tudta meg, mi áll a vádiratban?

- Nem mondhatom meg. A bíróságon dolgozik az illető, meghatalmazást adtam neki, hogy a rám vonatkozó részeket küldje el.

- Itt? A bíróságon? Név szerint kérném: kitől kapta meg?

- A bíróság kérheti, de Ön nem.

A bíró átveszi a kérdezés jogát, és ugyanúgy fölteszi: kitől kapta meg?

- Nem mondhatom meg.

Lehet, hogy az ókorban kettőbe hasítással fenyegették volna meg az ilyen tanút, most néhány próbálkozás után abbamarad a faggatódzás. Nyilvánvalónak tűnhet, kitől kapta meg a vádiratot. Talán annak a jogi képviselőjétől, akivel összeüzletelt. Ne piszkáljuk, ami egyébként is bűdös.

Minden előfordulhat. Az is, hogy éppen ő segített rábeszélni, jöjjön már el.

Paál ezredes áll föl legvégül, mert azt állította a tanú, hogy ismeri.

- Én Önt nem ismerem. Egyszer sem találkoztunk.

- Találkoztunk.

A bíró:

- Elrendelem a szembesítést.

Ugyanolyan kínos, és ugyanúgy eredménytelen lett, mint az összes eddigi.

Egészen bizonytalan találgatás: szeptemberig föltehetően fölkészülnek az új szakértők. Majd értesítenek minden érdekeltet.

*

Isten malmai ha lassan is örölnek, de örölnek. Május 29-én mondja a rádió, a honvédelmi miniszter és a Magyar Tudományos Akadémia elnöke megállapodást írt alá arról, hogy a katonai és a civil kutatás közötti határ átjárható lesz. A civil tudomány kutatási eredményeit átveheti és fölhasználhatja a honvédség, katonai kutatások is folyhatnak az akadémia jól felszerelt laboratóriumaiban.

Uramisten, mi lesz ebből? Vagy mi lehetne? Botond vitéz nem ütött ekkora rést buzogányával a bizánci nagykapun! Jó lenne most látni Nord tábornok urat. Remélem, előbb-utóbb tudomást szerez róla ő is, és nem Paál ezredesnek kell fölhívnia figyelmét. Nem dörzsölné két kezét, és nem mondaná: látod, segítenék mi, de te mindenből kifürdöd magadat. Jó lenne látni a hol kettő, hol három katonai szakértőt, aki mindenáron azt bizonygatta, bűnös cselekedet volt honvédségi pénzeket „átjátszani” a civil kutatásokra, és az úrkutatásra is. Talán elkezdik azonnal rostálni emlékezetükben, hány veszettül megalapozott vádpont úszhat el, ha mindez visszamenőleges hatályra jut. Juthat egyáltalán? Hány hetet, hány hónapot kukacoskodtak csak azért, hogy istenigazából sarokba szorítsák az ezredest! Hány megállapodást és jelentést lehet visszahelyezni az irattárba, amely a kutatások vékonyka ellenszolgáltatását igazolta! Azt hiszem, rakják a vizes borogatást egymás homlokára. Jó lenne látni a katonai ügyészt is, miként veszi tudomásul, hogy a normális logika behatolása ellen állított egyik bivalyerős kapuórt megint leszerelték a laktanya előtt. És jó lenne tudni azt is, változtat-e mindez a pörön. Meglehet, arra a szakértőre már nem is lesz szükség, aki a Röpke tudományos tevékenységét lenne hivatott tisztázni?

Ne siessünk megint, szeptemberig - vagy szeptemberben - talán kiderül ez is.

*

Volt valaha egy szilveszteri kabaré. Emlékeznek rá? A csattanója: és elmúla a karácsony, de nem múla el a bájgli. Elmúla a szeptember, de nem múla el a tárgyalás. El se jött. Áttolódott októberre.

Közben annyi azért történt, hogy kiadták az eddigiek jegyzőkönyvét. Járt a kezemben, talán öt percig bele is nézhettem, de nem bogarásztam át. Állítólag van benne lényeges fordulat azon túl is, hogy annakidején nem söpörte le a magasságos bíróság az egész vádat az asztról, amikor bebizonyosodott, hogy az ügyészség lényeges iratokat eltitkolt. Érdemes fölfigyelnünk rá, hogy az ügyvéd keresztkérdésére azt felelte az egyik szakértő, a Főgazda felel a Röpke gazdálkodásáért. Nem akárki, a szakértő mondta! Tehát nem Paál ezredes a bűnös? Emlékszem rá, mondta, de nem hittem volna, hogy benne van a jegyzőkönyvben. Benne van! Elment

volna mellette Nord tábornok is? Ha minden fordulatra figyelt, mint Bástya elvtárs, azonnal el kellett volna mozdítania mindhárom szakértőjét.

Nem mozdította el. A bíróság rendelt újakat.

Kimondják-e majd ugyanezt az újak is?

Hogyan is mondta az ügyész? Póri a kifejezés, de jól tökön rúgták magukat a szakértők is.

A bírósági főállás akkor is zavar, ha csak hallgatóként nyájaskodom vendégségében. Az ügyvédek annyira messzire ültetik pártfogoltjuktól, hogy véletlenül se válthassanak szót velük? Nem akarom filmekből venni a példát, de láttam már olyan tárgyalást is, amikor egymás mellett ültek, és láthatóan többre mentek. És itt van az ügyész, minden vádak fizetett képviselője. Ő van jelen minden tárgyaláson, de nem a maga meggyőződését követi. Az ügyési testület dönt minden lépésében.

Hajdani alaki szemlénk jut mindig eszembe róla. Ha civil emberként jobbra akarok nézni, egyszerűen jobbra fordulok. Ha balra? Akkor meg balra. Ha azonban katona vagyok, és történetesen alaki szemle áldozata, ez a legpofonegyszerűbb dolog elkezdi hányni a cigánykereket. Be kell, ugye, hadrendbe állani, ez pedig eleve kötelezettségeket ró minden résztvevőre. Nem forgathatja a fejét se jobbra, se balra, csak akkor, ha parancsot kap rá. Akkor pedig kötelező. Szükségeltetik azonban egy rangidős pasas, aki minden sorbanálló katona fölött áll. Az ő legfőbb föladata, hogy sasnak való szemekkel figyelje, mikor akar közeledni hozzánk a rangban még följebb álló. Ha észreveszi, kapja magát, feszes vigyázzt vezényel, ami minden fejnek dróton való rángatását jelenti jelen esetben, de mind őt nézi. Amikor kellő távolságban méltóztatik lenni az érkezőnek, akkor adja ki a parancs második felét: fogadás jobbról, jobbra nézz! És a dróton rángatott fejek egyszerre rándulnak jobbra.

A katonai ügyész hajszálla ezt teszi: figyel, majdnem kiguvad szeme. Csak akkor vezényel, ha érzi a főnöke közeledtét. De akkor olyan határozottan intézkedik, mintha most pottyantaná ki magából a spanyolviaszkot.

Most éppen katonásdit játszunk.

Hugó, a víziló

Kitérő következik megint, de kapcsolata van a pörrel.

Szegény kisebbik lányom gyerek volt még, amikor moziba vitte el apját. Vasárnap, ebéd után, szundítani legjobb, de mit meg nem tenne az ember a gyermekéért? Annyian voltak a moziban, amennyien csak befértek nagymamástul és nagypapástul. Volt valami ördögös pasas a rajzfilmen, leginkább Major Tamást formázta, és ő adta a hangját is kölcsön. Ennyire emlékszem, mert szégyen ide, szégyen oda, hősiezen elaludtam.

Pironkodva ülte végig gyermekem a filmet. Amíg a többiek harsogva élvezték, az ő apja időnként horkolt is mellette. A gyerekek kiabálását ütemezte a film, az én horkolásom azonban független volt tőle. Sokszor se közel, se távol nem volt más hang.

Máig tudom, nyomot hagytam lelkében.

Klinikai tapasztalatom is van. Éjnek évadján kiment a folyosóra a szoba minden lakója, mert valaki olyan hangosan húzta a lóbórt, mintha hat lánctalpas traktort kapcsoltak volna egybe őszi mélyszántáskor. Beteg mindenki lehet, legalább akkor tegyen róla, amikor egészséges. Igaz, hogy bolond, aki akkor adja magát orvos kezére, amikor az égvilágon semmi baja nincsen, de megteszi ezt az is, akinek a fogát vésik. Ha összegyűjtöm nyavalyáimat, annyi lesz bennem, a halál is megundorodik tőlem, pedig az ő kegyes jóindulatára mindenképpen rá leszek utalva. Amit velem művel az utolsó percekben, örök életre szól, nem szabad ujjat húznom vele.

Más kalandom is volt, nem is egy. Nem győzöm ismételni és szégyellni magamat, kiküldött újságíróként is elszundítottam egyszer. Amit közben mondott az előadó, holtbiztosan kimaradt az utókorból, de ne kövessen meg érte senki, mert ha elszundítani tudtam, az az előadás olyan is volt. De akkor csöndben aludtam.

És itt van a hadbírótság is, mondtam már, itt is belehorkantottam a tárgyalásba.

Megint fenyeget az a bizonyos hat hónap, amely megszakíthatná a folyamatosságot, ezért október közepére megint kitűztek két tárgyalási napot. Hírlik, a három új szakértő - mert újra csak hármat hívtak meg súlyos szavú igazlátónak -, és az írásszakértő se tudott elkészülni föladatával, de van még jó két hét addig, ne vágjunk elé. Ugorjunk be inkább a torkászati klinikára, fejezzük be azt, amit februárban elkezdtünk.

Amikor másodszer nyitottak mandulabányát torkomban, úgy reszkettem, mint a nyárfalevél. Meg is kérdezte a doktor bácsi: talán Besszarábiába született!? Torkom leginkább sündisznóra emlékeztetett, úgy tele volt rakva csipesszel és ollóval, az eszem viszont járt, ennél fogva csak gondolhattam: ha legalább öt percre helyet cserélhetnék...!

Hálából se szerettem volna kitenni hasonló indulatoknak a torkászati klinika professzorát. Mondtam neki, most lenne vevő a horkolómra. Az ördögnek adnám el, de előbb ki kellene venni.

- Mikor ér rá uraságod?

- Sajtószabad ember lettem, tudnék igazodni.

- Akár holnap is?

- A holnap a legjobb.

Meghallották kollégáim. Úgy megszoktam már, csak gondolok egyet, és tessék vágni?

- Kit zavarsz vele, ha horkolsz?

- A családomat.

- Mindenki horkol.

- Nem bánt érte senki, inkább fognának vissza két kézzel, de ha tudom, hogy van rá orvosság, akkor nekimegyek.

- Dugjanak svéd vattát a fülükbe!

- Na, ez a különbség közöttünk. Ha félretaposom a cipóm sarkát, elviszem a suszterhoz, mert meg lehet javítani. Én viselem, az én gondom, hogy jó legyen. El tudom képzelni a te családot, svéd vattával. És téged is, túróval a füledben. Legalább az legyen tökéletes, ami a gallérom fölött van.

Mikor is volt a Hugó? Senki nem foghatja rám, hogy elsiettem volna. Megkértem a Professzor Urat, altatással csinálja.

- Nem úgy szoktuk.

- Ha szűrős szemmel néz bele valaki a torkomba, már öklendezni kezdek.

Másnap a bentiek is csodálkoztak. Egyikük teljes humorával azt mondta, biztosan ki is akarom próbálni mindjárt.

Az ígéret szerint tíz-tizenöt percig tart a lézeres műtét, altatva valamivel több. Majdnem-majdnem turistaként mentem. Kicsit pihentetnek majd ébredés után, és mehetek haza.

Óriási áruháza, mindjárt az elején. Menjünk a főlvételi irodára!

- Bocsánat, Kedves Főnövér, de se kosztot, se kvártélyt nem kérnék.

- Hol él maga, Szerkesztő Uram? Állítsuk be a sarokba, amikor túl van rajta? És düljön jobbra, vagy balra? Itt az ágya, tessék vetkőzni.

- Pizsamát se hoztam.

- Hát mit gondolt? Utcai ruhában fekszik föl a műtőasztalra?

- Csak arról volt szó, hogy papucsot hozzak. Túlteljesíttem a tervet, köntöst is hoztam. Azt hittem, úgy megy ez, mintha beállnék a zuhany alá. Megtörülközöm, és hazamegyek.

Csak főnövér tud ekkorát nevetni.

Kaptam klinikai pizsamát. Jött a vizit, kérdezi a professzor, hogy vagyok?

- Kutya bajom.

- Ezt a legkönnyebb gyógyítani.

Az altató orvost is barátságig menően ismerem, meg is kértem, vigyázzon a vérnyomásomra. Nyakonvágásom idején pihenőt kellett beiktatni, annyira fölszaladt.

Álom, álom, édes álom, elaludtam. Az ideiglenesen kiutalt ágyamban ébredtem, és nem sokkal utána már föl is keltem volna, ha az infúzió kantárszárát rám nem vetették volna. Dél körül végeztek velem, kettőkor már haza is mehettem volna, de feleségem csak négyre tudott jönni értem. Meghagyta, addig ki se lépjek az utcára.

Délután fél négykor jutott eszembe, hogy ma még nem is ettem. Pedig ott volt az ebédem. Prima ebéd! Rántott leves, és sárgarépa főzelék. Teljesen kihűlve. Inkább a kíváncsiság etette meg velem, és nem az étvágy: tudok nyelni?

Már itthon vagyok, este van, verem a gépet. Gyere el Hugó, vízilovastul. Kárpótlás is van a világon, unokámmal ott leszünk.

Célra tartott szakértő

A második évben, október legközepeén egynapos tárgyalás van megint, hogy a félévesnél hosszabb kényszerszünet meg ne szakítsa a folyamatosságot. Megáll az ész, mindjárt a lápra lépés pillanatában. NATO-kompatibilis lett a hadbíróóság? eltűnt a rács az elejéről, és eltűnt mellőle az a kiskatona is, akiről eddig se tudtam, mit kell őriznie. Valaki mondta, megesett, hogy ők is violenciába kerültek vele, mert nem akarta elhinni, hogy itt dolgoznak. Ahogy én se akartam elhinni déli harangszókor a Kossuth-laktanya kapujában, hogy az a sok civil, aki be akar menni, mind ott dolgozna. Álljatok csak sorba, lelkem kis bogárkái, és várjatok! Hogy te vagy a laktanyaparancsnok? Én is azt mondanám. Állítólag börtönmúlttal jött ide valaki a főntebb való években, és akkor érezte biztonságba magát, ha kemény rácsok vigyáznak rá, és eleven katona.

Kiütötték volna a büntetésvégrehajtási múltat? Valaki új ember jöhetett, egycsapásra eltűnt az első, a második és a harmadik átkos súlyos maradványa. Van ez is akkora jó, mint a berlini nagy fal lebontása volt.

(Bíznunk lehet benne, mindaddig megmarad a rácsatlan állapot, amíg valami skandalum nem történik a folyosón, vagy akármelyik tárgyalóteremben. Mert úgy van megteremtve az emberi agy, visszaigrani szeret inkább megelőző formációkra. Ide a kemény rácsot, ide a kiskatonát!)

Figyelnem kell, látszik-e majd a bíróság munkájában!

Fél kilencre szól az idézés, háromnegyed kilenc után állt ki a bíró a lép sarkára, és bejelentette, az egyik ülnök-ezredes kocsija útközben lerobbant - nem fölrobbant! -, ezért fél tíznél hamarabb nem tudnak kezdeni. Majdnem egy óra addig, fölspanolt állapotban. Akár el is mehetnének, de nagy nyüzsgésben terem az én témám.

Itt van megint minden vádlott - Lujza hiányzik, mert külföldön van -, és mindnek az ügyvédje, és itt van a három régi szakértő is az új könyvszakértő mellett. (Pardon! Lujza is vádlott, és az ő útlevelét nem vették el? Ő még külföldre is elmehet? És ha kinn találna maradni? Hülye vagyok megint. Ő biztosan nem tudományos tanácskozáásra hivatalos.) Az elnapolás előtt kineveztek ugyan három tudományos szakértőt is, és egy írásszakértőt, de ők nincsenek itt. Ha kajánkodni akarnék, azt mondanám, lassan-lassan több lesz a szakértő, mint a vádlott - akár szakértő-kormány is alakulhatna, jobb, mint a hajdani kottára alakult -, de minek csúfolnám azokat, akiket még nem is láttam? Hallani, a tudományos szakértők nem készültek el lelkjükkel, mert egyikük szintén külföldön járt. Talán december elejére léphetnek elő érveikkel, az írásszakértő munkája pedig csak utána kezdődik. Némi tapasztalatokat szerezve a nagy lendülettel indult, de hamar lefékeződött tárgyalási menetről, kikétszerkettőzöm, a jövő évi hűsvét és pünkösöd közötti időnél hamarabb nem hirdetnek itt ítéletet. Ha már most átléptük az egy esztendő, hiszen tavaly szeptemberben kezdtünk, akkor a fél év ráadás már meg se kottyán.

Az új szakértőt könnyű volt fölfedeznem a várakozók között. Bírák, ügyészek, ügyvédek, mindenféle jogi emberek, ne vessetek meg érte, de kelekótya fejemmel azonnal teóriákat állítottam föl róla, noha még a hangját se hallottam. Kineveztem lelki édestestvérenek Poprádit, vele együtt Nord ezredest, és ebbe többek között az is belesegített, hogy egyik takarásában áll a másik. Mozgásuk annyira egy rugóra jár, sokszor teljesen összemosódnak. Ha jól tudom, prejudikációnak mondja a törvénykezés, ha előre alkotok véleményt, de engem föl lehet menteni alóla, mert rám változatlanul nincsen bízva semmi. Nincs mit prejudikálnom. Csak annyit jelent ez a csöppke észrevétel, jól oda kell majd figyelnem rá.

Kimondva semmivel nem szebb az a szó se, amit rám lehet fogni, de azt szakmán belül minden írás legelső föltételeként szokták emlegetni. Prekoncepció a neve. Ha nincsen előre megfogalmazott elgondolásom a dolgok menetéről, lehetek Kossuth-díjas rabszolgája minden jegyzőkönyvnek, rakhatom a sorokat bíborba, bársonyba, gyöngyös koszorúba, abból - parasztosan szólva - seggre esett fene se lesz. Az írás gyalogútját szokták tudományosan prekoncepciónak mondani.

Szabad nekem célra tartott szakértőt emlegetnem? Hát én nem célra tartott vagyok? Minden idegszálam arra jár, hogy Paál ezredes méltatlanul részesül a hadi igazságszolgáltatás jó hat éve tartó megkülönböztetett figyelmében.

Bevonultunk a díszlára - micsoda megtiszteltetés! -, megkezdődött a tárgyalás, és azonnal gyanúm támadt. Balga fejjel a horkolómmal hadakoztam mostanáig, és kiderül, hogy a fületem kellett volna doktor kezére adnom? Mintha vasútállomáson állnék, két megafon között. Bele lehet ebbe bolondulni!

Mindenesetre nem ugrom tőle a vízbe. A múlt héten is jártam a bíróságon. Bélát fogták akkor pörbe, mert meséskönyvét kiadta ugyan egyik nyomdánk, de időközben szétváltak az üzemeltető élettársak, és az egyik nem akarta elismerni, hogy a másik jogos volt fölvenni az előre kialakított összeget. Ahelyett, hogy egymás haját tépnék, az asszony is a bíróság előtt kötött ki, és meggyűlöltette írónkkal azt a pillanatot is, amikor eszébe jutott, hogy meséskönyvet írjon. Nekem már akkor volt alkalmam a végére járni a megafon-effektusnak: középen ültem, és a két fal a fülemben verte vissza a hangot.

Annyit azért mondtam Karcsinak, a jogi egyetem emberének, nem értem, ilyen beszédképességgel hogyan nevezhetnek ki valakit bírónak. Mert hadart is az istenadta, akár a gyorsvonat. Azt mondta, hadarásból nem vizsgáltnak. Sokat fejlődtem, most már ki se ejtem, hogy a szakértőnek is vizsgáznia kellene beszédtechnikából.

Méltányosságából az összes többi vádlottat vették előre, ne kelljen fölöslegesen várniuk. Pontról pontra mentek most is. Mondhatnám úgy is, szálról szála, hogy az urasági szérűskert szalmakazlainak minden megcímkézett szalmáját emlékezetbe idézzem megint, de ha nem értettem, akkor miért mondjam?

Ha viszont nem ért az ember ügyse semmit, akkor saját vágányán futkározik az esze. Kinevezem hamarosan célra tartott szakértővé az új szakértőt, hiszen őt Dudás alhadnagyék hozták be a képbe. Igaz, a három katonai szakértő is célra tartott, őket Svéda bácsi kutyáihoz hasonlítottam már, ezerszer bocsánatot kérve a párhuzamokért. Levonom tehát a tanulást rárérés eleganciával, egyedül bíróságon fordulhat elő, hogy a szakértő is pénzért hazudik. Ráadásul bele a Tisztelt Bíróság szeme közepébe. Mert annyit azért kiértek a pályaudvari nagy hangzavarból, hogy merről jön a vonat, és hová tart.

Elvitatkoznak a régi szakértők az új szakértővel, és az alhadnagy ügyvédjétől tudom meg mindig, miről is folyik a vita. Ha a géplap volt nemzeti valutája, márpedig az volt, hiszen egyik-másik boltból annyit vásárolt - papíron! -, amennyi nem is lehetett annak a boltnak, de valójában nem géplapokat vett, hanem olyan holmikat, amelyeket az akkori gazdálkodási rendszabályok nem engedélyeztek volna, de bizonyíthatóan ott vannak a Röpkében, akkor végeredményben nem érte kár a honvédséget.

Rágós csont, bonyolult is egy szuszra, és minden tétel végén előjött.

Egészen biztos, nem nekem kell itt tiszta vizet öntenem a fejembe, de mivel időből kitelik, fölállítom a magam teóriáját. Vegyük azt, elszámoltak százötvenezer forintnyi géplapot, de mosógépet, hűtőszekrényt vagy színes televíziót vettek érte. Nagy szégyen önmagában is, ha

rákényszerülnek ilyen ferdeségekre, hiszen a gyógyító intézmény nem dandár, nem mosathatják kézzel naponta ruháját, és a hűtőszekrény se arra való, hogy a tízórait vagy a sört legyen mibe betenni - némely gyógyszer hidegen a legjobb -, a színes televízió pedig a hajózók szellemi regenerálódását szolgálja. Így is van azonban egy irtózatosan nagy bökkenő.

Ha egyetlen számláról nem derül ki, hogy mennyibe került a mosógép, a hűtőszekrény vagy a színes televízió, akkor mivel bizonyítható, hogy éppen annyi géplap kellett az átszámításhoz? Méltóságos szakértő urak, erről miért nem tesznek föl kérdéseket? És ha hazulról hozott be kimustrált - vagy csak használt - gépeket az alhadnagy? A vadonatújakat pedig hazavitte? Bizonyíték nincsen, a géplap mindent elbír. Most tegye föl a kérdést, kedves ügyvéd úr: érte kár a hadsereget?

Érhette! Nincsen az a bíróság, amelyik meg tudná mondani, mennyi érte. Ugyanez ismétlődhet a bunkófonnak elkeresztelt sétálós telefonok és a biciklik esetében is. Ki bizonyítja, hogy csak tíz biciklit vettek, és nem tizenhárom? És hová lett a három? A telefonok pedig fatelefonok is lehettek.

Ha egy akadályon egy harcos átjut, átmehet azon egész hadsereg is - idéztem már eleget. Ahol hátamon a zsákom, zsákomban a mákom, mákomban a rákom, és kirágja a zsákom, elfolyhat ott az Isten mákja is. Pörölnek egymással a szakértők, de egyiknek se jut eszébe?

Vagy talán az is szempont, hogy a rák is honvédségi volt?

Miközben szilaj tétlenségre ítélve megint különbírásgot játszom, meg-megállapítva, akkorák a hasadékok már a mustravád építményén, rajkötelékekben közlekednek rajta a harcosok, marad időm másra is. Hátról látom a vadonatúj szakértőt, tanulmányokat végezhetek test- és lábtartását illetően. Poprádihoz hasonlítottam az előbb, még mielőtt szavát hallottam volna, és róla akkor megállapítottam, hogy valóságos táncot járt a rács előtti egy négyzetméteren. Ki kell egészítenem akkori észleléseimet. Gusztáv jut eszembe most a rajzfilmsorozatból, és azonnal eljutok arra a gondolatra, hatszor olyan röhögni való figura lehetett volna, ha tárgyaláson ültek volna rajzolói. A gnómságot is lehet hatványozni, mondanám, ha nem láttam volna, hogy rendes utazó sebességében nyoma sincsen semmi gnómnak. Két lába hol rövidebb egyszerre, hol hosszabb, zárójelet formáznak egyik pillanatban, kérdőjelet a másikban, ipszilont a harmadikban, kapcsos zárójelet a negyedikben, összehangolt bokaficamokat az ötödikben, sarkantyús bokázást a hatodikban, és olyant hetedikben, mintha hordón száradt volna a nadrágja. Elmehetnék akár az ötvenig is, ha lenne szó minden figurára. És egyiket se könyvből csinálja.

Nem is tudja a Tisztelt Bíróság, mennyivel szegényebb, ha nem látja.

A szünet is szolgált meglepetéssel. Az egyik ügyvéd csak helyettesítette a másikat, mert kiderült, előzetes letartóztatásba helyezték - a másikat. Uramisten! Ide is eljutottunk? Ügyvéd a rács mögött? Okirathamisításért?

Biztosra veszem, nem a paragrafusokat kezelte hűtlenül.

Ki tudja, igazak-e azok a vádak?

Szünet utánra már csak az első- és másodrendű vádlottra szóló szakértői vélemények maradtak. Földadtam centrupárti elszigeteltségemet, kikapcsoltam a megafon-hatást, és úgy ültem, hogy legalább az egyik visszhangtól megszabaduljak. Hajszálra úgy jártam, ahogy Paál ezredes eleitől fogva volt. A szavakat már értettem, de az összefüggéseket nem.

Szakértők párharca volt ez is. Elhatalmasodott bennem az a gyanú, amelynek darabkái régtől fogva éltek bennem, de most kövesedtek össze, majdnem malomkővé. Ha már megemlítettem a kentaurok ürügyén Héraklészt, akkor Augias - görögül Augeiasz - istállóját se hagyhatom ki. A félisten tizenkét próbatételének egyike volt ez, egyetlen nap alatt aljazta ki a förtelmek förtelmét egyszerű atmoszással. Ha az eredeti szakértők még most is Paál ezredest akarják belevetni a sárga földbe, akkor fülük mögött ott van az egész átmosatlan istálló. Nekik kellett volna rendszeres vizsgálatokkal kialjazniok, de elmulasztották. Most már büzlik, füstöl, tehát rá kell kenniök valakire. Másként maguk maradnak benne. Svéda bácsi kutyáit se szabad azonban felednem. A szakértők csak istállófiúk lehettek, az istállómester - akár több is, összekapaszkodva - följebb székelt. Kimúlt alóluk a Főgazda, szentigaz, ahogy kimúlt a Röpke is, de ők székben maradtak, és folyamatosan lépegettek előre a félisteni rangok kor szerinti parancsa szerint. Most engednék be a logikát a hadseregbe?

Elbizonytalanodom azonban megint. Ha bármi közöm is lehetne a bírósághoz, és a föltétlen igazságot tartanám legfőbb parancsnokomnak, akkor a korábban mellékesen, de dicsekvéssel emlegetett tizennégy intézetre, amely valamelyik főkatona kompetenciájába tartozott, mindre elküldeném a vizsgálódás károgó varjóját. Lehet, hogy innen fúj legjobban Augeiász istállójának a bűze? Azért kellene eltaposni a Röpkét, hogy ki ne derüljön a többi révén is, hogy a főistálló a legbűdösebb?

Bónyolult ez, eltársok!

Vissza az egész! Megint túlszaladtam a célon. Óvodás koromban esett meg velem hasonló utoljára. Rongylabdával fociztunk, természetesen *meztélláb*, egy sapka meg egy kabátka volt a kapu, és a labda valamilyen véletlen folytán nálam volt. Olyan veszett igyekezettel hajtottam, mint a mesebelű csodacsatár, átfutottam a kornervonalon - akkor még így mondták -, és hátulról rúgtam gólt. Óvodában bíró még nem volt, hogy lefűjt volna. Első és talán utolsó gólokat hangos hahotával fogadta mindenki. Egész életre megsértődtem. Most is annyira belelkesedtem, egyszer kocabíró, egyszer botcsinálta ügyész, és örökös ügyvéd is akarnék lenni?

Isten őrizzen tőlem minden sereget! És minden bíróságot! Jobb, ha a partvonalon kívül vagyok, bár ott is ért már baleset. Igazi futballpálya mellett. Egyetemisták voltunk, évfolyamtársaimnak drukoltam, és Apucili labdája úgy hasba talált, majdnem elsötétült előttem a világ. Azt hitte talán, én vagyok a kapu?

Kicsikét mintha változna mégis a világ. Erősítette az egyik számszaki régiség, részben felelős Paál ezredes a Röpke gazdálkodásáért. Cigányútra futott volna a nyelve? Eddig a teljes felelősséget emlegette. Ha részben felelős, akkor tessék megmondani, mikor kezdődik az a rész, és mikor ér véget?

Lehet, hogy régi szakértő uramék könyvből se tanultak logikát? Több apró közbekérésre felelve az új szakértő Paál ezredes malmára hajtotta a vizet. Akarta így, vagy akaratlanul tette? Szőr futhatott a szerkezetbe, az biztos, hiszen, ismétlem, alhadnagyék kérték, és egészen biztosan nem az ellenfél javára. Igaz, úgy tűnt, mintha az alhadnagyi ügyvéd csak a tárgyalás előtt találkozott volna először vele, de elképzelni nehéz. Az is igaz viszont, hogy ez a pör csak félig a képzelgések pöre, akkor szokott elhangozni a *nehezen képzelhető el* kifejezés, amikor egészen kézzelfogható feleletek is születhettek volna.

Sejteni lehet, néminemű fejmosás következik majd ügyvéd és szakértő között. Dudás alhadnagy mindenesetre hallgatott, végig.

Előjött megint a régiek szájából, hogy úgynevezett „vadászati pénzekből” fizette be a sztárriporter ötletére összehozott Alapítvány kezdő százezer meg harmincezer forintját. Hiába jelentette ki mindjárt a legelején Paál ezredes, hogy fegyverhasználók vizsgáján beszédett pénzekről van szó, és azok többsége nem vadász, vadászati pénzeket emlegetni tehát gúnyos félreértés, mintha kőbe vésték volna, lám, megmaradt. A bíróról azonban most derül ki igazán, csöppet se homályosította el emlékezetében az eltelt majdnem fél esztendő a számokat és viszonylatokat, mert kapásból kontráz, valahogy így:

Egyedül Dudás alhadnagy állította, honnan fizette be azt az összeget, de semmi igazolást erre nem tud fölmutatni. A riporter úr viszont hitelt érdemlően bizonyította, hogy ő adta át az alhadnagynak, és neki is számolt el vele. A vadászati pénzekhez ennek tehát semmi köze.

Riporter úr? Minden mellékszöveg nélkül? Még a szája szögletében sincsen gúny? Amikor először szóba jött a neve, majdnem kacajra fakadt az egész bíróság: mindenki benne van a buliban, még a híres riporter is. Mégiscsak változna a széljárás?

Csak a három régi szakértő örül tehát a régi malomkövön? Mert az istálló mesterek még mindig így akarják? Megint előjön bennem a történelmi hasonlat: a Bourbonok semmit nem tanultak, és semmit nem felejtettek.

*

Karácsony is elmúlt már, Újév is, új tárgyalás még nincsen. Kóbor szelek hozzák, a tudományos szakértők talán Paál ezredes mellé álltak, az írásszakértő pedig kimutatta, hogy ugyanazt az aláírást hamisította gépi úton az alhadnagy valamennyi számlára. Nincs az az ember, aki akárcsak kétszer is tudná ugyanúgy írni a nevét, noha kívülről tudja. Furcsa igazság: a tökéletesség a hamisítás biztos jele.

Végre kitűzték az újabb forduló dátumát. Márciusra. Hányadik március is ez már? Persze, persze, megint letelne a fél év. Amikor az órákat visszaigazították összettel, akkor napolták el a tárgyalást, és néhány nappal a tavaszi előre állítás előtt már folytatják is. Elmúla a tél, de nem múla el a bájgli: maradt a pör...

A poklok égi mása

Fából való vaskarika ez is, a méretes fajtából. A pokol az pokol, az ég az ég, a pokolnak égi mása nem lehet.

Pedig van.

Arany János éltető sorain nevelkedtem, hadd vegyem elő Vojtina ars poétikáját, és hadd idézzem belőle a szokásost:

*Nem a való hát: annak égi mássa
Lesz, amitől függ az ének varázsa;...*

Hogyne akarnám, hogy az én énekemnek is legyen valami varázsa! Legalább egy olvasatra tartson ki. Jó, ha messze is vagyok az egektől, egy lépcsőfordulóval hadd legyek följebb a pokloktól. Ha viszont a pillanatnyi *való* a poklok pokla, idestova hat esztendeje tartó turkálódásaival, akkor annak az égi mását kellene valamilyen umbuldával megteremtenem, vagy az egy lépcsőfordulóval följebbit, de úgy, hogy az ördögi lóláb se tűnjön el.

Mert lóláb nélkül nincsen pokol.

Csavart mutatvány így is.

Kétszer fagyott már be a pör kezdete óta a Balaton, másodszer is levonultak róla a nádvágók és a jégvágók. A második olvadás után is előkecmeregtek a sellők, és kiemelték a bírósági lápot. Föl is vonult a Tisztelt Bíróság összes tartozékával, és a legfölöslegesebbként velük tarthattam magam is. Most nem integettek zászlókkal, hogy dalladzhat a következő tanú, első eresztésre fölfértünk mindnyájan. Akkora lett a lép, megyebálat lehetne tartani rajta.

Létszámellenőrzés se kell, futó szemmel megállapítom, erőben, egészségben éltük túl ezt a hitvány telet is mindnyájan. Hogy a lelkekben milyen rianások keletkeztek, az éppen nem a poklokra tartozó tartomány, ennélfogva az égi mását se keressük. Naponta hallani, a bíróság nem a lélek hajléka. Az igazság lehet kegyes, de a jog kegyetlen és kemény.

Hát ha még hamissággal keresztezik!

A bíró úgy kezdi, mintha családi ebédhez ülnénk, csak jó étvágyat nem kíván: folytatjuk a tárgyalást. Derék tanárunk jut eszembe, aki köcsögtani előadását ezzel a mondattal kezdte: *A b-alpontban* a kerkúrai eseményekkel kívánok foglalkozni. Aki az előző előadáson is ott volt, tudta, mi volt az *a-pontban*. Aki az előző tárgyalásokon itt volt, ugyanúgy tudja. Minek ide cafrangos bevezető?

Kiállt megint a rács elé az új könyvszakértő, és mindjárt rátért a talán ötvenkettedik vádpontra, és nem a kerkúrai eseményekre. Azonnal tudtam, itt érintett nem lehetek, hiszen Paál ezredesre a hátra lévők nem vonatkoznak, hagytam elbócorogni gondolataimat.

Időnként csuklottam vissza a pör menetébe, és megállapíthattam, más különbség is fölfelezhető közte és tanárunk között. Az is, hogy időnként változatlan igyekezettel emide hajtja a vizet. Minden szakasz végén megkérdezi a bíró az ülnököket, az ügyészt, az ügyvédek és a revizori szakértőket, legvégén az alhadnagyot, van-e kérdésük. Fejével int vissza mindegyik, hogy nincsen, csak az alhadnagy fiskálisa fircangolja: keletkezett-e ebből honvédségi kár? A revizorok viszont sorra azt mondják, egyetértenek fölvetéseivel, de fönntartják véleményüket.

Az én fogalmazásom szerint ez is maga a lehetetlenség, megint eszembe jutnak a Bourbonok: egy helyben toporgunk.

Akad azonban egy számla a szérűskert hetvenhetedik kazlából, amelyet másként értelmez az egyik, és másként a másik. A bíró ugyan megjegyzi, egyiknek sincsen igaza, ő tudja legjobban, de hogy a diktátorság látszatát is elkerülje, szünetet rendel el.

Hadd nézzék meg tulajdon szemükkel.

Mondom is odakint, változatlanul bámulom a bírót. Még most is versenyre kelhet a frissebbek emlékezetével? Paál ezredes kiigazít, ő nála is jobban ismeri az összes szalmát. Keresztben is, hosszában is átrágott minden szörszálat, így azt is tudja, melyiknél vezették meg a szakértők. Aztán mentegeti is magát, kár volt ennyi energiát fordítania rá, úgyis a maga útján megy a pör.

Igaza teljes tudatával terelget befelé bennünket szünet végén a bíró. Most fordul elő először, hogy szóra méltat engem is, bár ugyanúgy nem kerestem kegyeit most se, mint eddig. Az egyik ülnőkezredessel csevegett, és velem folytatta:

- Az volt az igazi show, amikor az alhadnagy meg a gazdasági vezető volt porondon.

Illendően értetlen arcot vágtam.

- Ja, maga akkor nem is volt itt!

A nagy tömegelésben is megállt bennem az ütő. Eltalálta, valóban hiányoztam. Legtöbbször egyedül voltam a közönség, nem nehéz fejben tartani, ha egyszer nem voltam itt. De napra pontosan tudja, és azt is, hogy éppen akkor, amikor ezek voltak porondon, ez már több, mint teljesítmény.

Kicsit se akarok hencegni, de sokáig nem szokott titokban maradni, ha valahol újságíró tűnik föl. Kis noteszomat is elő szoktam venni, és szorgalmasan irigáltam bele, ez is árulkodó jel, és könnyen kiderült az is, kihez húzok. De hogy ez az ember fejben hordja a jelenléti ívet, és kapásból idézi vissza azt a napot, amikor a klinikán halmoztam az élvezeteket, ez már valami. Akár leltárba is vehettek.

Három tudós hozta el írásba foglalt véleményét, a katonai szakértők kontrájaként. A háromból kettő akadémiai doktor, egy pedig kandidátus. Na, ha ezeknek osztott volna leveleket Ominger őrmester, riszálhatta volna magát napestig. Kettő ma is intézetvezető, a harmadik nyugdíjas tanszékvezető. Megadták a *módját*, ahogy Kádár János mondta volna. Ha a katonai szakértők, és első nekifutásban az egyik ülnök is dandárhoz mérten találtak túlzottnak a Röpke Duracell-fogyasztását, akkor ők mihez mérik most? Kiköpött civil ésszel mit keresnek ezek katonai bíróságon? Ha a két ülnök netán azért választódott ki, mert testközelből tudják, mit tesz gazdálkodva parancsnokolni, akkor mit adhatnak ők egyáltalán? Talán soha nem voltak parancsnokok.

Közülük a korelnök állt a rács elé, és nyugodt hangon adta elő közös véleményüket. Alaposságán és nyugalmán érződött, hogy ellentetésre nem számít, és ez be is következett. Pedig szentségtörő gondolatokat mondott. Sorra azt állította, a viszonylag új kutatási területen, amilyen az úrhajózás, nívóban meghaladták az átlagot. Az első időkben tanácskozásokon és találkozásokon számoltak be tapasztalataikról, később publikációk formájában. Ezek színvonala is hajazta a többit.

Azt is elmondta, a tudományos életben nem szokatlan, sőt természetes, hogy a rutinfeladatok vizsgálati anyagait dolgozzák föl tudományos értekezésekben vagy konferenciák előadásain. Az is szokás, hogy költségeiket a megbízó tudományos intézet fedezi, beleértve a soványka honoráriumokat is. És mindig oda fizetik, ahol a munkát elvégezték. Többszörösen megérdemelték, amit kaptak.

Figyeltem most is az arcokat: érdeklődés ült mindegyiken. A bíró most is megkérdezte a két ülnököt, az ügyészt, a vádlottakat és az ügyvédeket, végül az ezredest, volna-e kérdésük vagy ellenvetésük, de egy kumma szó nem sok, annyi se akadt. Revizor uraimnak se volt kedvük előállni egyetlen hóbortos ötletükkel se, és hajszájra követte őket az ügyész is.

Ismeretségi alapon magam tettem föl keresztkérdéseket, de csak a szünetben. Miért nem szóltak a dandárnak is sok Duracell-elemről, a színes fölvételekről, a laboratóriumi eszközök használatáról, és a hadsereg villanyáról, vagy a kutatók kettős javadalmazásáról. A gyöngelméjű pitiánerség gyanúját olvastam ki szemeikből, kénytelen voltam fölvilágosítani őket, ezek nem az én kérdéseim. Ott főttek a nagy üstben, és valóságos kannibáltáncot járt körülöttük a bíróság. Azt felelték, erre is értették, hogy az a szokás a tudományos életben, amit tettek.

- Tehát jogosnak tartjátok?

- És szükségesnek!

- Nem kellett volna mégis biciklin pedálozniok elemek helyett?

- Tudjuk, hogy mindened a bicikli, tekerd is egészséggel jó sokáig, de jobb, ha a kísérletek mégis inkább elemre járnak.

Nem merem mondani, hogy egyszemélyes elismerésemben részesítettem őket, mert jöttek oda mások is megszorogatni kezüket. Legalább annyian, mintha tudományos ülés után lennének. Akik eddig a másik vasat ütötték, azok inkább elsomfordáltak. Talán nem beszélek ki hadi titkokat, de a bíró személyesen, kézfogással is megköszönte szavaikat.

Más meglepetést is okoztak. Eddig a látszatszakértők is elviselték, hogy komoly summákat számfejtsem nekik a bíró „megalapozott” munkájukért, a három tudós azonban nem tartott igényt semmi ellenszolgáltatásra. Rábeszélésre a Pestről érkező adta csak elő a Balatonra szóló menettérti jegyét, de azt is pironkodva. Meg se fordult senki fejében, hogy civil pénzeket játszanak át felelőtlenül honvédségi célokra, ha semmi visszatérítést nem kérnek. Még azt se nézték meg, mennyi áramot fogyasztottak, amíg szépszavú jelentésük összeállt?

Sarkalatos ponthoz érkeztünk, nyalka kazlat lehetne rakni ebből is. Kedvem lenne föltenni néhány kérdést a bírónak, természetesen ítélethirdetés után, de nem akarok visszautasítást kockáztatni. A kutató orvosok kettős javadalmazását kárhóztató katonai szakértőkre vonatkoztatva biztosan megkérdezném, hát ők honnan kapták a fizetésüket, amikor nem teljesítették ellenőrző kötelességüket? Sőt! Hamisságot szóltak minden vizsgálat után, amikor rendre mennyibe menesztették a példás gazdálkodás hőseit. Teljesen ingyen tették volna azt a sok semmit, amit ellenőrzésnek neveztek? És amikor mégiscsak kibújt a szeg a zsákból? Akkor három éven át kinek a költségén utazták körbe-körbe az országot, hogy hírül vigyék, ha terhelő vallomást tesznek Paál ezredes ellen, akkor holnap már be se teheti a lábát az intézetbe? Majd megfizeti őket az a szerencsétlen, akit a végén mégiscsak bevárnak a törvény zsákjába. És a kukacos vizsgálat három évére miért nem vettek ki fizetés nélküli szabadságot, ha itt, a bíróságon, minden fillért vastagon fölszámíttatnak? Vagy miért nem fizetik vissza utólag azt, amit fölvettek? Nekik ennyire jár a dupla fizetség, ami a közönséges halandónak vétek? A kutatónak főleg? Az orvosnak még inkább? Mert ő legalább megdolgozott érte? Azt például miért nem veti föl senki, kérdezném tovább, hogy saját kettős javadalmazásuk alapjait teremtették meg összekalafált vizsgálataikkal? Akár előre is tervezhettek: minél többször csukják be csalfa szemeiket, annál vastagabb lesz a bukszájuk?

Ilyen udvariatlan kérdésekkel nem is illik hergelni a bíróságot. És mivel pörben vádolni csak az ügyésznek van joga, egészen biztos, ezek a szempontok soha nem is vetődnek föl.

Az egyik szünetben a sokadik vádlott ügyvédjével is beszélgettem. Áldozati báránysággal is fölértő balgatag naivságomban azt is mondtam neki, ha egyetlen hasadékon a hitványság teszi be a lábát, az egész hadsereg számára a hitványságot szüli napról-napra, percről-percre. Jóságos feleletet kaptam. Mivé lenne a bíróság, az ügyészség, és az ügyvédi testület, a büntőszemélyzetről nem is beszélve, ha csupa kiköpött tisztesség lakná a földet?

A közel hat esztendő ebből a szempontból nem hozott szemre hányni valót.

Az írásszakértő következett. Amióta ilyen csudabogár létezik, azóta a tisztelet szaturnuszgyűrűje veszi körül. A lélekbe lát, aki a kézírásból olvas. Aki meg tudja mondani, száz egyforma aláírás közül melyik a hamisítvány. Meghallgattam, de se mellette, se ellene nem mernék szólni. Néminemű huzalmam inkább ellene támadt.

Nem akarom utólag se megsérteni, de a visegrádi házaló köszörűs jutott régmúlt időkben fürdő eszembe róla. Azt kiabálta végig az üdülőkön, hogy nincsen a világon olyan szerkezet, amit ő meg ne köszörülne. Belém bújt az ördög, megkérdeztem: villanyborotvát is tud? Nagy üzletet sejtett, rávágta: azt a legjobban! De nekem rezgőkéses a kombájnom! Azt szereti igazán. Biztosra vettem, még csak nem is látott ilyen borotvát. Ha az írásszakértő a fénymásolt számlákra ugyancsak fénymásolással szerzett aláírásból is meg tudja állapítani, hogy eredeti vagy hamisítvány, akkor indulhat a borotvaköszörű. A tisztos pontosság kedvéért alkalmanként azt is mondta, hamis is lehet. Pontosabban: nem igazolható, hogy nem Paál ezredes írta. Miért nem merte kimondani, hogy ez olyan eset, ami meghaladja az ő tudományát? Meginogna írásköszörűssége? Mert neki már egyetlen szögletkő létezik: a vád? Nem igazolhatja, hogy az ügyész hamisat állít? És még az van kiírva a lápra: *Az Igazságnak?* Bíró szájából hallottam, tárgyaláson, mekkora tévedés ez. Azt kellett volna kiírni: *A Jognak!* Mindig rehabilitáltam a kicsike szöveget, aprócska facsarással:

Itt adja A Jog a legnagyobb pofonokat Az Igazságnak!

Elévülhetetlen érdemeket szerzett viszont a szakértő avval a megállapításával, hogy egy marék átmásolt aláírás egyetlen valódinak gépi utánjátszása. Ez pedig, az összes bizonyítható többivel együtt lehet ugyan nagyszerű furfang, vallhat találékony észre, de leginkább alávaló okirathamisítás. Sajnos, ez is csak az én fogalmazásomban tűnik elő. Akkor is hamisítás, ha az időnként tizenkét-tizenöt katonai szakértő valósnak fogadta el, és vádak sokaságát alapozta rá az ügyész.

Kapaszkodója lehet így is Paál ezredesnek, és sirba eresztő kötele az alhadnagynak. Elszámolják az írás szakértőjének bérét is, bevallása szerint, tehát jó vastagon, aztán mehet Isten hírével. Fizeti, aki bukta.

Rejtélyes előttem azonban a nagy fordulat. Ha ennyi számlán szerepel gépileg átmásolva ugyanaz az aláírás, hogyan állapította meg Paál ezredes egyetlen pillantással, hogy azt nem ő írta? Amikor a lehető legtökéletesebbet látta. Annak a tökéletességnek párja se lehet a világon. Éppen a teljessége buktatta le. Hogy mindet eltalálta-e, vagy csak kihagyásokkal, ezt már senki se vizsgálta. Mindenesre nem sorozatlövés volt, föltéve, az egyik majdcsak talál, csupa egyeslövés, ahol illik eltalálni a célt.

Szédületes sebességgel a következő tárgyaláson már el is jutottunk az iratismertetésig. Bírósági botcsináltaságom az oka, eddig erről se tudtam semmit. Kérem, jogi oskolákban ne az én mostani szavaim szerint tanítsák, mert sokra nem mennek velem.

Fölolvasta a bíró többek között az *itt elfekvő iratok* egyikét, amely korábbi keletű ugyan, de Paál ezredes érdemeit sorolja föl. Szakmai rátermettségét hangoztatja lépten-nyomon, szellemi tisztánlátását, tudományos igyekezetét, jártasságát, és katonai alkalmasságát. Mind-

ezeknek annyira a bőviben van, mondja tovább, hogy munkatársaiba is át tudta plántálni mindet, így válhatott intézete nemzetközileg elismertté. Fölsorolja kitüntetéseit is. Ha csak felét venné figyelembe Szent Péter, őt is talpon állva vinné föl a mennyek országába az utolsó napon.

Az alhadnagy érdemei is előjönnek ugyanígy. Lenne társad a mennyországba vivő úton, Paál ezredes, mert legalább ennyi dicsőség lebegteti őt is. Ha tartanám magamat Arany Jánoshoz, a *poklok égi mássát* megint nem keresném tovább.

Bocsánat, uraim?

Ide is eljutottunk! Előállt az ügyész is, és fölolvasta vádbeszédét. Az csak vádirat, amivel indul minden tárgyalás, a vádbeszédbe az foglaltatik, ami maradt belőle, vagy amivé fejlődött közben.

Bűneim méretlenek, mert nem átalítottam sugalmazni szinte folyamatosan, mekkora rések támadtak a vád bástyáin. Hogy nem csak egyenként bújhatna át azokon a sereg minden katonája, de fölvehetné a vonal alakzatot is, akár zászlóalj-kötelékben. Ennyi erővel meg is fordíthatom a dolgot, anélkül, hogy játszadozni akarnék a szóval. Úgy is mondhatom, most bizonyosodott be, hogy amit résznek véltem, az csak optikai csalódás volt. Ott, és éppen ott nincsen semmi romlás.

Ne menjünk bele ilyen bozótba. Kiderül rólam, el se hoztam bozótvágo késemet.

Praktikus elme az ügyész, előre bocsátja, a vádiratot tartja vezérlő fonalának, és pontról pontra haladva teszi meg kiegészítéseit. Most is leveszi a szemüvegét, hogy jobban lásson.

Hatalmas koppanás van benne, de csak a vajt-fülűek hallják: egyetlen szó se esik a vádiratban még hemzsegő, Paál ezredesre vonatkozó, hatalmas összegekről szóló, folyamatosan elkövetett sikkasztásról!

Ha most is figyelne a magyar sajtó, vagy legalább azok a kis piszkosok, amelyek verébfej nagyságú szalagcímeikkel hozták a nevéen nevezett ezredes irtózatos bűneit, sorra potyognának le a verebek, mint amikor vírus esik a számítógépbe. A névtelen följelentő észjárása is visszagörbülne azonnal. Emlékezzünk rá, abból indult ki többek között, ha volt olajezredesek pöre, akkor legyen orvosezredeseké is!

Marad azonban néhány vádpont, amelyben a hűtlen kezelés vádját nem ejtette el az ügyész. Mert még mindig meggyőződése, hogy neki gazdálkodnia kellett volna, és szabályoznia az úgynevezett vadászati pénzek fölhasználását.

Változatlanul azt tartom, ha két pókfonaton libegett a Röpke, és éppen pénzeivel nem maga rendelkezett, akkor marad még kapaszkodója bőven a védőbeszédnek is.

Talán bírói fül is lesz hozzá.

Mintha géppuska szórna azonban a tüzet, úgy kopogott az alhadnagy sikkasztásainak és csalásainak sorozata, itt-ott társtettségben elkövetve, hiszen a bolti eladók mellészámlázásai ide is csatlakoztak. Egyetlen szó se esett azonban azokról, akiknek a beajánlás pillanatában látniok kellett volna, hogy neki *alapvetően nincsen pénzügyi jártassága*, és belátniok mindjárt, hogy a mezőgazdasági végzettség csak annak eldöntésére jó, hogy katonáéknál a fű is zöldebb, nemcsak a gúnya, jobb étvággal lehet lelegetni.

Aztán jött szépen, sorba a többi kilenc vádlott bűnlistája is. A kóklereké is, meg a jóhiszeműség tisztos áldozataié is. Megedződtem már, tudom, a nagyok majd kifürdik magukat, vagy megrázzák tollukat, mint a tyúk, amikor a kakas megheréli. A szerencsétlen kisebbek viszont marékszámra szedhetik a bogyókat magasabb vérnymásra, közben szerzett szívbjajra.

Amiért az utcasarkon akárki birokra menne, mert útszéli módon meggyalázták üzleti és emberi jó hírét, arra még az a töredék mondatocska se jár: Bocsánat, Uraim? Bocsánat, Hölgyeim? Mert bíróságon nemcsak az tartozik az emberi szabadságjogok közé, hogy bárakárki tetteheti magát hülyének és fejben gyöngének, akármikor mondhatja, erre se emlékszem, meg arra se, de ez az a hely, ahol büntetlenül lehet rágalmazni tisztos embereket?

És ugyan melyik parancsnoknak tanítják hadi iskolákban, hogy a legcivilebb szó, a bocsánat is beletartozhat a szókincsébe? Megint elszaladt velem a csikó. Azt hiszem, közönséges bíróságon se szokott elhangzani. Akkor se, ha bármikor eljátszhatnák hajdani lánygyerekek homokozó játékát: ennyi tetű volt a fejemben, ennyit anyám kiszedett, ennyi maradt benne.

Az is elő-előjött csalfa kobakomban, itt-ott még mindig a szocializmus politikai gazdaságtana szerint akarják fejleszteni a kapitalizmust. A tisztas árrés ugyan már ott is gyakorlata volt minden kereskedelemnek, legföljebb az emberi tisztesség lázadozott ellene, ha túlbujánzott, de még mindig alvilági cselekedet bélyegét kapja, aki fölszámítja? Az is lapátra való bitang, aki olyan cikkeket kurkászott elő a világból, amelyekre halaszthatatlan szüksége volt a Röpkeéknek? Amik nélkül csak lemaradása növekedett volna a világ tudományos élvonalától? Nélkülük például az új repülőgépek hadrendbe állításával a pilótákra nehezedő iszonyatos súlyokat még regisztrálni se tudták volna? Legföljebb számlálhatták volna, megint lepotyogott egy, aztán megint. Ahogy meg is történt némelykor.

Viccelgettem eleget a *honvédségi szállító* címre törekvővel is, de be kell látnom, normális igyekezet lehetett még az is. Mert képes volt engedményeket adni érte! (Az, persze, más lapra tartozik, hogy házi éber hiénák azokat is eltakarították.)

Fél kumma szó megrovást se kaptak azok a revizorok, akik éveken keresztül zengték a dicshimnuszokat a Röpke gazdálkodóiról, aztán elővették a karikás ostort, és úgy csapkodtak vele, mint Rózsa Sándor a szabadságharcban. Hogy minden durrantásra kiserkent a vér? Hogy olyasmibe is beleszóltak, amibe józan ész szerint megnyikkanniok se lett volna szabad?

Bátrak vagyunk, és katonák! Nyugodtan hozzá teszek még egyet: süketek is. Mentségükre szólhatna, hogy célra tartásnál nem a hallás a fontos, hanem a látás. Márpedig itt előre meghatározták a cél alsó szélé közepét, és parancsba adták: rövid sorozatokkal tűz! Egészen a megsemmisítésig.

A cél ugyan átlóve, tisztessége megcibálva, életerősen nyugdíjazva, de áll még.

Ahogy a legbutább kutya is tudja, meddig ér az ő fölségterülete, és ha csak teheti, nem lépi át, ugyanúgy tudja az ügyész is, hogy fölfelé nem keresheti a bünösöket. Svéda bácsi keményen fogja a furkós botot, és úgy fejbe kólinthatja akármelyiküket, hogy arról kódul. Mert igaz, hogy elhalt már a Főgazda is, miként a Röpke, de a benne lévő gazdatisztek még nagyobbak lettek. És a kutyáknak tudniuk kell, meddig pisilhetnek!

Mégiscsak használni kellett volna azt a szemétkosarat, amit a névtelen följelentésnél emlegettem. Visszafelé tekintve ugyan nem a levelet dobtam volna bele - mert ha az el nem indítja a lavinát, súlyos milliók elsíbolására nem derülhetett volna fény -, de a levélíró mindenképpen. Akinek a keze vonására családok aszalódtak keserves szorongattatások között, szűrő napon, hosszú éveken át, miközben a legéleterősebb fű is torzssá vált, az most meghúzhatja a vállát? Istenem, most nem jött be. Elgörbült a puska csöve, nem oda ment a golyó, ahová céloztam.

Nagy baj nincsen, csak a borospince legyen hideg!

Egyik-másik ügyvéd igyekezett tisztességes maradni, és azonnal elmondta védő beszédét is. Szóvirágos gyöngyfüzerek is díszítették némelyiket, jó is lenne megrágni talán mindet, de most se léphetem át a magamszabta határt. Legalább háromszor hallottam azonban, védencükön a hatéves törvényszéki hercehurca már ledolgozta a büntetést.

Mintha Kecskemétről jöttek volna. Ja, ott azt mondta ki Katona József, hogy *Király, a büntetés már ennek irgalom.*

Mindenki bűnös

Ennyi erővel akár ötösöm is lehetne a Lottón. Egy évvel ezelőtt saccozgattam, az idei esztendőben húsvét és pünkösd között lehet leghamarabb ítélet. Megérzés volt ez csak, semmi bizonyító adalékom nem volt hozzá, mint ahogy az öt ikszhez sincsen annak, aki a főnyereményt megüti. Két héttel húsvét után a balatoni láp megint benépesült. Abban a reményben dalladztak sokan, hogy sok éve tartó kálváriájuk végére érnek.

Földiekkel játszó égi tünemény.

Többször mondtam már, illúziók nélkül vártam a napot, noha azt is kimondtam, úgyszintén többször is, kezd rokonszenves lenni a bíróság. Ködös beszéd ez így, nem a három bíróra értem egyetemlegesen, hiszen a háromnak nem egyforma a súlya. A tárgyalást vezető memóriája búvölt el annyira, már-már kezdtem tisztelni.

Többször mondtam, megdolgozott a kenyéréért, méltó a teljesen amatőr elismerésére is. Hadd vegyem azonban kölcsön egyetlen egyszer az alhadnagy sokat szapult szavát: *alapvetően* nem csalódtam, csak apróságokban. Rendes pörben viszont az apróság is lehet toronymagas. A ló is botlik, mondja a közmondásos bölcsesség, a vádak áradatában egyet-egyed tévedni bocsánatos bűn lenne, de itt a legkisebb botlás is elevenbe vág. Az agysebész azt mondja, neki csak tízest szabad lónie, a kilences akár életveszélyes is lehet. Semmi pénzért nem rokonítanám a két szakmát, de biztosra veszem, ebben a bírónak is követnie kéne.

Most nem sikerült.

Szóbeszédként hallottam előtte már, az ügyvédek által elmondott védőbeszédnek sincsen semmi haszna, a szuverén bíróság abban független leginkább, hogy úgyis a maga feje szerint dönt. Nem voltam ott, amikor a java elhangzott, másodszor is bűnöztem: Rómában jártam éppen akkor, nem ugorhattam haza. Most avval kezdődött a tárgyalás folytatása - mert voltaképpen egyetlen tárgyalás van, csak egy évig és nyolc hónapig folytatódik -, hogy az utolsó szó jogán minden vádlott megszólalhatott. Annál lényegre törőbben nem lehet fogalmazni, ahogy mindegyikük szólott, de az, úgy tűnt, púder volt csupán a demokratikus jogállamiság orcáján. Egyetlen szavukat se vették figyelembe, az ítélet már meg volt írva.

A látszatra is adni kell azonban, utána tehát szünet következett.

Két és fél óráig tartott az ítélet elmondása és indoklása. Föltett szemüvegben moccanatlanul hallgatta az ügyész.

Az elsőrendű vádlott elsőszülöttségi jogán Paál ezredes kapta meg adagját nem *Az Igazság*, csak *A Jog* szerint. A vádiratban agyonemlegetett sikkasztás már elúszott a vádbeszédben, maradt tehát a hűtlen kezelés, és ezért százötvenezer forint a büntetés.

Csak? Ezt mondaná minden egészséges lelkületű ember. Az is, aki a másfél évnél hosszabb cséplést is soknak tartotta, a három évnél is hosszabb asztagrakással együtt. Amikor meghallottam, ezt súgtam a szomszédomnak: ennyi miatt nem szabad föllebbezni.

Különbírószámom előtt azonban apróra megrágva támadtak gombócok. A tengersok tanú kihallgatása irtózatosan nagy luxusnak tetszett, ha azokban a „szektorsemlegességnek” nyoma se fődözhető föl. Lényeges dolgokban a Főgazda embereinek a vallomása döntött. Úgy is mondhatnám, gesztust gyakorolt a bíróság saját főnökei érdekében, mintha bokázva jelezné, tudja, kinek a kezében van a gyeplő. És változatlanul fölrotta Paál ezredesnek, miért nem figyelmeztette őket, hogy a Magyar Köztársaság szintjén „überelték” döntésüket.

Megint emlékeztetnem kell olvasóimat. Erre mondtam korábban, hogy ami a közlönyben megjelent, az lett érvényes. Hétköznapi emberre áll a tétel: a törvény nem ismerése nem mentesít a felelősségre vonás alól. És azt is hozzá tettem: kivéve a gyevi bírót.

Idétlenül hangzik itt a szektorsemlegesség, de jobbat most magam se találok rá. Mert magánemberként például a legfőbb főnökség tagjai közül többen is vallották, hogy tudtak erről vagy arról, tehát előre jelentette Paál ezredes, vagy éppen találkoztak vele például Bécsben is, nem titokban rohamozták meg vasárnapi napon a szakmai kiállítást, egyedül Nord tábornok úr szava döntött: „nem emlékszem rá, hogy bejelentette volna.” Ez számított állami véleménynek. Mondtam is azonnal, vallomása közben: arra nem emlékszik, amit kötelessége tudnia? És hozzá tettem: a bíróság az az egyedüli hely, ahol bárakárki játszhatja a hibbantat.

Az államiság rovására is?

A vád szerint úgy indult a dolog, hogy a Gorenje-korszakban, amikor ezrek mentek az osztrák fővárosba bevásárolni, az ügyészség is úgy állította be az egészet, hogy honvédségi pénzen „rándultak ki” boltokat látogatni. Egyszerű naptári egyeztetéssel kiderült ugyan, hogy vasárnap a legnagyobb igyekezettel se vehettek volna utcasarki bővlin, csörgősipkán kívül egyebet, ha egyszer kimondatott a vád, akkor meg is maradt. A huszonnyolcezer forintos utazási költséget hozzáadták Paál ezredes büntetéséhez. Hogy merte ő állampénzen vasárnap gyarapítani beosztottainak szakmai ismereteit?

Ha legalább gyalog zarándokoltak volna el orvosi kötelezettségből fakadó, életbevágóan fontos tudnivalóik gyarapítására, ingyen megúszták volna.

Egy fő tűzoltó munkája szerepelt a vádban, ennek a bérét tehát el kellett számolni a legvégén.

Arra se emlékezett a tábornok úr - rágom tovább a gombócot -, hogy tudott volna róla, folynak pszichológiai vizsgálatok a fegyvertartók körében, noha az egyik érdektelen tanú, a titkoszolgálati feleség szinte magából kikelve vallotta: hogyne tudtak volna róla, hiszen ők emelték föl a tarifát! Megint az győzött, amire a legfőbb főnök nem emlékezett.

Igaz, nem került elő az írásbeli hozzájárulás, de legalább ennyire igaz az is, hogy ez tűnt el abban a csomagban, amit az ügyész úr eltüntetett. Emlékeznek még rá? Amikor mordult a kombájn, mert mackót fogott. Látszólag megkerült ugyan, külön borítékban gondosan félretéve, de valóságban eltűnve maradt. Nehogy megcáfolja annak ádáz szándékát, aki akkor is példát akart statuálni, ha mindnyájan belepusztulnak is. Akkor azt mondtam, sarokkő fordult ki a vád kezéből. Dehogy fordult! A sarokkőön csorbult ki *Az Igazság*.

Az ítélet szerint a bagolypusztai teniszpálya műanyaggal történt beburkolása azért lett törvénysértő cselekedet, mert hiteles adat merült föl arra, hogy a következő évben a pilóták aktív pihenését Lengyelországba szervezték át. Hasonló súllyal lett fölösleges a tíz bicikli is. Óriási balfogás volt, a vak is látja. Azt viszont nem méltóztatott figyelembe venni a Tisztelt Bíróság, hogy ez a külföldre kihelyezés csak egy évig tartott, és a következőben ismét Bagolypusztára lépett életbe. Akkor is, ha gazdasági szerkezete átalakult. Ha nem is tudták villámgyorsan követni a hatalmas beruházással a pillanatnyi intézkedést, a hajózó személyzet lelki-testi egyensúlyának fönntartására egy évvel később ugyanolyan szükség volt.

Két és fél óra alatt szóbotlás is történhet, hiszen a bíró is ember. Amikor azonban „a vádirat 29-es tényállását” említi, bennem gyanú támad: még mindig a vádirat a tény? Majdnem vadiratot mondtam. Az a szentírás, amit az ügyész leírt? Koncepciót emlegettem az elején, azt is elhessentési szándékkal, de ennyire bejött volna?

Mondjuk inkább nyelvbötlésnek, nehogy kilógnon a lóláb.

Véteknek számított az is, hogy a repülőorvosi alapítvány pénzéből egymillió forintot kamat nélkül adtak kölcsön kerek egy hónapra a Hegedűs alapítványnak. Fillére kiszámolták tehát az egyhavi kamatot, és azzal együtt jött ki a százötvenezer. Hogy az úgynevezett kölcsön-szerződés mit takart, azt nem hozták szóba.

Most se akarom túllépni eleve vállalt szerepemet, a többi vádlott kényszerűségéből fakadó érényeit és vétkeit se háborgatnám, csak a rend kedvéért mondom, hogy az alhadnagy három év börtönt kapott, és huszonnégymillió forintra rúgó vagyonekobbzást. A már börtönben letöltött tizenegy hónapot beszámították. Figyelembe vette a bíróság azt is, hogy nagyfokú fondorlatot és kitartást tanúsított az elkövetés során.

Ügyvédje mindenesetre most is bizonyította zsenialitását: helyettesét küldte el maga helyett. Sok az ügye, bokros teendőire hivatkoznia se kell.

Kénytelen vagyok még egyszer megerősíteni, hogy az egy harcos átjutása a kerítésen a hitvány harcosra is vonatkozik: a többi összes vádlott ezen csúszott el, noha nem mondanám mindet hitványnak. Kivétel nélkül meg is kapta mindegyik a büntetését.

A bíró tisztessége javára írandó azonban az is, hogy kimondta: sorozatosan fölületes, nagyvonalú, laza ellenőrzések folytak éveken át az intézetben, de mivel ez nem képezte vád tárgyát, még csak annyit se tett hozzá: ejnye-ejnye! A szakértők visszavedlenek szépen revizorrá, és büntetlenül folytathatják áldásos mulasztásaikat, élvezve minden alkalommal a vendégjogot. Paál ezredes javára említődött viszont, hogy hosszú időn keresztül kimagaslóan végezte munkáját, ezért számos kitüntetésben részesült. Tudományos tevékenysége is kivívta a bíróság elismerését, meg az is, hogy munkatársait is föl tudta zárkóztatni az akkori világszínvonalhoz. Sajnálkozva állapította meg azt is, hogy a hosszú nyúlt procedúra során helyezték nyugdíjba, ezzel katonai pályáját és kutatói ambícióit is ketté törték. És azt is mondatba foglalta, hogy a maga javára semmi törvénytelen pénzt nem használt föl.

Ez lenne a bocsánatkérés? Nem lett még sapkarózsa se.

Legalább egy tábornoki kinevezést mindenesetre megspóroltak az államnak. Úgyis sokan voltak, a gengszterváltás során rostálni kellett soraikat.

Súlyosbító körülményként értékelte viszont azonnyomban a vagyoni bűncselekmények gyakoriságát és folytatólágosságát. Átfordítom ezt is a magam értelmezése szerint: azért, hogy számlákkal szinte az egész ország kénytelen manipulálni, azon verik el a port, akit végre rajta kapnak.

Összeszámoltam, a vehemensen bőséges vádirat tizenöt vádpontját „ejtette” maga az ügyész, egyedül Paál ezredesre nézve. Civil helyen erre azt mondanák először: van Isten, és nem katonaruhában jár, másodszer meg ezt: nem szégyelli magát? Nem az Isten, hanem az ügyész. Hány olyan nappalt és éjszakát okozott ezzel közel hat éven át, ami bárakárkit letargiába, netán önpusztításba kergetett volna? Istenem, hány tiszt vetett véget életének önkezeléssel, szolgálati fegyverével ehhez hasonló méltánytalanságok miatt, csak az utolsó fél évszázad alatt? Ezt beismerni óriási erőfeszítés lenne, mai testület, a katonai ügyészség nem teheti meg. Mert akkor fogadalmat is kellene tennie: többé nem vétkezem! Hogy a pör fölvert pora mellékvágányon egészen tisztességes embert valóságosan is halálba vitt, bár szerencsére még föl tudták támasztani, meg se említették. Az se képezte vád tárgyát. Emlékszem rá, reggeli sorakozón az őrnagy előtt esett össze az egyik tartalékos katona. Még csak a megkezdett mondata se csuklott meg, egyszerűen nem vette tudomásul. Katonáéknál ennyit ért egy ember. Fölállt tehát az ügyész, és egyesegyedül Paál ezredesre jelentett be föllebbezést, súlyosbításra. Olyan lépés, amiért fogadkoznia se kell. És marad a kérdés: hogyan mer ő tisztának látszani, amikor a legtöbb sárral őt dobálták hat éven át?

Akadtak azonnal jó szándékú emberek, akik azt mondták: parancsra cselekedett az ügyész. Csak a történelmi hitel kedvéért mondom, Hitler katonái is erre hivatkoztak.

Hagyjuk a történelmet, vissza az alaki szemléhez. Ahhoz, hogy a fejem jobbra fordíthassam, kell a többi katona feszes rendje, kell egy érkező nagyfejes, és egy vezénylő tiszt. Most az vezényelt, aki ott se volt.

Hiába akarnék szépíteni, menekülni se tudok a fölismeréstől: Ezredes úr, Önt mégis csúfosan hadra vágták!

Az ügyésznek lenne lehetősége, hogy meggyőzze főnökeit a fellebbezés visszavonására.

Négyen apelláltak összesen, ketten kértek háromnapos gondolkodási időt, és öten nyugodtak bele az ítéletbe.

*

Nehéz szülés volt, idétlen csecsemő született. Soha nem lenne belőle jó katona. Legfőljebb katonai ügyész. Hogy mit szólt hozzá a névtelenség bokorfedezékéből kanyarpuskával tüzelő följelentő? Ha csak az volt a szándéka, hogy kitorje egykori főnöke nyakát, örülhet: sikerült neki. Hogy esetleges barátját jobban eltalálta? Háborúban nem mindig ott robbannak az aknák, ahová szánták őket.

Hitványságnál jobb befektetés még mindig nem létezik széles e határban.

Horváth Dezső

Nemesszalókon született, 1936-ban.

Iskoláit szülőfalujában, majd Magyarpolányban, Sümegen és Szegeden végezte.

*

Adassék tisztelet egykori magyartanárának,

Kiss Károly Ernőnek.

*

Megjelent kötetei:

A tizedik ember

(Magyarország felfedezése)

Szépirodalmi, 1985.

*

Klinikai föltámadás

Magánkiadás, 1991.

*

Móra kópárnája

Somogyi-könyvtár, 1994.

*

A röhögő katona

Agóra-Print, 1996.

*

Aranyhajcsár

Agóra-Print, 1997.

*

Terus ágyi

Bába és Társai, 1998.

*

Ezredes úr, hadra vágva

Bába és Társai, 1998.

*

„Mivé lettél, csángómagyar?”

Bába és Társai, 1998.